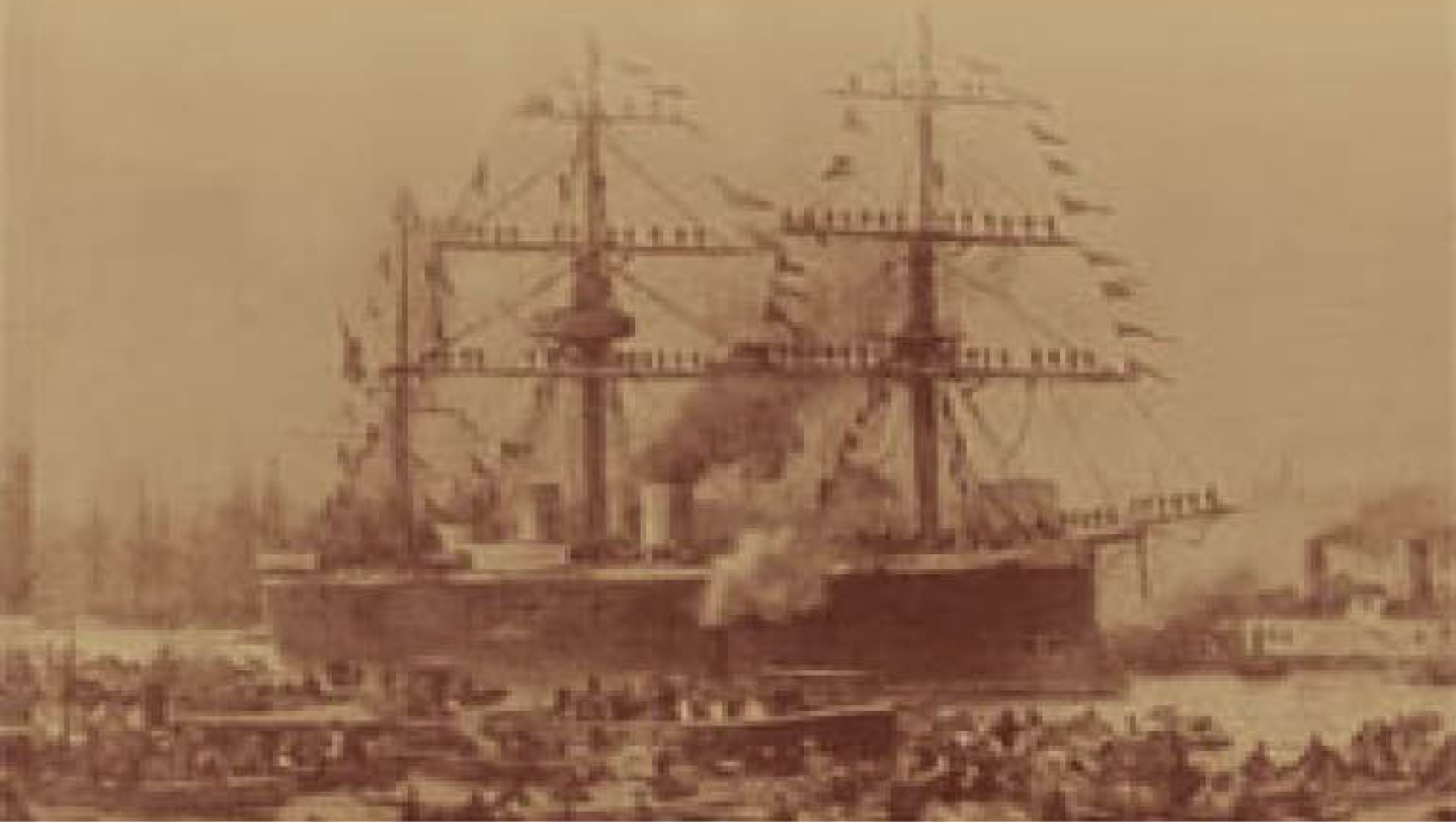
HASAN RÂMİ PAŞA
Osmanlı Donanması Akdeniz Filosu Başamirali

HATIRAT

BÜYÜK FACİA-BÜYÜK DRAM

1897 Osmanlı-Yunan Savaşı'nda Osmanlı Donanması'nın Durumu

Tarihçi Kitabevi

HASAN RÂMİ PAŞA

Osmanlı Akdeniz Donanması Kumandanı

BÜYÜK FACİA

1897 Yunan Savaşında Osmanlı Donanması

HATIRAT

1987 Osmanlı- Yunan Savaşı'nda Bahrisefid Filosu Umum Kumandanı olan Hasan Râmi Paşa'nın yıllarca çürümeye bırakılmış olan donanmanın perişan ve iş göremez durumu hakkındaki anıları

Günümüz Türkçesine Çeviren: Cahit Kayra

İÇİNDEKİLER

DOKUZUNCU BAB: Bahriye Nezareti'nde telaş- İftira hazır. Fakat yalancının mumu yatsıya kadar yanar.

ONUNCU BAB: Tezvirat politikası- Padişah ile görüşme- Mehmet Paşa'nın Donkişotluğu.

ON BİRİNCİ BAB: Top denemesi- Ağır sonuçlar- Acı gerçekler.

ON İKİNCİ BAB:…

ON ÜÇÜNCÜ BAB: Kuru teselliler- Ufak bir karşılaştırma- Ben ne yazardım?

ON DÖRDÜNCÜ BAB: Yunan Savaşı'ndan nazırlığım zamanına kadar geçici bir kuşbakışı: Hüsnü ve Celal Paşalar- Sahte Potemkin olayı- Büyük telaş asker mi sivil mi idim?- Bazı icraatlar- Bahriye Nazırlığı'na atanmış olmamın muhtemel nedenleri.

ON BEŞİNCİ BAB: Düşünce ve duygu yaşamım- Hesaplarımda zimmet iftiraları- Benim evlat ve ayâlim gemilerdir…

HATIRAT

Vatanın resmi siyasi hayatına, sorumlu olan ve olması gereken Nazırlar Heyeti'ne 14 Kânunuevvel sene 322 [14 Aralık 1906] tarihinde girdim. Ancak memleketin yazgısına otuz yıldır egemen olan zillet, miskinlik ve karışıklık yüzünden Akdeniz Filosu Kumandanlığı'na atanma tarihim olan 1313 [1897] yılından beri Mabeyn ile görüşmeye başlamış ve o tarihten itibaren başkâtiplik ve şifre kitabı aracılığı ile aldığım iradelere, arîzalarla karşılık vermiş ve resen de mâruzatta bulunmuş idim. Fakat bütün bu mâruzatım, mahv ve perişan edilen Deniz Kuvvetleri'mizin ıslahına, jurnallere önem verilmemesine, hafiyelik edenlerin cezalandırılmasına, Bahriye Nazırı müteveffa Hüsnü Paşa'nın yağmacılığına bir son verilmesine, zavallı ve mübarek vatana merhamet edilmesine ilişkindir.

Bu ifadelerim, daima numara ve tarih altında yapılan yazılı vesikalara dayanmakta olup ilgili makamlarca saklanmış ve özellikle kaydedilmiş olmak gerekir.

Benim özgürlük düşüncelerime, kemaliyet [erdemlilik] ve yücelik sevgilisi olduğuma, bu konudaki gerçek ve doğru düşüncelerime en büyük kanıt, bütün Osmanlı erdemli Bahriyecilerinin gözünde Bahriye Nezareti'ne yıllardan beri aday olduğum halde bu makama bir türlü getirilmemekliğim ve sonunda Bahriye'de başkaldırmaların, karışıklıkların sürüp gitmesi üzerine Nezaret'e ancak iki yıl önce atanmış olabilmekliğim ve anılarımın başında da açıkladığım gibi Mabeyn-i Hümâyun'a [Padişah'ın Özel Kalem Müdürlüğü] ve şurada burada her zaman toplanan özel vekiller komitelerine asla alınmamam ve Padişah'ın huzuruna ise ömrümde topu topu bir kez, o da Bahriye Nazırlığı'na atandığım zaman kabul edilmekliğimdir.

Hal ve hakikat böyle iken şimdi ihtiyar ve görevine âşık bir asker ve müşir [mareşal] rütbesinde bir kimse olduğum halde bazı rezil mayalı insanların ancak iki üç yüz nüsha fazla sürmek için aleyhimde yayınladıkları çocukça veya canilik denilebilecek davranışlarla tecavüzlerinden zaman zaman üzülmemek elde değildir. Düşünülmüyor ki, bu iddialar benim kişiliğimi olduğu kadar Ordu'yu ve donanmayı da ilgilendirmektedir. Birbiri peşine yayınlamayı tasarladığım hatıratın gerçekleri açıklayacağını umuyorum. Doğrusu Allah'tandır.

BİRİNCİ BAB

İstanbul Haliç'inden hareket- Köprüden geçişte kazanların patlayışı- Marmara'da fırtına- Lapseki'ye varı - Zırhlı Hamidiye Firkateyni'nin bazı halleri.

Bin üç yüz on üç yılı [1897] Mart'ının altıncı cumartesi günü akşamı saat onu çeyrek geçe Mesudiye, Hamidiye, Osmaniye ve Aziziye firkateyn ve Necm-i Şevket korvetleriyle[1] Hezber dubasından ve üç kıta birinci sınıf torpido istimbotundan oluşan Osmanlı Donanması ile İstanbul Haliç'inden halat çözülerek selametle birinci köprü geçildi. İkinci köprüden geçilirken Mesudiye Fırkateyni'nin sekiz kıta kazanından üçü patlamakla büyük ölçüde zorluk çıkardı. Çünkü bir geminin kazanı insan vücudundaki önemli hayat damarlarına benzediğinden öneminin büyüklüğü anlaşılır olup böyle bir tehlike anında olabilecek tehlikeleri savuşturmak için kabul edilen deniz kurallarına göre demir atmak gerekmekte ise de donanmanın denize çıkışını görmek ve alkışlamak için köprülerin üstünde ve kıyılarda ve binaların balkonlarında ve tepelerde birikmiş halkın ve özellikle Osmanlı Donanması'nın çıkışını incelemesi muhtemel olan birçok yabancı büyüklerinin karşısında en gözde bir savaş gemisinin filodan çıkarak demirlemesinin halkın üzülmesine neden olacağı düşüncesiyle kalan kazanlarla denize açılmak zorunda kalınmış ve Sarayburnu dolaşılıp Marmara'ya doğru yol verilmiştir. Bir saat kadar sonra bütün savaş gemileri ve torpido istimbotları Ayastefanos hizalarında Mesudiye Firkateyni'ne kavuştuklarından tarafımdan verilen emir üzerine adı geçen savaş gemileri

bir prova hattı oluşturarak Ejder, Şehap ve Kilyum torpido istimbotları da kurala uygun olarak yanlara alınmıştır. Bu esnada geminin güvertesine göz gezdiren biri bulunsaydı ne derecede düzensiz ve rasgele bir surette hareket olunduğunu anlardı. Donanmanın o günkü tayfalarını birkaç gün önce memleketlerinden gelmiş redif[2] askerleri oluşturuyordu, oysa bunlar zırhlı gemilerin seyir ve hareketi üzerindeki görevlerini bilmediklerinden bu görevi yapmakta ağır zorluklar çıktığı gibi Mart ayının mevsimlik hareketlerinden olup gece yarısı şiddetle esmeye başlayan karayel rüzgârı epeyce bir fırtına oluşturduğundan ve buna bir de sağanaklı dolu eklendiğinden torpido istimbotlarını deniz dalgalarından korumak ve sulara dayanarak yollarına devam edebilmek üzere zırhlıların rüzgâr altlarına alınmaları gerekmişti. Fakat fırtına şiddetini ölçüsüz şekilde artırdığı sırada gecenin içinde ve gemilerde de birbirleriyle görüşebilmek için terakkiyât-ı Bahriyeden [teknolojiden] olan mükemmel elektrikli gece işaret fenerlerinden sarfınazar şimdi metrûk sayılan yirmi yıl önceki, içlerine mum dikilmiş işaret fenerleri dahi eksik olduğundan pek çok sıkıntı çekilmiş ve Hizber dubası büsbütün gözden kaybolarak ne olduğu hakkında bilgi alınamamış ise de iki gün sonra dalgaların alıp götürdüğü ve İmralı Adası'nın bankları üzerine düşüp oturduğu haber alınmıştır. Bu acemi efrat ile savaş gemilerinin birlikte seyretmeleri için gereken önemli araçların olmayışı nedeniyle, şiddetli bir fırtınaya karşı Peygamber'in ruhundan gelen yardımın eseri olarak, ertesi gün öğle vakti Gelibolu Burnu görülmüş ve Hamidiye Firkateyni'nin makinasından dabl-botomlara[3] sular hücum ederek harekete engel olması ve Mesudiye'nin patlayan kazanlarının tamirinin gerekmesi nedeniyle Lapseki limanına demir atılmıştır.

1 Denizaltılara karşı silahlandırılan bir çeşit küçük savaş gemisi.

2 Silah altında bulunan askerlerin yedekleri.

3 Double-Bottom.

İKİNCİ BAB

Lapseki'de kalmamızın nedeni- Lapseki'den hareket etmemizin nedeni- Nâra Limanı'na varış- Askerin temizliği.

Lapseki'ye varıldığında hemen Bahriye Nezareti'ne telgrafla bilgi verilerek savaş gemilerinin iç durumları ve efradın temizlik ve düzenleme işlerine girişilerek Hamidiye Firkateyni'nin dabl-botomlarındaki suyun boşaltılmasına kadar orada kalındı ve dinlenildi. Hamidiye Firkateyni'nin "sintine"[4] tulumbalarının gücü istenilen derecede olmadığından "dabl botomların" boşaltılmasında çok büyük zorluklarla karşılaşılarak bu hususta el kovalarının kullanılması zorunlu olmuş ve dolayısıyla birkaç gün daha Lapseki'de kalmak durumu olmuş ise de Bahriye Nezareti makamından Nâra Limanı'na doğru hareketimiz hakkında birçok telgraf çekildiğinden mecburi olarak harekete girişilmiş ve Mart'ın onuncu günü sabahın erken saatinde demir alınarak Kal'ayı Sultaniye'nin [Çanakkale] Nâra Limanı'na doğru çarklar harekete geçirilmiş ise de Hamidiye Firkateyni'nin yapımındaki yanlışlıktan dolayı demir alınması iki saat sürdüğünden Lapseki açıklarında beklemek zorunda kalınmış ancak öğle vakti Nâra Limanı'na varılabilmiştir. Hamidiye Firkateyni Lapseki'den Nâra Limanı'na kadar olan on sekiz millik yolda bile donanmadan geri kaldığına göre bir fen heyeti tarafından dabl botomlarını dolduran suyun neden ileri geldiğinin incelenmesi ve araştırılması gerekli olduğu için donanma çarkçılarından oluşan bir heyet tarafından gereken araştırma yapılmış ve araştırmanın sonucu olarak gerekli tamirlerin süratle yapılması için gerekli memurların gönderilmesi için Bahriye Nezareti'ne aşağıdaki yazı yollanmıştır:

“Zırhlı Hamidiye Firkateyn-i Hümâyun’un dabl botomlarına ve bölme kapaklarına vatırtayt[5] *yapılmamış olduğundan makinasında kullanılan sular makina ve kazan önü sintinelerden geçerek dabl botomları tümüyle doldurarak gemiyi sancağa meyl ettirdiği ve boşaltılması için ise makinada basacak bir alet bulunmadığı gibi tulumbaları dahi kullanılamadığıı ve yalnız donkiye bir boru raptedilerek on iki saatte bir kadem su basılabildiği ve bu suya dümen tarafından gelen su ile bölmelerde on altı adet cıvata başından gelen su dahi katıldığı muayene edilerek anlaşılmış ve meydana çıkmış olmakla gereken memurların süratle gönderilmesi hususu Nezâret Makamı’nın oyuna bağlı bulunmakla olbapta. 12 Mart sene 313 [1897]”*

Hiçbir hakikat Bahriye Nezareti’nin hoşuna gitmediğinden ve bu önemli yazının haber verdiği önemli noksanlar ise İmalat-ı Bahriye’nin bağışlanamayacak ve hoş görülemeyecek yanlışlıklarını ortaya çıkardığından bunlar Nezaretin kızgınlığına neden olmuş ve Hamidiye Firkateyni’nin dubl botomlarına dolmuş olan üç yüz ton suyu dört yüz gemici gece gündüz çalışmak suretiyle kovalarla yirmi günde boşaltabilmiş ve makinadan gelen pis suların ağır kokuları hizmette kullanılan gemicilerin bir haylisinin tifo gibi müthiş hastalıklarla hastalanması sonucunu vermiş ise de yapılan tedaviler ve alınan sağlık önlemleri ile hastalıkların yayılması önlenmiş ve her biri iki yüz kıyye [Okka=1.3 kilo] olmak üzere yüz yirmi fıçı çimento ile aynı miktarda kum karıştırılarak su gelen yerler olabildiğince kapatılabilmiştir. Bundan başka İstanbul’dan beri olan seyir ve hareket sırasında Hamidiye Firkateyni’nin önemli yapım eksikliğinden birkaçı daha keşfolunduğu süvarisinin açıklamalarından anlaşılmıştır. Şöyle ki, bu geminin dümeni istenilen hassaslığa sahip değildi. Bir rüzgâr olduğu zaman gemi daima orsa etmekte yani rüzgârın estiği tarafa kaçmakta olup bunu önlemek için dümeni aksi tarafa kullanmak gerekiyor ise de rüzgâr biraz şiddetle esmeye başlayınca dümen tamamıyla alabandaya basılsa bile yine gemi üzerinde etkisi görülmediğinden orsa yapa yapa doğal olarak yolundan çıkmakta ve geminin kurtuluş aracı olan dümen konusundaki bu önemli eksikliğin ne derecede büyük vahim tehlikelere neden olacağı kuşkusuzdur. Gemi demirini “griva fişka” etmek için yapılmış olan donanım yanlış olduğundan bir limandan demir alınarak hareket edilince demiri griva fişkaya vurabilmek için beş on dakika yeterken saatler sarf edilmek gerekiyordu. Buna örnek olarak top denemesine gidilirken demirin griva frişka ameliyesinin tam on iki saat sürmesi örnek olarak gösterilebilir. Zincir levhaları da teknik olarak gerekli eğilimde yapılmadıklarından demir

almakta zorluk çekiliyordu. Feleke [filika] mataforalarının[6] çevrintileri az olduğundan denizde mataforalara asılmak istenilen felekeler yukarı kaldırılırken sefinelerin bordasına [gemilerin yanına] değdiğinden dolayı pek çok zorluklarla karşılaşılmakta ve denizli havalarda felekeleri mataforalara inhisar etmek adeta imkânsız denilecek bir zorluk göstermekte idi. Daha ilerde anlaşılacağı gibi Padişah'ın adını taşıyan bu gemi, utanılacak derecede birçok yapım ve savaş hataları ve bin türlü eksiklikleri olduğu halde gözardı edilerek denize çıkarılmıştır. Lapseki'ye vardığında redif askerlerin seyir ve hareket görevlerindeki bilgisizliği ve deneyimsizliği sonucu olarak Aziziye Firkateyni'nin demiri denize düşmüş olduğundan çıkarmak için adı geçen gemi oraya gönderilmiş ve bir iki gün çalışıldıktan sonra çıkarılabilmiştir.

Bundan sonra henüz bir düzene girmemiş ve memleketlerinden yeni geldikleri için bit içinde kalmış olan askerlerin vücut temizlikleri önemle dikkate alınarak bu konuya özen ve dikkat gösterilerek birkaç gün içinde bütün savaş gemilerindeki askerlerin temizlikleri konusu çözülebilmiştir.

4 Geminin içinde en altta bulunan bölüm.

5 Watertight: Sızdırmaz.

6 Gemilerde sandalları asmaya yarayan dikme.

ÜÇÜNCÜ BAB

Dersaadet’ten hareketimizden Nâra’ya varışımıza kadar donanmada görülen önemli noksanlar- Subaylar ile efradın görev bölüşümü - Çeşitli emirler - Bahriye İşaret Komisyonu’nun kurulması.

Donanmanın Dersaadet’ten hareketinden itibaren seyrüsefer üzerinde bulunacak ve özellikle savaşa girişecek bir donanma için zorunlu olan birtakım konular nazarı dikkatimi çekmişti. Genellikle bilinir ki, savaş gemilerinin gerek hazarda [barışta] gerekse savaş sırasında nöbetleşebilmeleri için donanma kumandanının savaş teknolojisini ve diğer ilgili konulardaki komutları süratle ve kolaylıkla anlaması gerekir. Bu konunun sağlanması ise “Bahriye işaretleri” tekniğini gerektirir. Deniz işaretleri, savaş hareketleri yapacak olan iki ya da daha çok geminin özel dili demektir. Bunsuz hareket yapılamaz. Bir donanmayı oluşturan savaş gemilerinin aralarında kullanacakları deniz işaretlerinin nezaketi ve ehemmiyeti her devletin Bahriye Dairesi’nde iyiden iyiye anlaşılmış ve bu konuda var olan gelişmelerle savaş meydanlarına yeni kurallar ve yöntemler getirilmiş ve özellikle elektrik kuvvetinin Bahriye şubelerine uygulanması cümlesinden olarak geceleri gemiler arasında yapılacak görüşmeler bu bapta içlerine mum dikilip veya gaz lambası konulup işaret makamında gemilerin direklerine çekilen eski fenerler yerine şimdi düzenli elektrik lambaları konulmuştur.

Bin kez teessüf olunur ki, yirmi yıldır bu özenli madde ile hiç ilgilenilmemiş ve geliştirilmemiş, yeni yöntem işaret ve flama sancaklarından ve elektrikli lambalar dursun kadim [eski] işaretler bile

noksan bırakılmıştır. Değil gece ve gündüze özel deniz işaretlerinin eksikliği hatta işaretle görüşmekteki ağırlık dahi son derece önemli olup hızlı olarak gönderilen bir işaret ile ağır [geç] olarak gönderilen bir işaret arasında yenmek ve yenilmek arasındaki fark kadar büyük fark vardır. Gelişmeler ve yeniliklerin bugün eriştiği noktayı bilenlerin düşüncelerine ve deniz savaşı tekniğine ilişkin olarak yazdıkları makaleler ve tartışmaların anlattıklarına başvurulursa bir deniz savaşının on dakikalık bir zaman içinde yapılabileceği anlaşılır. Bu kadar az ve önemli zaman içinde ne derecelerde sıhhatli ve hızlı surette gemiler arasında işaret alınıp verilmesi icap ettiğini düşünmek gerekir. Donanmayı oluşturan gemiler arasında gündüz işaretleşmek araçları pek cüzi denilecek kadar azdı. Gece vakti işaretleşmek için gereken araçlar ise hiç yoktu. Bu hususta mümkün olduğu kadar denizci devletlerin kullandıkları usuller incelenerek hangisi maksada uygun ve bizim işaret memurlarımıza öğretilmesi kolay ve yöntem olarak sade ise onu kabul etmek zorunlu olduğundan ikinci filo kumandanlığının başkanlığı altında Avrupa donanmalarında eğitim görmüş ve tecrübe kazanmış subaylardan oluşan bir deniz işaretleri komisyonu oluşturulmuş ve elde bulunan kadim işaret defterine bazı önemli işaretler eklemek suretiyle maksadın sağlanmasına çalışılmış ve gece feneri olmak üzere şimşekli elektrik lambaları seçilerek ve kabul edilerek her savaş gemisine birer adet sağlanarak gereksinmelerinin yerine getirilmesine çalışılmış ve az zaman içinde büyük gelişme sağlanmıştır. Bu konuda Bahriye Nezareti'ne tarafımdan sunulan yazı aşağıdadır:

"*Donanma-yı Osmani'nin, her türlü savaş gerekleri ve çeşitli yöntemlerinin acele sağlanmasına girişilerek bu konuda yaptığım pek çok çalışmanın günden güne semere vereceği memnunlukla görülmekte ise de gemiler arasında her şeyden önce ve öncelikli olan gece işaretleriyle görüşülebilmesi ihtimalinin oluş aşamasında kaldığını görmekle büyük kederler içinde kalmaktayım. Bugün intizam ve mükemmeliyetinde numune olan bir donanmanın bile birlikte ve topluca hareket tarzını ve başarısını belirleyecek olan şey ancak haberleşme araçları olup bunun eksikliği ise donanmayı yaralı bırakacağı teslim edilmek gerekir. Allah'ın inayeti ile donanmada gerçi istenilen gelişmelere her an erişilmekte ise de kullanılmakta bulunup kesinlikle bir fayda alınamayan şimşekli ve diğer işaret fenerleri ile geceleri sabahlara kadar işeretleştirilmeye çaba gösterilmesine rağmen uygun araçların olmayışı maksadın elde edilmesine imkân bırakmamakta bulunduğu satın alınması emir ve ferman buyrulan*

elektrikle düzenli fenerlerin gelişine kadar hiç olmazsa yalnız kumandan gemilerinde bulunmak üzere Muhbir-i Sürur Firkateyni'nde saklanmakta olan 'Topmast light' yani şapkalara mahsus elektrikli beyaz fenerlerle sütunların alt yüksekliklerine eşit elektrik geçirici ve buna ilişkin elektrik anahtarının süratle gönderilmesi babında 18 Mart sene 313 [1897 senesi 18 Mart'ında]

Gemilerin şimdiki ihtiyaçlarından biri de düşmanı gözetlemek için çok gerekli olan bir savaş gemisi ihtiyacı altı tane fener olmasıydı. Aslında birkaç gemiye birer adet elektrik feneri konulmuş ise de bu fenerlerin gerek küçük gerekse geminin baş tarafına konulmuş olmaları yüzünden gemiye arka taraftan saldıracak bir düşman gemisi ve özellikle torpido istimbotları üzerine tutulması mümkün olamayacağından asıl maksat sağlanamamaktadır. Özellikle Mesudiye Firkateyni kumandan gemisi olduğu ve öteki savaş gemilerimiz arasında daha önemlli olduğu halde elektrik feneri yoktu. Bu haller ve böyle büyük eksiklikler olunca onuncu kuruluş yılına varmış bulunan elektrik fabrikasının ne gibi işe yarar yapıtlar verebilmiş olduğunu üzülerek düşünmemek elden gelmemektedir. Bir elektrik fabrikası beş on savaş gemisine birer elektrik feneri dahi hazırlayamaz, imal edemezse ondan ne gibi yararlar beklenebilir? Yukarıda efradın denizcilik bilgiler ile yönetmeliklerini bilmediklerini arz etmiştim. Herhangi bir Bahriye askerinin gemide vücudundan yararlanmak onun ancak önemli askeri görevlerini bilmesine bağlıdır. Gemici efradından birine sorulduğu zaman tereddüt etmeksizin askeri görevlere oranla daha karışık olan görevleri sayabilirse kendisinden iş başında hayır ve iş beklenebilir. Bu özenli ihtiyaç ise tümüyle olmadığından efrat bir düzensizlik ve cehalet içinde bulunmaktadır. Gerçekten Lapseki'de bu konuda biraz çaba sarf edilmiş ise de bu da yeter olmadığından ciddiyetle ve gerekli çalışmalarla bu sorunun karşılanmasına gayret edilmiş ve bütün efrat **"Vaçbil[7]"** yönetimine göre görev bölüşümü yapılmış ve bu konuda gerekli olan cetveller, nöbet ve vardiya defterleri yapılmış ve top, tüfek ve yangın ve buna benzeyen gerekli talimatların yerine getirilmesine son derece çaba sarf edilmiş ve Osmanlı askerinde her türlü kemalâtı [yetkinliği] benimsemeye ilahi bir yetenek olduğundan askerin yirmi gün içinde talimat konusunda büyük bir maharet ve faaliyet göstermesi başarılmıştır.

7 Wachbill.

DÖRDÜNCÜ BAB

Boğaz'da torpido istimbotları ile gerekli keşif ve teftişlerin yapılması-Fen Heyeti'nin tecrübe mazbatas.

Yunan Hükümeti'nin uluslararası hukuka aykırı olarak ötede beride insanlık şerefini lekeleyecek ve devletler arasında hükümet adını alan bir uygar topluluk için ebediyete kadar utanç konusu olabilecek saldırmalarda ve hareketlerde bulunduğu üzüntülü belleğimizden çıkmamış olduğundan ve gece sırasında karanlıktan yararlanarak bu Boğaz'da gizli tecavüze cüret etmesi ihtimali buluduğundan bu konuda ihtiyatla ve son derece basiretle davranmak ve Osmanlı Payitahtı'nın kapısı demek olan bu mevkii denizden de yapılacak saldırılara karşı korumak görevimizdi. Çünkü Boğaz'ın her iki sahilindeki kalelerde ve istihkâmlarda elektrik feneri bulunmadığından ve iki sahil arasında bazı noktalara konulan sabit torpidolar dahi düşmanı gözleyip ateş edildiklerinden gece karanlığı içinde Boğaz'ı geçip içeriye girmek niyetinde olan düşman gemilerinin görülerek savunmada bulunulması imkânsızdı. Özellikle bazı deniz desise [oyun] ve hilelerine başvurulabileceği ve yağmurlu ve yoğun havaların da katılması ile düşmanın bir fırsat bulabileceği düşünülmektedir. Buna göre Boğaz sahilinin uygun noktalarına elektrik fenerleri konulana kadar denizden hafif ve hızlı vapurlarla keşifler yapılması doğal olarak zorunlu bulunduğundan ve Boğaz torpido istimbotlarından birkaçı Boğaz karakol hizmetine ayrılmış ve Mart'ın on dördüncü gecesi Fatih istimbotu Boğaz'da bulunan "Çifte Havuzlar" adlı yere ve Ejder istimbotu da "Kepez" Koyu içine konularak Donanma Fen Heyeti'ni alan Berk-efşan torpidogeçeriyle Boğaz girişi dışına çıkılarak keşif ve Boğaz'a saldırı tecrübeleri yapılmıştır ki, Fen

Heyeti'nin düzenledikleri tutanak ile tarafımdan bahsi geçen soruna ilişkin olarak Bahriye Nezareti'ne sunulan yazının sureti aşağıda arz olunur:

TECRÜBE TUTANAĞI SURETİ

Yüksek Kumandanlıklarından verilen direktif gereğince içinde bulunduğumuz Rumi ayın on dördüncü günü akşamı saat on bir sıralarında Berk-efşan torpidogeçeri ve Ejder ve Fatih torpido istimbotları ile Nâra demir yerinden hareket edilmiş ve Ejder ile Fatih Kepez altı ve Havuzlar tarafında demirledikten sonra Berk-efşan ile Boğaz dışına yol verilmiş olup gece saat üçe çeyrek kala Boğaz'dan çıkılarak ve Gelibolu Yarımadası'nın batı yanı sahilini bordaya alarak Heles Burnu'ndan üç mil uzaklıktan Yıldız kerte poyraz cihetine doğru yol verilmiş ve dokuz mil seyrettikten sonra Muârız Körfezi'nin güney burnu önünden itibaren Boğaz'ın batı girişini dışardan inceleyerek saat üçedoğru Boğaz'a girildiğiçgibi Kepez ile havuzlar arası ışık caddesi içinde bulundurulması talimatı olduğundan Ejder ve Fatih istimbotlarından Ejder istimbotu elektrik fenerini yakmakta devam edememesi nedeniyle yalnız Havuzlar tarafı ile görevli Fatih istimbotunun karşı sahile doğru düzenli bir şekilde düşmanı araştırmak için gezdirmek suretiyle tuttuğu ve karşı sahilin bazı kısımlarını aydınlattığı elektrik ışığı hattının üçte birini geçmek üzere giriş hücümuna başlandığı halde Fatih istimbotu tarafından geliş ve saldırı gözlenmiştir ki, bundan Kepez altı ile havuzlarda demirli birer istimbot tarafından elektrik fenerleri düzenli bir şekilde yakıldığı ve Boğaz'ın bu kısmı üzerinde ve ışık yolu oluşturulduğu takdirde düşman gemilerinin kendisini göstermeksizin Boğaz'a girmeleri imkânsız olacağı sonucu çıkmış ve fakat Boğaz dışını keşfetmek için gönderilecek hafif gemiler girişin geniş olması nedeniyle birden çok olmadıkça bu önemli işin gerçekleştirilmesi kabil olamayacağı anlaşıldığından durum yüksek kumandanlığınıza arz ve takdim kılınmıştır. olbapta fi 15 Mart sene 313. [1897 senesi 15 Mart'ında]

Nezaret'e Gönderilen Yazının Sureti

20 Şevval[8] *sene 313 [1897] ve fi Mart 313'te [1897 Mart'ında] gönderilen emirlerini saygı ile almış bunuyoruz. İstanbul'dan hareketimizden beri kumandanlığımda bulunan donanmanın Osmanlılığın şanı ve şerefiyle orantılı bir hal ve düzende bulunması ve her an ve zaman*

düşman karşısında iş görebilmeye hazır olması hususunu temel amaç olarak alıp bu konuda gerekli olan her şeyi özenle araştırılmakta ve bir taraftan da bu konuda istenilen yeni gelişmelerin yerine getirilmesi için gereken malzemenin tedariki istirham edilmekte ise de birçok maddenin eksikliği ve mahzurlu hallerin varlığının işi az çok geciktirmesi açık olduğundan bu gibi halleri açıklamak ve anlamak için aşağıdaki durumun yüksek makamlarına arzına cesaret edilmiştir. Donanma, Nâra'da durup dinlendikçe Boğaz'da devir ve teftiş gerekeceği ve buradaki gemilerde çalışan yetenekli subaylardan seçili bir teftiş heyetinin ilişikte sunduğumuz Tecrübe layihasından [tasarısından] anlaşılacağı üzere Boğaz'da ve Boğaz dışında teftiş yapabilmek için en az her gece üç torpido istimbotunun fayrap edip[9] *kurallara göre dolaşması gerekmekte ve halbuki elde bulunan torpido istimbotlarından çoğunun kazan borularının akması ve bunun hareketlerini önemli ölçüde aksatması doğal olduğundan her gece üç istimbot karakola çıkarıldığı takdirde az zaman içinde bu istimbotlar güçleri azalacağı ve düşman karşısına çıkmak üzere ani bir emir ortaya çıkınca çok darda kalınacağı açıktır. Bu sakıncanın da torpido istimbotlarının devamlı olarak metin ve hazır bulundurulması için Teftiş Heyeti'nin tutanağından da bilindiği gibi Boğaz'ın Kepezaltı Burunu ile karşı sahildeki Çifte Havuzlar denilen mevkilere birer elektrik fenerinin asılı konulması konusuna para sarf edilmesi rica olunur. Bununla birlikte adı geçen sakınca akılda tutularak şimdiki halde gerekli mevkileri ve donanmayı korumak için karakoldan vazgeçilmeyip geceleri felekelerle ve torpido istimbotları ile zorunlu ihtiyatlılıklar gösterilmekte ve her gemiden sıra ile sabaha kadar elektrik fenerleri yakılarak gözlemler yapıldığı görüntüsü verilmektedir. Ve fakat zırhlıların ancak pruva*[10] *taraflarına birer elektrik feneri konulmuş bulunduğundan akıntılar nedeniyle gemiler doğuya doğru saldıkları zamanlarda Boğaz'ın en önemli olan batı mevkileri aydınlatılamamakta bulunduğundan yeni savaş gemilerinin tertibatlarına göre her gemide dört adet elektrik feneri yakılması gerektiği halde hiç olmazsa gemilerden birkaçında biri baş ve diğeri kıç tarafta olmak üzere ikişer elektrik feneri bulundurulması ve elzemdir. İzmit'te Donanma-yı Şâhane'de bulunan üç ve dört bin efradın günlük ihtiyacı olan suyun tedariki için gemilerdeki inbiklere [filitrelere] müracaat edilmekte ise de bunların yeteri kadar su çıkaramadıkları ve bazılarında hiç olmadığı dikkata değer olup bu konuda kolaylık olmak üzere Kasımpaşa Vapuru'nun tarafımıza gönderilmesini istirham ederim. Dikkatimi çeken önemli konulardan biri de donanmayı*

fenn-i ekonomiye [ekonomi bilimine] göre yönetmek ve az masrafla çok iş görmek meselesi olup buna da başlıca kömür sarfıyatından başlanmakta ve bankfire[11] *bulunduğu halde kömürün fazlaca sarf edileceğine göre limanda ocakları çekilmiş olarak yatmakta olup Dersaadet Limanı'ndan hareketimizden bu ana kadar iki yüz kırk sekiz ton kömür yakılmış bulunduğundan halen gemiler için kömüre ihtiyaç duyulmakta ve Osmanlı askeri mevcut silahlara göre düzenli bir şekilde yerlerine ayrılmakta ve devamlı talim ile meşgul bulundurulması gibi donanmanın filo tertibi üzere seyir ve hareketi sırasında subaylara kolaylık olmak için felekeler ile savaş tekniği talimleri yapılmakta olup Osmanlı Donanması'nın görkemini ve kudretini görerek ve liman dahilinde gece ve gündüz yapılmakta olan çeşitli savaş etkinliklerini gözleyerek şevkimiz artmakta ve bu gibi yurtseverlik ve sadakat duyguları ile Osmanlı gemilerini görmeye gelen ahalinin ağırlanması suretiyle devletin şan ve şerefinden örnekler göstermek ve yabancılara karşı Osmanlılık görkemini yüceltmek için konuk felekelerine şiddetle gereksinme olduğundan Mesudiye Firkateyni'nde bulunan felekeler ise bu emelin yerine getirilmesine uygun bulunmadığından özellikle konuklar için yapılıp muhafaza edilmekte olan felekelerden bir iki beş çiftinin himmet buyurulması [gönderilmesi] istirham vb. vb. emr ve ferman hazreti minelemrindir.*

8 Hicri takvimde 10. ay.

9 Kazanın ateşini hızlandırmak.

10 *Bir teknenin ön tarından ileri istikameti.*

11 Yakma şekli.

BEŞİNCİ BAB

Deniz torpidobotları ve savaş görevleri- Torpidoların görevlerine özgü bir risale yazılması ve basılması- Seyyar torpido atılması, hazırlanması ve regüleler hakkında talimat- Torpido istimbotlarında görülen kusurlar.

Halihazır donanmalarının oluşturduğu çeşitli savaş gemileri arasında torpido istimbotları, en nazik ve gerektiğinde en önemli işleri görebilecek bir önem içerirler. Geçmişteki deniz savaşlarının ve şimdiki teknik yeniliklerin torpido istimbotları hakkında verdiği karar ve düşünce ile gelecekteki deniz savaşları için bu küçük gemilerin önemi henüz kaybolmamıştır. Bu tür nazik ve tahrip etkileri pek müthiş olan küçük teknelerle elde edilen yararlar ve tehlikelerden kaçınarak iş görebilmek için şimdiki gemiler hakkındaki yeni savaş tekniği ve torpido istimbotlarının büyüklüklerine yani sınıflarına bakıldıktan sonra görevlerini düzenlemek gerekir. Torpido istimbotları aşağıda görüleceği gibi dört sınıfa ayrılır:

Birincisi açık deniz torpido istimbotlarıdır ki, donanma ile birlikte açıkdenizlerde seyrüsefere uygun ve süratleri yüksek ve malzemesini alabilecek torpido istimbotlarıdır. 40- 50 metre uzunluğunda 3 ila 5 metre genişliğinde olup 70 ila 150 ton ağırlığında ve 23 deniz mili süratindedir. Başlıca silahları torpido ise de torpidogeçere karşı kullanılmak için iki ya da dört adet 47 milimetrelik seri ateşli toplarla donatılmışlardır. Bunlar donanma ile birlikte olacaklarından tasarruflu kullanmak koşulu ile 200 mil gidebilecek kadar kömür alırlar ve keşif görevini yapacakları zaman kullanılmak üzere bir tane 40 santimetrelik elektrik fenerleri vardır.

İkincisi, birinci sınıf torpido istimbotlarıdır k,i 24 ila 41 metre uzuluğunda ve 3 ila 4 metre genişliğinde ve 66 ila 80 ton ağılığında bulunan torpido istimbotlarıdır. Süratleri 23 mildir. İki tane 37 milimetrelik toplarla donatılmıştır. Ve bir tane elektrik fenerleri vardır. Bu sınıf torpido istimbotları balıca kıyı korunmasına ayrılmış olduklarından bunların çok kömür almaları o kadar önemli değildir.

Üçüncüsü, ikinci sınıf torpidoistimbotlarıdır ki, 33 ile 35 metre uzunluğunda 3 metre genişliğinde ve 44 ila 54 ton ağılığında olup 1.9 ila 2 metre su çekerler. 37 santimetrelik seri ateşli toplarla donatılmışlardır. Bunlar da birinci sınıf torpido istimbotları gibi kıyı korunmasında kullanılırlar.

Dördüncüsü de üçüncü sınıf denilen torpido istimbotlarıdır ki, 27 metre uzunluğunda 3 metre genişliğinde ve 34 ton ağırlığındadır. (Vedet) denilen bir başka ve küçük istimbotlar vardır ki, 18 metre uzunluğunda 2 ila 2.8 metre genişliğinde ve 12 ila 14 ton ağırlığındadır.

Bu çeşitli türdeki torpido istimbotlarının savaş görevlerine gelince; açık deniz topido istimbotları donanma emrinde [birlikte] bulunmadıklarından bunlara gösterilen görevlerin yapılması son derece karışık ve güçtür. Bunlar gündüz ve özellikle keşif hizmetini gören gemiler bulunmadığı ya da donanmaya ve keşif filosuna katılmak üzere ayrılan haberleşme gemilerinden hiçbir haber çıkmadığı takdirde sahilin her tarafını ve bütün koyları dolaşıp bilgi almak vazifesi ile görevlendirilmişlerdir. Gece vaktinde de açık deniz torpido istimbotlarının 40 santimlik elektrik fenerleri ile beraberinde bulundukları donanmanın yöresinde bir ışık yolu yapmak ya da asker gibi görevleri olduğu gibi seri ateşli topları ile “kortrtorpidoluk” yani “torpido istimbotları muhripliği” görevini yapmaya da güçleri vardır. Hızlı bir kruvazörün koruması altında olarak birkaç torpido istimbotundan oluşan bir hafif filo toplanarak limanlarda demirli olan düşman donanmasını tehdit ve kendilerine ait limanlardan herhangi birini ablukaya alan düşman gemilerini de korkutabilirler. İki hasım saldırı donanmanın saldırı girişiminde bulunmaları halinde açık deniz torpido istimbotları beraberinde bulunduğu donanmanın zırhlılarının korunmasında uzun müddet dayanabilecekleri gibi düşman tarafındaki gemilerin büyük toplarından çıkan dumanlardan ve öteki kargaşalıklardan yararlanarak dehşetli saldırılar yapmaya fırsat bulabilirler. İşte açık deniz torpido istimbotlarının yüklenecekleri, yukarıda anlatılan önemli görevleri

yapabilecek güçte olmaları için bunların ağırlıkları bakımından büyüklüğü ve denizlerin durumuna göre sağlamlığı denizcilik mühendisleri tarafından önemle daima göz önünde bulundurulmaktadır. Bu incelemeler nedeni iledir ki, Fransızların namlı denizcilerinin bazıları İngilizlerin bu hizmette kullandıkları “Torpido İstimbotları Muhripleri” nin açık deniz torpido istimbotlarından daha çok maksada elverişli oldukları fikrinde ve açıklamasında bulunmaktadırlar. Açık deniz istimbotlarının bir görevi daha vardır ki, o da düşman gemileri ile beraberinde bulunduğu gemiler çarpışmakta iken düşman tarafında bulunan torpido istimbotlarının saldırılarından kendilerini korumak ve fırsat buldukça bunları seri ateşle toplarla -daha torpido menziline varmadan önce- tahrip etmektir. Bu konu ve buna eklenen daha birçok nedenden dolayı torpido istimbotlarının savaş hareketlerine ve saldırı gereklerine ilişkin bir “Savaş teknolojisi” oluşturulması ve düzenlenmesi gerektiği kumandanların ve amirallerin teknik tartışmalarından anlaşılmaktadır.

Birinci ve ikinci sınıf torpido istimbotlarına gelince, bunlara gereğine göre açık deniz torpido istimbotlarının görevleri verilebilirse de öncelikle kıyı korumasında kullanılmaktadır. Denizci devletlerin her yıl yapmakta oldukları büyük manevralar dikkate alınırsa, birinci sınıf torpido istimbotlarının etkinlikleri hakkında fikir edinilebilir. Fransızlar büyük manevralarında birinci sınıf torpido istimbotlarını 8 ya da 10 tanesi bir arada bulunmak üzere gruplara ayırarak ve bunları zırhlı bir gambotun korumasına vererek sahiller üstüne göndermiş, düşmanın aniden saldırısına açık olan kendi kıyıları ile daha birtakım limanların korumasını böyle hafif bir filonun yükümlülüğüne bırakmıştır. Bundan başka Korsika Adası’nın “Acaksio”, ” Bastia” Limanları ile “Ville de France” ve Antibes” Limanları ve kuzey Afrika’da “Cezair”, ”Bon” ve “Bizerte” Limanları ve bunlara benzer bir hayli limanlarda işbu torpido istimbotlarına mahsus yerler yapılmıştır ki, buralarda daimi olarak bulunan torpido istimbotları su, kömür, erzak gibi malzemesini çabuk ve kolay şekilde almakta ve vakit buldukları limanın yöre ve havalisini devir ve teftişe çıkmakta ve gereğinde buralarda güzelce barınabilmektedir. Bu suretle kurulan limanlarda bir konu daha gözden uzak tutulmamalıdır ki, o da buralara görevli olarak gönderilen torpido istimbotlarının gerekli olduğu zaman tamir edilebilmeleri hususudur. Mesela torpido istimbotlarından birinin karinesinde ya da devir teftiş sırasında ve emirlerin yerine getirilmesinde bir sorun çıksa, çarpışma ya da karaya oturma gibi arızalar nedeniyle levhalardan biri fena halde

zedelense bulunduğu limanda tamir edilebilir. Bu değerli önlemin çok çeşitli yararları ve bunun olmaması ile ortaya çıkacak zarar ve hasarın büyüklüğünün derecesi bir savaş sırasında daha çok belli olur. Bu torpido istimbotlarının görevli olarak bulunacakları limanların çoğunda sabit ve yüzer havuzlar dahi bulundurulmaktadır. İşte bu çok yararlı usul Akdeniz adalarına uygulanarak torpido istimbotlarımız adalardaki limanlara dağıtılmış olsa ve arada bir denize çıkarılarak hem Yunanlı asilere hem de Adalar ahalisine karşı gösteri yapılsa son derece yararlı olur. Ve bu halde Reji vapurlarına ihtiyaç kalmadığı gibi zararlı insanlar ve yasak malların taşınması gibi devletçe her an ve zaman pek çok zararları olan konuların da önüne geçilmesi mümkün olup adı geçen adalarda şimdi karakol hizmetinde bulunan kırk beş tane çok ağır süratli ve devletin şan ve şerefi ile uygun olmayan küçük gemilerin de gereği kalmamış olur. Bunlar, devlet hazinesi için de pek çok yararı olacağını anlayanların göreceği gerçeklerdir. Üçüncü sınıf torpido istimbotları ise şimdi önemleri pek de kalmamış ve devletler bu sınıf torpido istimbotlarını sömürgelerdeki limanlara göndermekte ve bunların ıslahı ve değiştirilmesi gerekli görüldüğü takdirde daha büyük boyda yapılmaları cihetine gidilmektedir.

"Vedet" denilen küçük torpido istimbotları ise şimdi daha çok beğenilmekte ve önem kazanmaktadır. İngiltere ile İtalya Bahriyelerinde açık deniz torpido istimbotlarının görevlerinden bazıları 14 ila 16 büyüklüğündeki bu küçük istimbotlar yardımı ile yerine getirilmektedir. Buna neden, uzak denizlerde büyük gemiler için taşınanabilir olmalarıdır ki, bunun için İtalya Devleti'nin "Hekla" ve İngiltere Devleti'nin "Vulkan" adında birer çok büyük gemileri olup özellikle inşa edilen bu tekneler 6 ila 9 adet "Vedet" torpido istimbotunu bir diğer denize taşıyabilmektedir.

Bu yöntemle özel gemilere konularak gönderilen "Vedet" istimbotları daha sonra denize indirilerek demir yerlerinde bulunan veya abluka hizmetinde olan düşman gemilerinin üstüne gönderilebilir ki, denizcilik tarihinde bunun örnekleri vardır. Son zamanlarda bu konunun önemi Fransız Bahriyesi'nde de ortaya çıkmış ve "Vedet" taşımaya özgü ve "Vulkan" gemisine benzer "Foudre" adında çok büyük bir gemi inşa edilmiştir. Torpido istimbotlarının keşif için ve düşman gemilerine karşı ve teftiş amacı ile mutlaka kuvvetli ve ihtiyaç halinde yardım edebilecek bir ya da birkaç büyücek gemi ile birlikte hareket etmesi usulü olarak alınmıştır. Daha önceleri her bir torpido istimbotları grubuna koruma maksadıyla

verilen gemi, bir zırhlı gambot iken böyle bir teknenin az su çekmesi nedeniyle torpido istimbotlarını küçük limanlar içinde izleyebileceği düşüncesiyle bu hizmette kullanılması uygun bulunmuştu. Halbuki böyle bir zırhlı gambotun bu konuda az su çekmesinden ve bir de birlikte bulunduğu torpido istimbotu grubunun yattığı limana gelerek tehditlere başlayacak orta derecede bir düşman kruvazörünün saldırısını önleyebilmesinden başka bir yararı olmadığından ve fakat torpido istimbotlarını sahil boyunca liman dışındaki savaş teftişleri sırasında korumak bakımından sürati pek az olduğundan sahil korumasına özgü yüksek süratli zırhlılar inşası fikri ortaya çıkmış ve zırhlı gambotların yerini almıştır. Bu sahil koruyucu zırhlılar düşmanın her türlü kruvazörlerine ve torpido muhribi gemilerine karşı yenici bir güç olarak hareket edeceğinden ve süratleri nederiyle torpido istimbotlarını her yerde izleyebileceklerinden maksada daha uygun bulunmuştur. Torpido istimbotları büyük gemiler gibi seyir konusunda istenilen güce sahip olmadıklarından yani sağlıklı ve dikkatli seyir için gereken çeşitli araçlar bunlarda olmadığından mutlaka bir kılavuz gemiye muhtaçtırlar. Fakat bu kılavuz olarak alınacak geminin kendileri kadar yüksek sürati olması koşulu vardır. İtalya ve Almanya Bahriyelerinde torpido istimbotlarının gruplara ayrılması işi aynıdır. Ancak Alman Bahriyesi'nde 85 tonluk 12 ila 24 torpido istimbotu müstakil dört fırka oluşturmaktadır. Ve bunlara rehberlik etmek ve gereğinde her birini korumak için 350 tonluk ve üç adet avizo[12] torpido botu vardır. İngiltere Bahriyesi de 3 ya da 4 adet torpido istimbotundan oluşan her bir gruba 700 ila 800 tonluk bir avizo torpidobot vermiştir. Aşağıdaki bilgiler bu düşüncelere ek olarak ve özet şeklinde verilmiştir:

1. Deniz savaşının ilk ortaya çıktığı anda birinci ve ikinci torpido istimbotları önemlice gruplar halinde toplanarak düşman tarafından zapt edilmesi mümkün olmayan ve deniz stratejisine uygun bulunan yerlere ve önemli limanlara dağıtılmalı ve her gruba kuvvetli ve süratli bir sahil koruma gemisi ile torpido istimbotlarına kılavuzluk hizmetinde bulunmak ve düşmanın kontrtorpidolarına karşı bunları korumak için bir ya da birkaç avizobot verilmelidir.

2. Torpido istimbot grupları ve özellikle bunlarla birlikte olan koruma gemileri sahillerdeki semaforların[13] işaretlerine dikkat etmek, gece sırasında korumaya elverişle burunların girişlerine nezaret edebilmek için gündüz denize açılmak zorundadırlar.

3. Sınır üzerindeki limanlarda bulunan gruplar, düşman sahilinde teftiş gezilerine çıkmalıdır ve yöredeki müstahkem mevkilerin düşman saldırısına uğradığı zamanlarda bunların yardımına koşmalıdır.

İşte yukarıda arz olunan bilgilerden torpido istimbotlarının halıhazırdaki savaş gemileri arasında nasıl özel bir yeri olduklarına ve gerek barış gerekse savaş sırasında bunlara ne gibi görevler verildiğine ilişkin bir kısa açıklama yapılmıştır. Bu bilgilerin yardımı ile Osmanlı Donanması'na verilen torpido istimbotları hakkındaki temel bilgiler incelenebilir ve tartışılabilir.

Kal'a-yı Sultaniye'ye Osmanlı Donanması ile birlikte gelen üç torpido istimbotu şunlardır:

Berk-efşan, Ejder……………………………………………… Torpidogeçer

Seham, Kuilium, Tarık, Fatih, Pervin,

Vesile-i Nusret, Tir-i Zafer, Şehap………………………………. Birinci sınıf torpido istimbotu

Tevfik, Mecidiye, Burhanettin, Eser-i Terakki.............................. İkinci sınıf torpido istimbotu

Bunların toplamı bir hafif filo oluşturacağından ve savaş sırasında bunlardan doğal olarak yararlanılacağından, bunların bugünkü durumlarını gereği kadar bilmek ve bir noksanları olup olmadığını anlamak konusu gereğinde güvenlikle iş yapılabilmesine destek olacağından önemli ve zorunlu idi. Bu önemli konuyu Donanma Fen Heyeti'ne gönderdim. Fen Heyeti'nin incelemesinin sonucu olan bu hafif ve önemli gemilerin savaş sırasındaki saldırı ve keşif görevleri konusunda torpido kaptanlarının bilgisi olmadığından ve bu ana kadar Torpido Komisyonu tarafından düzenlenerek ve yazılarak savaş sırasında uygulanacak kuralları ve birlikte hareket yöntemlerini gösteren bir risale [kitapçık] dahi torpido subaylarına verilmemiş olduğundan kabil olduğu kadar süratle bir risale [kitapçık] yazılması ve basılması ve bu subaylara dağıtılması gereği ve buna ek olarak durmadan liman dahilinde seyyar torpido atılması ve seyyar torpidoların savaş için hazırlanması ve ayarları hakkında talimat verilmesi ve buna ilişkin gerekli talimatlara devam olunarak yetişkin hale gelinmesi ve maharet edinilmesi bildirildiğinden hemen benim yaverim Kolağası[14] Mehmet Enisi Efendi'ye "Torpido İstimbotları ve Savaş Görevleri" namı

altında büyük devletlerin savaş teknolojileri incelenerek yazılmak üzere bir risale düzenledim. Pelenk-i Derya torpidogeçerinde kurulan Fen Heyeti önünde bu risale okunarak onandıktan sonra Bahriye Nezareti'ne gönderilip acele Bahriye matbaasında tab ettirilmiş ve torpido istimbotları kaptanlarına dağıtılarak bu konudaki büyük gereksinme karşılanmış olduğu gibi her gün Fen Heyeti'nin gözetimi altında olmak üzere bir iki torpido istimbot Maydos önlerine çıkarılarak bu talimatlar uygulanarak bilgi ve yeteneklerin arttırılmasına caba gösterilmiştir. İkinci olarak Fen Heyeti'nin torpido istimbotları hakkında incelemeler yaparak verdikleri raporlardaki önemli görüşler istimbotlara olan umut ve yararı iyiden iyiye düşürmüştür. Fen Heyeti'nin bütün torpido istimbotlarının incelenmesi sırasında tutmuş olduğu notlar ilerde arz olunduğundan bu konudaki önemli eksiklikler meydana çıkmıştır:

Ejder istimbotu: Kazan borularının yarısından fazlası akıyor. Gerekli hızla düzenli şekilde hareket ettirilmesi kabil değildir.

Seham istimbotu: Makinece şimdilik sakıncası yoktur.

Kilyum istimbotu: Kazanlarının otuzdan fazlası borusu akıyor.

Tarık istimbotu: Circulating[15] fanı yapılmak üzere Dersaadet'e gönderilmiş olduğundan hareket etmemektedir

Fatih istimbotu: Kazanları akıyor.

Pervin istimbotu: Kazan borularının ayaklarının çivi başları akıyor ve üç yüz altmış tane olan tüm boruları akıyor. Hareket etmesi kabil değildir.

Vesile-i Nusret istimbotu: Teknesinin sac levhalarından birçoğu harap olduğu gibi kazan borularından otuz beşi bağlanmış ve hareket için payandaya ihtiyaç bulunmuştur.

Şehap istimbotu: Swicth valfının[16] high pressure[17] yapmak için civatası olmadığından şimdi eğreti civata ile duruyor. Kumanda telgrafı bozuk ve steam gage[18]'i yok? Kazan için el tulumbası su almıyor. Exantrikleri yapılmakta olup ıskaraları [ızgara] dahi yoktur.

Tir-i Zafer istimbotu: Şimdiki halde akan borusu olmayıp hareket edebilir.

Tevfik istimbotu: Ayarpumpı kırılmış olup high pressure yaparak Dersadet'e kadar gidebilir gelir iken dahi böyle gelebilmiştir. Kovanlarına torpido sürmek için kepçeleri yoktur.

Burhanettin istimbotu: Tevfik istimbotunun aynı.

Mecidiye istimbotu: Tevfik istimbotunun aynı.

Eser-i Terakki istimbotu: Tevfik istimbotunun aynı.

Torpido istimbotlarının ruhu demek olan yukarıda yazılı önemli eksikliklerden başka silah ve donanımda dahi birçok eksiklikler vardı.

Yukarıda eldeki torpido istimbotlarının donanım ve savaş görevleri konusunda arz edilen bilgiler ve savaş konusundaki düşünceler incelenecek olursa bizim torpidobotlarımızdan bir tanesinin bile maksadı karşılayacak savaş gücü olmadığı ortaya çıkar. Adları yukarıda yazılı birinci sınıf torpido istimbotlarınızdan ancak bir ikisinde elektrik feneri vardı. Hızlı ateşli ve küçük çaplı toplar açısından eksiklik pek ziyade idi. Bu torpido istimbotlarının keşif için düşman sahillerine ya da bizim sahillerimize göndermek için yüksek süratli bir sahil muhafaza zırhlı gemi ile yine yüksek süratli, yukarıda arz olunduğu gibi istenilen durumda, silahlı topçekerlere ve avizobotlara lüzum görülmekte idi ki, bizde bunlardan bir tek tane yok idi. "Pelenk-i Derya" ile "Berk-efşan" torpido geçerlerine bakılınca daha üzücü durumlar ortaya çıkmaktadır. İhanetin ve suiistimalin bu derecesine ağlamamak elden gelmez. Şöyle bir torpido ki, en az yirmi milden bir sürate malik olması ve orta boy ve küçük çaplı denilen çeşitli hızlı ateşli toplarla ve elektrik fenerleri ile donatılmış bulunması kesin zorunlu olduğu bütün denizciler tarafından inkâr edilemezken Pelenk-i Derya torpidogeçer bundan tamamiyle yoksun olduğu halde yetmiş bin lira gibi fahiş bir fiyat ile yaptırılarak daha birçok savaş erdemlerinden mahrum olarak devlete sahte bir kıyafetle mal edilmiştir. Bu geminin Almanya'da Kiel kentindeki (Germanya**)** inşaat tezgâhında yapılması sırasında görevli olarak gönderilen Bahriye Şurası üyesinden ve sabık [eski, devrik] Torpido Komisyonu başkanının suiistimalini anlatmak mümkün değildir. Bu bapta anılarımızın ikinci kitabında pek çirkin pek karanlık birçok feci gerçekler, açık kanıtlarıyla ve ayrıntılı olarak meydana çıkarılacaktır.

Pelenk-i Derya büyüklüğünde ve fakat otuz dört deniz mili süatinde "biri seksen yedi milimetrelik ve beşi elliyedi milimetrelik" olmak üzere altı adet

seri ateşli topu ve ikisi sancak iskele alabandalarında ve biri başta olmak üzere üç adet torpido kovanı ve on bir beygir kuvvetinde çifte makinayı ve nikel çeliğinden tekneye malik olan İngiltere Devleti'nin torpido muhribi gemilerin otuz altı bin lira fiyatla yapıldığı *Deniz* gazetesinde dahi ilan edildiği halde en yüksek hızı on dört mil ve silahları hiç olmayan teknesi zaten zayıf olduğu halde daha sonra kazanı patladığında zedelenen bu çürük geminin devlete yetmiş bin liraya mal edildiği düşünülürse bu konuda yapılan cinayetlerdeki fenalığın derecesi anlaşılır. Berk-efşan torpidogeçeri de hemen Pelenk-i Derya'ya yakın derecede üzülecek bir durum göstermiştir. Şöyle ki, Berk-efşan torpidogeçeri torpido filosu içinde en yenisi ve kuruluşu ve düzeni en muntazamı olduğundan savaş hattına girebilecek ve gereken keşiflerde kullanılabilecek deniz savaş gemilerini göstermek üzere düzenlediğimiz dizinde önemli bir yer tutmakta idi. Bu geminin sürat ve mükemmeliyeti konusundaki rivayetlere dayanan bir özel kanımız vardı. Ancak bunun resmi şekilde ciddiyetle araştırılması önemli ve zorunlu olduğundan süvarisi Binbaşı Rüştü Efendi kaptana resmen sordulması gerekli görülmüş ve o da aşağıda yazılı kendi mührü ile tasvip edilmiş raporu Donanma Kumandanlığı'na sunmuştur:

Süvarisi bulunduğum Berk-efşan torpidogeçer-i Hümâyunu savaşa katılmak için güverte makine ve silahça bir noksanı bulunmadığını babında Mayıs sene 313 [1897]

Berk-efşan süvarisi
Mehmet Rüştü

Bu rapordan da torpidogeçerin hiçbir noksanı bulunmadığı anlaşılmakla Donanma-yı Hümâyun'un [Osmanlı Donanması] Boğaz'dan çıkışında ve özellikle savaş sırasında en önemli keşif hizmetini yapmak kudretinde olacağına inanılmış idi. Sonra Berk-efşan süvarisi Rüştü Efendi Bahriye Nezaret-i Celilesi tarafından değiştirilerek yerine Kolağası Hafız Hüseyin Kaptan getirildiğinde verilen raporlar bu geminin savaş görevini istenilen şekilde yerine getirilmesi bir yana emniyet ve selamet içinde dahi bulunmadığı bildirildiğinden gözümüz açılmıştır. Berk süvarisi ile baş çarkçıbaşısı tarafından mühürlü olarak verilen en önemli rapor aşağıdadır:

Bu kez Berk-efşan torpidoistimbotu ile Kumkale'ye gidilerek ve geri döndüğümüzde silindirlere kazandan su hücumu nedeniyle yol verilemediği gibi devir sırasında silindirlerde oluşan gürültü maazallah bu silindirlerin

mahvına neden olacağı kuşkusuzdur. Buna göre makinenin düzensizliğine neden olan ise kazan içindeki istimi [buharı] makinaya götüren bakır borunun su bölümündeki flanşın[19] *çatlak olmasından suyun hücum ettiği kumandanlığın bilgisine. Fi 28 Mayıs sene 313 [1897 senesi 28 Mayıs'ında]*

Berk-efşan Süvarisi Başçarkçı
Hüseyin Şerafettin

Savaş gemileri baş çarkçılarından ve fabrika formeni [ustabaşısı] olup donanmanın bütün çark ve makinalarının tamiratı ile görevlendirilmiş olan Kaymakam Hüseyin Bey'den oluşan bir Çarkçı Komisyonu'nun kurularak ve muayenesi yapılarak gereken tamirlerin, gemi İstanbul'a gönderilmeden yapılıp yapılamayacağı mümkün olan süratle yerine getirilmesi için rapor bütün torpido istimbotları kumandanlığına havale edilmiş ve muayene sonucu olarak tarafıma gönderilen rapora göre adı geçen kazandan makinaya buhar götüren ana bakır borunun üç ayak boyunda parçalanmış bulunduğu ve bu mahallin vapurun Avrupa'dan gelişinde çatlak olup böyle kullanıldıkça büyümüş ve Dersaadet'te iken bu hal Torpido Komisyonu Başkanlığı'na bildirilmiş ise de tamiri cihetine gidilmeyip böylece donanmaya katılmış olduğu ve bunun Kal'a-yı Sultaniye'de tamirinin kesinlikle mümkün olamayacağı için kazan kullanılarak İstanbul'a gönderilmesiyle tamirinin işin gereğine uygun bulunduğundan ve önemli sorun, Donanma-yı Hümâyun'un Fen Komisyonu'nu incelemesinden geçtikten sonra Berk-efşan irade ile İstanbul'a gönderilmiştir. Berk-efşan'ın önceki süvarisi ile sonradadan atanan süvarinin verdikleri rapor arasındaki önemli uyumsuzluğun nedeni pek yüzeysel bir nedendir. Çünkü önceki süvari olan Rüştü Bey Bahriye Nazırı Paşa'nın oğlu olduğundan doğal olarak kazan borusundaki bu önemli yarayı Donanma Genel Fen Heyeti'nden gizlemek cihetine gitmiş ve babasının tarafını tutmak için devlete büyük bir zarar verme sorumluluğunu almıştır. Berk-efşan torpidogeçeri güvertece de tamam olmadığı anlaşıldığı için Ejder istimbotunun beş tane kırk yedi santimetrelik topundan ikisi çıkarılarak Berk-efşan'a konulduğu düşünülebilirse de elli bir Osmanlı lirası derecesinde fahiş fiyat ile devlete mal edilmiş olan bu top çekerin de silahları olmaksızın İstanbul'a getirilmiş olması durumun kötülüğünü göz önüne getirmektedir. Bu ve benzeri cinayetleri açıklayan ve teşhir eden bu aciz, benim hakkında hiçbir şey bulunamayınca hırsızlıkla suçlanması

büyük bir cüret sayılmaz. İşte torpidogeçerler ile torpido istimbotlarında yukarıdan beri kısaca arz edilen önemli noksanlardan dolayı her biri Kal'a-yı Sultaniye'den birkaç kez İstanbul'a gidip gelmiş, savaş ilan edildiği halde ve karada birbiri peşine galibiyetler kazanılırken bunların tamirat ve donanımları tamamlanmamış ve atacakları seyyar torpidoların yanacak maddeler taşıyan başlıkları bile yanlış ve buna göre kullanılamayacak hale konularak daha sonra bunlar da meydana çıkarılmıştır. Torpido istimbotlarının adlarını bir kağıda sıra ile yazarak göz büyüten [boyayan] ve Bahriye Nazırı tarafından yerini koruyabilmek gibi bencil menfaat düşüncesine dayanan gizli tembihlerle aldanan bazı Bahriye amirlerinin (torpido filosu) diyerek bin bir mükemmelik ve sağlamlıklarından söz ettikleri torpidogeçerler ile torpido istimbotları işte böyle kazan boruları parçalanmış, silahları yetersiz, diğer savaş gereçleri açısından çıplak olan bu harap istimbotlardan oluşuyordu. Bu gerçeği isbat için sağlam tanıklar ve teknik kanıtları içeren resmi belgeler vardır ve saklanmaktadır.

12 Kurye.

13 İki gemi veya gemi ile kıyı istasyonu arasında haberleşmede kullanılan üç kollu işaret sütunu.

14 Osmanlı ordusunda yüzbaşı ile binbaşı arasında yer alan rütbe.

15 Hava sirkülasyonu.

16 Elektrik anahtarı vanası.

17 Yüksek basınç.

18 Buhar saati.

19 Boruların eklenmesinde kullanılan çember biçimli ortası delik metal parça.

ALTINCI BAB

Savaş ilanından önceki savaş girişimleri- Yunan Deniz Kuvvetleri'nin incelenerek donanmayı Yunan Deniz Kuvvetleri'ne karşı savaşa götürmek konusunda teknik düşünceler- İzmir, Selanik vb. önemli limanların donanmayı batırmak için planların yapılışı- Torpido istimbotları aracılığı ile bu limanları düşman saldırısından koruma planları- Savaş teknolojisi ve yeniden deniz işaretleri komisyonları kurulması- Mevcudu bulunmayan deniz savaşları teknolojisi risalesinin basılması ve süvarilere dağıtılması.

Savaş ilanından önce deniz savaşı için gereken planların düzenlenmesine ihtiyaç duyulduğundan donanmayı oluşturan büyük küçük gemileri sahillerin ve Adalar'ın hem keşif hem de saldırıya elverişli noktalarına dağıtmak ve İzmir ve Selanik gibi büyük önemi olan ve düşman sahillerine yanaşık olan limanları her türlü düşman saldırısından koruma emrinde oralarda görevlendirilecik savaş gemilerinin düşmana karşı savunma ve savaşlarına ve gece karakollarına ilişkin programlar düzenlenmeye başlanıldı. Bu programlar ve planların düzenlenmesi için düşmanın deniz kuvvetlerinin doğru olarak bilinmesi ve denize çıkacak olan gemilere hangi noktalarda saldırıya fırsat bulunabileceğini belirlemek en önemli iş idi.

Yunan savaş gemileri içinde en önemlileri (Hidra), (Speçya) ve (Psara) adlı yeni yöntem zırhlılar idi. Bunların her birinde üç kıta yirmi yedi santimetrelik top, beş kıta on beş santimetrelik ve dört kıta sekiz santimetrelik yeni yöntem top ile daha birçok hızlı ateşli top vardı ki, bunlara mukabil Osmanlı Donanması'nda yeterli silahlarla donatılmış bir tek gemi bile çıkarılamamakta ve özellikle Yunan savaş gemilerindeki yeni

usul hızlı ateşli topların atış mesafeleri yarısından daha aşağı bir derecede bulunmakta idi. Düşmanın silahlarındaki bu üstünlük ve mükemmeliğe adı geçen üç zırhlı geminin saatte on yedi mille hareket eden ve şimdiki halde elde bulunan Osmanlı gemileri gerekli savaş vasıfları olan zırhlılara karşı dayanmak ve zafer kazanmak için Osmanlı gemilerinin sayı olarak fazlalığından yararlanmaktan ve savaş teknolojisi ve deniz stratejisi açılarından gayet dikkatli hareketle düşmanı bizim için yararlı olan bir önemli yere yani silahının menzilinin ve mesafesinin çokluğundan ve gemi süratinin fazlalığından yararlanamayacak bir zor duruma düşürerek menzili düşük olan toplarımızla tahribe çalışmaktan başka çare yok idi. Bunun için de neler yapılması gerektiğini göstermek üzere Bahriye Nezareti'ne aşağıdaki açıklamalar yapılmıştır:

Kal'a-yı Sultaniye'ye gelişimden beri efrada vazife dağıtılması ve silahlarla ve saire ile talim yapılması ve felekeler ile filo manevraları ve seyyar torpidoların regülesi ve endahtı gibi talimat ile vakit geçirilmiş ve dünden itibaren Osmanlı gemilerinin silahlarının kullanılması ve efradın görevini yapmada deneyimlerini teftiş ve muayeneye başlayarak şimdi daha önemli noktaları nazarı dikkat alma sırası gelmiştir. Malumu devletleridir ki, Donanma-yı Şâhâne ile savaş donanımı daha mükemmel olduğu farz olunan düşman donanması arasında olabilecek olan bir savaşta başlıca başarı ve zafer umudunu Osmanlı gemilerinin fazlalığında ve böyle birçok savaş gemisi ile önemlice bir teknik sava hareketi yapılarak düşmanı kendi top menzillerinin avantajından yararlanamayacak derecede bir sıkışıklık içine düşürerek ve şaşırtarak dört taraftan menzilleri daha az olan toplarımızla dövebilmekte aramak gerektiği açıktır. Bu noktai nazardan bakıldığı halde de Osmanlı Donanması'nın hemen Kal'a-yı Sultaniye'den hareketle durmadan savaş tekniği teşkilatlanmasına ilişkin talimler yapması ve gemi süvarilerinin bu konuda ayrıntılı tecrübeler kazanması ve ateş talimlerine de başlanılarak her ferdin elindeki silahın etkisini ve kullanma şeklini fiili [pratik] olarak anlamaları zorunlu olduğundan bu gibi nazik maddeler uygulanmaya konulmadıkça Osmanlı'nın yüksek namusunu denizlerde koruma ve devletin yüksek şanını yüceltebilmek imkânsız derecede güç olduğu Nezaret'in gözünde de oluşmuş gerçeklerden olan bir durum olması dolayısıyla Muarız Körfezi'nde silahlarımızı deneme ve ateş talimi yapılarak savaş teşkilatı uygulaması için yüksek emirlerinizi şiddetle beklemekte olduğumu arz ederim. Emir ve fermanınızı beklerim.

Fi 30 Mart sene 313 [1897 senesi 30 Mart'ında]

Bu yazıyı Nezaret'e gönderdikten sonra karşı çıkmak için gereken düşüncelere ve düzenlemelere girişildi ki, özeti aşağıdadır:

1. Payitaht kapısı demek olan Boğaz'ın korunması baş görevimiz olduğu için düşmanın her türlü saldırısına karşı Boğaz'ın girişini denizden koruma altına almış olmak üzere Bozcaada ve Midilli arasındaki açıklara bir deniz kuvveti verilmesi.

2. Düşmanın ticaret limanlarını tahrip ve ticaret ulaşımının kesilmesi en aranan savaş yararı olduğuna ve en önemli ticaret limanlarımız dahi İzmir, Selanik, Edremit bulunduğuna göre buraların gerekli kuvvetlerle takviyesi.

3. Selanik limanının hem en önemli liman olması hem de düşman sahiline mücavir [bitişik] bulunması dolayısıyla oraya en güçlü ve savunma ve saldırı hareketleri yapabilecek gemilerden oluşan birçok askeri fırka verilmesi ve en hızlı gemiler ile imkân oluşturulduğu takdirde düşmanın Selanik yöresindeki ticare ulaşımını bozmaya çalışılması ve geceleri torpido istimbotları ile Selanik Limanı ve girişinin korumaya alınması.

4. Kal'a-yı Sultaniye Boğazı, Osmanlı sahillerinin ortasında ve Payitaht'a yakın bir noktada olduğuna göre gemilerin malzeme ve savaş mühimmatı almasına pek uygun olduğundan [buranın] Deniz Strateji Merkezi olması.

5. İdare-i Mahsusa'dan[20] donanmaya alınan nakliye vapurları her ne kadar kruvazör hizmetini yapmak üzere Bahriye Dairesi'nden tayin edilmiş ise de bunların bu önemli hizmeti yapabilmek için savaş donanımları olmadığından ve süratleri ve yapılış biçimlerinin özelliği olmadığından ve gerek sahillerimizdeki limanlarımızda ve gerek Akdeniz adalarında gayet önemli olan kömür ve mühimmat depolarımız dahi bulunmadığından bu vapurlar donanmayı oluşturan fırkalar yanında depo hizmetinde kullanılarak yararlanılmasının sağlanması.

Bu temel düşüncelere göre savaş gemileri aşağıda belirtilen adalar ve sahillere şu şekilde dağıtılmıştır:

Birinci Fırka (filo) Donanma: Mesudiye Firkateyni, Hamidiye Firkateyni, Aziziye Firkateyni, Orhaniye Firkateyni zırhlıları; Berk-efşan, Ejder, Seham, Pervin, Kilyum,Tarık,Tir-i Zafer torpido istimbotları; Eser-i

Terakki, Tevfik ikinci sınıf torpido istimbotları; İzmir, Mekke depo ve haberleşme gemileri.

Bu birinci filo, Selanik sularına verilecek ve savunma ve saldırı hareketleriyle görevlendirilecektir. Düşman dahi kendi sahillerini korumayı her şeyden önce görev olarak alacağından büyük kuvvetlerini Selanik tarafında tutacağı kuşkusuzdur.

İkinci Fırka (filo): Osmaniye Firkateyni, Necm-i Şevket korveti, Hıfz-ı Rahman korveti zırhlıları; Pelenk-i Derya torpidogeçer; Vesile-i Nusret, Fatih, Şehap birinci sınıf torpido istimbotları; Burhanettin, Mecidiye ikinci sınıf torpido istimbotları.

Bu ikinci filo Boğaz'ın, İzmir'in ve bu sahildeki limanların ve adaların korunması ile görevlendirilerek Akdeniz adaları sularında bulunacaktır. Torpido istimbotları "Torpidoların Savaş Görevleri" adlı risaledeki kurallar ve önemli bilgileri öğrenerek Donanma Kumandanlığı tarafından alacakları emre göre hareket edeceklerdir. Mart'ın otuzunda Nezaret'e sunulan ve bir sureti aşağıda gösterilen yazıya şu yanıt gelmiştir:

SURET-İ CEVAPNAME

Kal'a-yı Sultaniye'ye varışınızdan sonra ne suretle vakit geçirilmiş olduğuna ve Donranma-yı Hümâyun ile savaş donananımca daha mükemmel olduğu farz olunan düşmanı yenmek sadece gemi fazlalığı olarak yararlanarak düşmanı kendi top menzillerinin yüksekliğinden yararlanamayacak derecede bir çeviri dairesi içine düşürüp menzilleri daha az olan toplarımız ile dövebilmeye bağlı bulunduğundan ve herhalde Muarız Körfezi'nde silah denemesi ve ateş talimi ile iştigal olunmasına ilişkin Fi 30 Mart sene 313 [1897 senesi 30 Mart'ında] tarihli yazıları memnunlukla alındı. Açıklama gerekmediği üzere savaşta zafer tevfikat ve tecelliyat-ı ilahi [Allah'ın emriyle] olup fakat zaferin nedenlerini sağlamak da insanın görevlerinden olduğundan bu konuda mümkün olan çalışmaların yerine getirilmesi gerekeceğinden kuşku olmaz. Tahrirat-ı kerimanelerinde [yazılarınızda] savaş halinde başarıyı sağlayacak hallerden olmak üzere tayin ve irae olunun cihet [belirtilen] tutum pek önemli ve özenli olup ZATI ÂLİLERİ SAVAŞ BÜYÜKLERİ ARASINDA DENİZ SAVAŞLARI TEKNOLOJİSİNİ EN ÇOK BİLEN OLDUKLARINDAN bu çok güç konuyu

anlamış ve bilmiş olmaları cidden övülmeye değer bulunmuştur. Şayet bir savaş olursa durumun dengesini bulacakları ve iş'ârât-ı vâlâları veçhile [bildirdiğiniz] gibi yararlanma yolunu arayıp sürdüreceğinizden kuşku duymuyorum. Devlet ve milletin siyasi haklarının korunması için veli nimet-i bi minnetimiz şevketmeap efendimiz hazretlerinin [Padişah'ımız Hazretleri'nin] bekledikleri kara ve deniz kuvvetlerinin hizmetlerini dünyaya göstereceğimiz sonuçları beklediklerini ve bu görevlerin en önemlisinin ise Alla'hın lütfu ile zaferi sağlayacak ve kolaylaştıracak olan nedenlerin dakika yitirmeden hazırlanması çok önemli olduğundan öyle ufak tefek arızalara ve durumlara önem verilmeyerek duruma göre derhal çaresi bulunup Donanma-yı Hümâyun'un hareketine engel bırakılmaması ve zaten Beşike yöresinde ateş talimlerine Padişah tarafından uygun görüldüğünden telgrafla izin talimatı gönderilmiş olduğundan buralarda gereğinde yapılacak bildirilere göre Muarız Körfezi'ne de talimler yapılması Donanma Heyeti'nce tecrübe ve bilgi kazanılmasına özen gösterilmesi Donanma-yı Hümâyun'u oluşturan amirler ve subaylar ve Osmanlı askerinin tümü en kahraman, en güçlü deneyimli kişilerden oluştukları bütün kâinatın gözünde devlet ve milletimizin denizlerde de şeref ve İslam hukukumuzun korunmasına kefil olacakları ve dünya tarihinde hayırla yad edilecekleri cihetle onlara silahlarını resmi şekilde bildirmenizi ve veli nimet-i biminnetimiz sertac-ı iftihar ve saadetimiz Padişahımız Efendimiz Hazretleri'nin [Padişah'ın]dikkat, şefkat lütuf ve atıfetleri her an ve zaman üzerlerinde olduğundan gayet itaatle mukaddes askerlik görevlerinin yerine getirilmesine dikkat ve özen göstermelerinin ve gösterdikleri gayretlerinin karşılığı olarak elbette ödülllendirileceklerinin kendilerine bildirilmesi ve daima etkinlik içinde olarak donanmanın her bakımdan savaşa gidebilecek surette hepimizin pek çok heyecanla beklediğimiz bu halin hızla elde edilmesine çaba gösterilmekte sonucunun hemen telgrafla müjdelenmesi kısaca işin ayrıntılarına ilişkin bildirileri içinde duruma ve yerine göre gereken yapılması, bilinen yeteneklerinize bırakılmış olduğundan Allah'ın kerametiyle denizcilerimizin Şevketmeâh Efendimiz Hazretleri'nin nazar-ı Hümâyununda [gözünde] ve bütün devlet ve millet önünde utandırılmaması hepimizin hamiyet ve sadakat ve insaniyet ve Müslümanlığından beklerim. Ol bapta emr ve irade efendimindir.

Fi 12 Zilkâde[21] *sene 314 ve Fi 2 Nisan sene 313[1897 senesi 2 Nisan'ında]*

Bu yazı ile verilen izin üstüne adı geçen ateş denemesi için Kal’a-yı Sultaniye’den hareket edeceğimize göre İkinci Fırka (filo) Kumandanı Hayri Paşa ile savaş gemileri süvarilerinden ve yâverandan oluşan Mesudiye Firkateyni’nde bir fen komisyonu kuruldu. Bu komisyonda ne yolda ateş denemesi yapılacağı, bundan sonra gemilerin devir dairelerini gösterir cetveller yapılması ve savaş saldırılarında kesin gerekli görülecek birkaç önemli savaş düzeni talim edilmesi görüşüldü. Denizde gerçek fenni deneme için yapılacak düzen için deniz savaş teknolojisi manevrası risaleleri de düzeltilerek başarı elde etmek için gereken dikkate ve özene genellikle girişildi ve riayet olundu ve ertesi gün sabah deneme için Kal’a-yı Sultaniye’den harekete karar verilerek komisyon dağıldı.

20 1843’te kurulan Fevaid-i Osmaniye, 1870’te İdare-i Aziziye, 1878’de ise İdare-i Mahsusa adını almıştır. İdare-i Mahsusa, Şirket-i Hayriye ve Şark Şimendiferleri Şirketi ila anlaşma yaparak etkinliğini genişletmiş, 1910’da Osmanlı Seyr-i Sefain İdaresi adını almıştır. 1925 yılında Türkiye Seyr-i Sefain İdaresi adını alan kurum bugünkü Türkiye Denizcilik İşletmeleri’ne karşılık gelmektedir.

21 Hicri takvimin 11. ayı.

YEDİNCİ BAB

Savaş ilanından önce ateş denemesi- Ateş denemesindeki üzüntülü olaylar- Ateş denemesindeki olaylara ilişkin araştırmalar- Deniz imalatçılarının bilgilerinin yetersizliği yüzünden kızakların hasara uğraması- Top kızaklarındaki hasarları araştırmak üzere Nezaret makamından yapım memuru Ali Paşa ile Kenan Bey'in gönderilişi- Ali Paşa ile Kenan Bey'in topçuluk teknolojisi konusundaki durumları ve bilgileri.

Nisan'ın ikinci günü bütün donanma ile adı geçen denemenin yapılması maksadıyla Nâra Limanı'ndan hareket edildi. Fen Heyeti'nin kararı ile şu not gereğince denenme yapılacaktı:

Mesudiye Firkateyni, Aziziye Firkateyni, Pelenk-i Derya torpidogeçeri. Bunlara bağlı olarak (maiyetinde) Seham ile Şehap torpido istimbotu bulunacaktır.

Osmaniye Firkateyni, Hamidiye Firkateyni, Necm-i Şevket korveti. Bu fırkaya (filola) bağlı olarak Tîr-i Zafer ile Burhanettin torpido istimbotu bulunacaktır.

Kal'a-yı Sultaniye'den çıkarken donanma prova hattı üzerinde çıkacaktı. Böylece prova hattı korunarak Mesudiye'den ateş işareti verildiği anda her gemi açığa doğru ikisi boş biri birinci ota gülle atmak üzere her toptan üçer atım atılacaktır. Bundan sonra öteki borda toplarının da denemesi için seyir yönü değiştirilecektir. Deneme sırasında bir kaza olmadığı takdirdi önceki ateş taliminin bittiği zaman her topun gaye yüksekliği ile bir gülle daha atılacaktır. Her top atan gemi mizana direğine kırmızı sancak çekecek ve

ateş sonunda bu bayrağı arya edecek ki, bu da “ateş kes” demek olacaktır. Bir sakatlık ya da engeli ortaya çıkan her gemi gerisinde bulunana “Ben ateş kestim sen toplarını denemeye başla” işaretini vermek için derhal ateş talimi sancağını çekecektir. (77) numarası çekildiği takdirde sancak tarafına manevralar yapılacaktır. Bunun altına kırmızı çekilir ise iskeleye manevra yapılacaktır.

Kal’a-yı Sultaniye’den çıkıldıktan sonra Kumkale önlerinde zırhlı Aziziye Firkateyn-i Hümâyunu’nun donanmayı takip ederek hareketini durduğu görülmekle işaret edilerek kaptandan sorularak makinasında arıza meydana geldiğini cevaplayarak bildirdi. Bir süre sonra arıza giderilerek Bozcaada önlerinde Donanma-yı Hümâyun’a katıldı. Ateş tecrübesine başlandı. Saat sekize kadar deneme sürdü. Sonra İmroz önlerinde savaş örgütlenmesi manevrası yapılarak Boğaz’a girme emri verildi. Çünkü topların aralıklı ve çok ağır denenmesi gemilerin devir dairelerini ve dümen açılarını denemeye meydan vermemiş olduğundan hiç olmazsa bir iki fenn-i harb-i bahri [deniz savaşı tekniği] teşkilatı yapılmak istenmiş idi. Bütün gemiler[in] toplanarak bir prova hattı oluşturmalarını emrettim. Niyetim prova hattından borda hattına geçmek manevrasını yaptırmak idi. Fakat gemilerin süratlerindeki eksiklik ile dümen devir dairelerine ilişkin olan gerekli cetvellerin bulunmayışı ve dümenlerin istenildiği gibi hareket etmemeleri ve daha buna benzer eksiklikler ve sakıncalardan dolayı ancak bir iki saat içinde bir prova oluşturulabilmiş ve bunda da gemiler yerlerini koruyamayarak her iki gemi arasında dört yüz metre ara bulunması savaş teknolojisi düzeni gereğinden iken bu aralıklar sekiz yüz, bin hatta iki üç bin metreye kadar düzensiz bir surette yükselerek bu halde savaş düzenlemesi yapılması imkânsız olduğu anlaşılmış ve gemilerin nizami aralıklarını bu hatta mevkilerini alabilmelerine müsaade için artan sürat ile Boğaz girişine doğru yol verilmiştir ki, girişten on mil kadar açığa donanma maiyeti ile görevli Nüzhet Vapuru’nun donanmaya doğru geldiği görülmüş ve çektiği işarette içinde Alman Fon Paşa olduğu anlaşılmakla durularak Müşarünileyh Hazretleri [kendisi] Mesudiye’ye alındıktan sonra yine yol verilip Boğaz’a girilmiştir. Denemedeki gözlemler ve alınan sonuçlar aşağıdaki yazı ile Bahriye Nezareti’ne bildirilmiştir:

Fi 2 Nisan sene 313 [1897 senesi 2 Nisan’ında] tarih ve otuz bir numaralı yazıları alındı. Deniz kuvvetlemizin kudretini göstermesi ve böyle nazik bir zamanda devletin şerefini korumak hepimizin kutsal bildiği bir

görev olduğu bilinmekle ve Donanma-yı Hümâyunu'nun gece ve gündüz çalışılıp gelişme sağlanarak mümkün olduğu kadar süratle düşman karşısına çıkabilmesi hepimizin isteği ise de telgraf emirleri gereğince ateş talimine çıkılarakaşağıdaki üzücü olaylar oluşmuştur. Nâra Limanı'na dönüldükten sonra Fon Hofe ve Hayri Paşalar ile Süvari Beyler ve Komisyon Heyeti [ile] hep birlikte gidilerek her gemi incelendi, gözden geçirildi. Osmaniye Firkateyn-i Hümâyunu'nun on sekiz tondan on altısı tamir ve düzeltilmesi buraca kabil olmayıp hareketsiz kalmıştır. Tabyada bulunan altı fontluk toplar kızaklarından fırlayıp birkaçı dahi iki buçuk metre bir ara ile açığa düşmüştür. Bataryadaki Krup toplarının çoğunun hidrolik piston rotları kırılmış ve iç kundak astarları kâmilen parçalanmıştır. Bunlardan sancak tarafında bulunan üçüncü toptan bir civata fırlayıp bir top mermisi gibi şiddet ve süratle karşı alabandaya kadar gitmiş ve bunun tahrip edici tesirinden Cenab-ı Hakk'ın koruması sonucu kimse hedef olmayıp sancak tarafındaki on beş santimetrelik top da kızağından bir metre kadar ayrılmıştır. Hamidiye Firkateyni'nin bataryasındaki on beş santimetrelik krup topları kızaklarının Osmaniye Firkateyn-i Hümâyunu'nkiler gibi hiçbiri sağlam kalmamıştır. Eski Armstrongların alabandalardaki pabuçları günlük sıradan talimlerde dahi zayıf görüldükleri anlaşıldığından topçu kaptanının bunların kullanılmasını yüklenmemesi sonucu ateş yapmalarından çekinilmiştir. Aziziye Firkateyn-i Hümâyunu'nun toplarına gelince, kıçtaki yirmi dört santimetrelik topun hidrolik silindirinin kapağı çatlamış ve bataryasındaki Armstronglar aynen Osmaniye'deki gibi tahrip edilmiş olup altı fontlukların da milleri zedelenmiş yani adı geçen üç geminin silahlarındaki perişanlık kederli bir harabe görüntüsü vermiştir. Toplarda görülen anlattığımız olaylardan başka savaş teknolojisi ve gemilerin selameti açılarından birkaç önemli nokta daha dünkü seyir ve hareketimizdeki denemelerden ortaya çıkmıştır. Şöyle ki, gemilerin en çok sekiz milden fazla bir süratle seyir edememeleri ve dümenlerinin Mesudiye Firkateyni'nden başkasının buhar makinesiyle hareket ettirilmemeleri nedeniyle savaş teşkilatlanması ve deniz manevrası sırasında yerlerini tutamayıp millerce mesafede kalmaları ve manilalarını ansızın stoper edivermeleri gibi hasais ve fezail-i harbiye [sağlamaya çalıştığımız savaş gerekleri] ile taban tabana zıt ve çoğu hallerde son derece tehlikeli sakıncaların varlığı gemilerin bazılarını zor durumda bırakmış ve hatta avdet için Kamkale ve Seddülbahir arasındaki girişten geçerken MesudiyeFfirkateyni'nin dümeni alabanda iskele iken sancağa

basıldığı halde işlemediği için sahile son derece yaklaşılarak tehlikeli bir durum olmuş ve Necm-i Şevket korvetinin sürati diğerlerinden farklı derecede az olduğu için donanmadan iki buçuk saat sonra demir mahalline gelebilmiş olduğu üzülerek görülmüş ve gemi süvarilerinin hazırlamakta oldukları ayrıntılı raporların da bir iki güne kadar takdim-i huzur- cenab-ı nezaretpenahileri mukarrer bulunmuş olmakla [Nezaret makamına sunulacağı kararlaştırılmış olmakla] ol bapta emrü ferman.

Fi 3 Nisan sene 313 [1897 senesi 3 Nisan'ında]

Zırhlı Osmaniye, Aziziye ve Hamidiye Firkateynlerinin yukarıdaki yazıda anlatılan hasarları Fen Heyeti tarafından muayene edildiğinde, deniz imalat görevlilerimiz tarafından Tersane-i Âmire'de yapılmış olanların bu harap hale düştükleri açığa çıkmış ve derin incelemeler, bu görevlilerin topçuluk teknolojisindeki ağır cehaletlerini meydana çıkarmış ve bu üzüntülü olayı gören subaylar ve ve Osmanlı askerlerinin de teheyyüc-ü mêyûsâneye duçar olmuş [büyük ölçüde moralleri bozulmuş] bulunduğundan Mesudiye Firkateyni'nde Fen Heyeti'nin isteği üzerine kumandan paşaya ile donanma kurmay heyetinde görevlendirilen Hofe Paşa ve bütün Süvari Beylerden oluşan bir komisyon oluşturularak bu olaylar görüşülmüş ve bu konudaki görüşler, düşünceler sonucu olmak üzere Atabe-i Şâhane'ye [Padişah makamına] aşağıdaki istirhamname sunulmuştur.

Cenabı rab-bi Yezdan [Allah]sağlığınızı ve ömrünüzü feravan [daha çok etsin] Amin. Savaş gemileri süvarileri ile topçu kaptanları kulları tarafından verilerek Bahriye Nezareti'ne gönderilen ayrıntılı raporlarla maalesef açıklandığı üzere Zırhlı Hamidiye, Osmaniye ve Aziziye Firkateynlerinin topları bu kez yapılan ateş denemesinde işleyemez hale gelmiş oldukları gibi makineleri de düzenli çalışmayıp ara sıra birden duruvermekte ve süratleri yetersiz bulunmakta olduğundan ve öteki gemileri de aynı şekilde seyir ve hareket ettiklerinden ve makinelerindeki tehlikeli sakıncalar dikkat çekmekte olduğundan ve Yunan Deniz Kuvvetleri hakkından Hariciye Nezareti'nden Bahriye Nezareti'ne gelen ve Akdeniz Genel Filo Kumandanlığı'na gönderilen beyannamenin de nazarı dikkate alınmış olmasına dayanarak riyaset-i âcizanede [benim başkanlığımda] olmak üzere padişahlık yaverlerinden Donanma Erkân-ı Harbiyesi'nde görevlendirilen Von Hofe Paşa ve Akdeniz İkinci Filo Kumandanı Hayri Paşa ve bütün gemi süvarileri ve yardımcıları toplanarak oluşturulan özel

komisyonda aşağıdaki durum saptanmıştır. Şöyle ki, zabitân-ı sedakat nişen ve efrad-ı besalet nihad [bütün savaş gemilerindeki subaylar ve askerler] nimetleriyle yaşadıkları devleti ebed müddet ve Saltanat-ı Muazzama-yı Osmaniyelerinin şerefini ve namusunu korumak için savaşa her an ve zaman istekli ve hazır oldukları halde adı geçen üç fırkateynin silah bakımından kullanılamayacak derecede tahribe ve bakımsızlığa uğrayışı ve yapılan denemelerde öteki Osmanlı gemilerinin de makinelerinde ve savaş için gerekli olan konularda büyük tehlike yaratabilecek bazı sakıncaların ortaya çıkışı bunların savaş yerine gönderilmesini imkân dışına çıkarmış ve Hamidiye, Osmaniye ve Aziziye Firkateylerinin hiçbir savaş hizmeti yapamaya güçleri olmadığı gibi bunların Tersane-i Âmire'de yeniden donatılmalarına girişmenin sakat bir iş olacağı da şu üzücü denemenin fiilî sonuçları ile sabit olmuş olmasına göre kesinlikle anlaşılmıştır. Yeni yöntem ve on yedi mil süratle hareket eden Yunan savaş gemilerindeki yeni ve etkili silahlara karşı hiçbir şey durumunda olan toplarla ve makineleri istenilen sürati sağlamayan Mesudiye ve Nicm-i Şevket ve Hezber adlı gemilerin ise şimdiki halde denizde ve özellikle düşmana karşı savaşmakta teşkilatlanma ve savaş hareketi yapmalarına ve üzerlerindeki silahlar ile düşman gemilerine tahrip edici etkilerde bulunamayacaklarına göre şimdiki halde bu üç gemi ile ve daha bunlara benzer olarak Dersaadet'ten donanmaya katılmak için gönderilmek üzere bulunan savaş gemilerinin de aynı eksiklikleri olduğuna göre bunların Boğaz'ın uygun yerlerine demirleyerek Boğaz'ı geçip girmeleri tasavvur edilen düşman gemilerine karşı son bir koruma hareketi gösterebilecekleri gerçeği kanıtlanmış olduğundan saltanatın ve hilafetin şerefinin ve devletin ebed müddet namusunun korunarak düşman karşısına çıkabilmek için mümkün olan süratle İngiltere devlet-i fahimesinde bulunan ve birinci sınıf amiral sınıfı denilen büyük savaş gemilerinden en az üç kıta savaş gemisi ile yine İngiltere donanmasında bulunan "Austria" ve "Immortalitiy" ve "[…]" sistemlerinde birinci sınıf zırhlılarından altı kıtasıyla bunlara ek olarak iki kıta da "[...]" sisteminde torpido muhribi, toplam olarak on bir adet yeni usul savaş gemisinin satın alınması hususunu zat-ı şevketsemat-ı tacidarilerinin [sizin] uluvv u inayet-i husrevaneleri [büyüklüğünüzden] tazarru etmekte [yalvarmakta] ve satın alınacak bu istenilen gemilerin gelişine kadar şimdiki savaş gemileriyle Kal'a-yı Sultaniye Boğazı'nda yatılarak denizcilik işaretleri ve görevleri ve iç düzenlemeleri ve silahlar ve benzeri önemli konularda sürekli eğitimde bulunulması haddimizi aşarak

düşünülmüş olup emir ve ferman ferman-ı Faruk [Hazret-i Ömer gibi doğruyu haklıyı bilen] unvan padişahımız efendimiz hazretlerinindir.

Fi 5 Nisan sene 313 [1897 senesi 5 Nisan'ında]

Zırhlı Aziye Firkateyni Süvari Miralayı Ali Rıza	*Zırhlı Hamidiye Firkateyni Süvari Miralayı Rasim*	*Bahrisefid İkinci Fırka Kumandanı Hayri*
Bahrisefid Filo Erkânı Memuru Almanyalı Ferik Hofe	*Harbiye Bahrisefid Umum Filo Kumandanı Hasan Râmi*	*Zırhlı Mesudiye Firkateyni Süvari Muavini Kaymakam Faik*
Zırhlı Hamidiye Firkateyni Süvari Muavini Kaymakam Halil	*Zırhlı Hamidiye Firkateyni Zırhlı NecmişevketKorveti Süvarisi Kaymakam Ali*	*Zırhlı Osmaniye Firkateyni Süvari Miralayı Ömer*
Zırhlı Mesudiye Firkateyni Süvarisi Miralayı Faik	*Pelenkiderya torpidogeçeri Süvarisi Binbaşı Cemal*	*Donanma Silahlar Enspektörü Binbaşı Ethem*
İzmir Kruvazörü Padişah Yaveri Süvarisi Kaymakam Kolağası İbrahim Ethem Rasih		*Zırhlı Aziziye Firkateyni Süvari Muavini Kaymakam Mustafa*

Zırhlı Hezber Dubası *Berk-efşan Torpidogeçeri*

Süvarisi Binbaşı *Süvarisi Binbaşı*

Vatan ve insanlık hisleriyle sunulan bu istirhamnamenin bir sureti de Bahriye Nezareti'ne gönderilerek deniz yapım görevlilerinin topçulukta kesinleşen bilgi yetersizlikleri ve cehaletlerinin günahı olarak top kızaklarının parçalanmış olması nazarı dikkate konulmuş idi. Halbuki devletin çıkarları açısından önemli olan bu gerçeklere Bahriye Nezareti'nce zerre kadar itibar edilmemiş ve top kızaklarında ortaya çıkan çok büyük hasarların yine aynı cahil görevlilerce tamiri cihetine gidilmiş ve bu alandaki hasarların incelenmesi için Nezaret tarafından inşaat görevlisi Mirliva Ali Paşa ile Kaymakam Kenan Bey gönderilmişlerdir. Herkesin bulduğu şey şudur ki, herhangi bir şeyin incelenmesi için mutlak ehline, erbabına ihtiyaç vardır. Gemi inşaat memurlarının inşa ve topu, topçuların ise topu kırıp bozabileceği bir büyük hakikat olduğu halde bu ana kadar topçuluk işlerinde doğal olarak sanatı ve mesleği olmadığı için hiç kullanılmayan ve buna göre topçuluğa ve bunun ayrıntılarına zerrece vakıf olmayan Ali Paşa, hasara uğrayan kızakların hasar nedenini incelemek için gönderilmiş ve 2 Nisan sene 313 [1897] tarihli yazı ile Donanma-yı Hümâyun'daki kumandanlar ile ümera [amirler] ve deniz subaylarının en yetişmiş ve en çok tecrübeli ve görevlerine sadık olanların şimdi bu işlem ile cahillikleri iddia edilmeye başlanmıştır.

Kenan Bey'in topçuluktaki bilgi derecesi de Ali Paşa ile orantılıdır. Zaten Donanma-yı Hümâyun'un hasara uğrayan top kızaklarını muayene için Kal'a-yı Sultaniye'ye geldiği vakit tamamıyla aciz kalmıştır. Tersane-i Âmire'deki deniz inşaat görevlilerinin en yetenekli ve seçili olanları bunlar düşünülünce ne kadar gayret edilse sonunda hiçten başka bir şey elde edilemeyeceği Donanma-yı Osmani'nin Fen Heyeti'nce düşünülmüş ve zamanın nezaket ve önemi de göz önünde tutularak savaş ilanı zamanına kadar birkaç yeni geminin satın alınması ve buna ilişkin bazı önemli ayrıntılı hususlar Padişah makamına arz edilmişti.

SEKİZİNCİ BAB

***Savaş ilanı haberi- İlk önlemler- Bahriye Nezareti'nde kişisel duygusallıklar ve karışıklıklar*.**

Nisan'ın beşinci gecesi Bahriye Nezaret-i Celilesi'nden Devlet-i Osmaniye ile Yunan Hükümeti arasında savaş ilan edildiğine ilişkin bir bildiri telgrafı alınmış ve bunun üzerine bütün Donanma-yı Hümâyun'a aşağıdaki talimat verilerek gerekli önlemlerin alınmasına özen gösterilmiştir.

TALİMAT SURETİ

Cenab-ı Hakk bütün ümmet-i Muhammet'i tarik-i cihatta [cihat yolunda] muvaffak ve muzaffer eylesin. Amin.

Devlet-i Osmaniye ile Yunan Hükümeti arasında ilişkiler kesilmiş olduğundan Yunan Hükümeti'nin müstahak olduğu cezalandırma ve kahredilmesi sillesine uğraması için savaş dahi ilan edildiğinden Osmanlı gemileri tarafından meri olarak [normal olarak] alınan ortak önlemler ve iç görevler olağanüstü önem ve nezaket kazanmıştır. Buna göre aşağıda yazılı önemli maddelere bütün savaş gemilerince uyulması ve bu talimatın göstereceği hareket çizgisinden çıkanların sorumlu tutulacakları ve cezalandırılacakları kuşkusuz olduğu şimdiden ilan olunur:

1. Gemi süvarileri gemilerini savaş alanında bulunur gibi düzenleyecekler yani serenleri ve çubukları alabora ettirip kaportaların

savaşa özel kapaklarını kapatıp güvertede ve öteki yerlerde fazla eşya bulundurmamaya özen göstereceklerdir.

2. Kumanda kuleleri içindeki muhabere araçlarının gereğince çalışıp çalışmadığı muayene edilecek ve bu kule ile önemli mevkiler arasında görüşme işi daima güven altında bulundurulacaktır.

3. Yangın olduğunda genişlemesi ve yayılmasını önlemek için yangın tulumbaları ve donanımları hazır olacaktır.

4. Feleke mataforaları alabora edilerek felekeler içeri alınak ve gerektiği zaman kullanılmak üzere yalnız bir iki hafif feleke mataforalarında bırakılacaktır.

5. Herkesin silahı elinde ve topçular toplarının başında bulunacağı gibi Nerdenfeltler ile öteki silahlar da doldurulacak ve her an ve zaman düşmana mermi atışı yapılmasına hazır olacaktır.

6. Gece ve gündüz efrat deniz üzerinde seyir ve hareket sırasında imiş gibi "Wach..." yöntemi ile nöbet tutucaklar ve nöbetçi postalar dış teftişte tam bir dikkat ve önlem içinde bulunacaklardır. Gece sırasında parola vermeksizin hiçbir felekeyi veya istimbotu gemilere yanaştırmayacaklar ve parolası söylenen felekelerin bile yine nöbetçi subayına bilgi verilmeksizin feleke bordasına yaklaşmalarını men edeceklerdir.

7. Gemilerden hiçbirinde son emre kadar "[…]" ve kıç fenerlerinden başka ışık bulundurulmayacaqktır.

8. Karakola çıkan felekeler savaş düzenine göre donatılacak yani içlerine birer topla topçuları ve cephaneleri ve el maytapları konulacaktır.

9. Varde bandralar gerek savaş gemilerinden ve gerekse karakola çıkacak torpito istimbotlarından ve karakol felekeleri tarafından verilecek işarete dört gözle dikkat edip gemiye doğru yaklaşmak isteyen felekeleri ve küçük tekneleri gözden kaçırmayacaklardır.

10. Sefinedeki bölmeler kusursuz şekilde kapatılacaktır.

11. Cephaneliklerden top başlarına mermi çıkarmaya özel yollarda her türlü arıza ve engeller buulundurulmayacaktır.

12. Karakola çıkan felekeler gece karanlığı içinde saldıracak düşman gemilerinden ayrılarak savaş gemileri tarafından düşman sanılarak

üzerlerine ateş edilmek sakıncasından kurtulmaları için her gece kumandan gemisinden kendisine verilen parıolayı kullanacaktır.

13. Süvariler ile muavin beyler ve ikinciler aynıyla seyir halindeki gibi değiştirmeli olarak nöbet tutacaklardır.

14. Topçu kumandanları gemide bulunan efradın Nerdenfelt ve Hoçkis ve Martin top ve tüfeklerinin kullanımı ve süratle ve sıhhatle ateş edilmesi konusundaki bilgilerini tamamlayacaklardır.

15. Gece ve gündüz çanaklarda ikişer nöbetçi bekleyerek düşmanın uzaktan görünüp gelişini haber vereceklerdir.

Fi 6 Nisan sene 313 [1897 senesi 6 Nisan'ında]

Bu talimat üzerine Osmanlı gemilerinde önlem alma ve dikkat etme konusuna ziyadesiyle özen ve çaba gösterilmiş ve talimatın içerdiği önemli maddelere tamamıyla riayet edilmiştir.

Kal'a-yı Sultaniye Boğaz girişinin dış saldırılara karşı birinci savunma yeri -biri Boğaz'ın Anadolu ve diğeri Rumeli sahilinde bulunan- Kumkale ve Seddülbahir[22] istihkâmları olup her iki sahilde de bu istihkâmlardan itibaren Namazgâh ve Hamidiye istihkâmlarına kadar olan uzun sahil üzerinde hiçbir savunma aracı bulunmadığına ve Seddülbahir ile Kumkale istihkâmlarından içeriye gece sırasında yol bulup girecek olan düşman gemilerinin mücadele ve saldırıları çok önemli olduğuna göre Boğaz'ın bu bölümünü denizden güçlendirmek çok gerekli görülmüş ve bu konuda Boğaz Muhafızlığı ile görüşülerek Bahriye Nezareti'nden gelen emir ile Fi 9 Nisan Sene 313 [1897 senesi 9 Nisan'ında] tarihinde Mirliva Mehmet Paşa ile Kal'a-yı Sultaniye'ye varılarak ve Nâra Limanı'ndaki donanamaya katılan gemilerden (Sefain-i Şâhâne'den) Orhaniye firkateyni ve Hıfz-ı Rahman ve Mansire korvetleri ile daha önce gelen Donanmayı Osmani'den Necm-i Şevket ve Hezber sefineleri ve üç kıta torpido istimbotu Mehmet Paşa'nın kumandasında olmak üzere Boğaz girişindeki Kumkale ve bunun karşısındaki Seddülbahir'de Morto limanlarına gönderilmiş ise de sahil fenerlerinin yanması ve ticaret gemilerinin Seddülbahir ile Kumkale arasının geçişe müsait bulunması gibi savaş zamanında önemi olduğu bilinen konulardan dolayı oluşabilecek sakıncaların önlenmesi için Nezaret'e aşağıdaki telgrafname gönderilmiştir:

Telgraf emirleri üzerine Orhaniye Firkateyni ve Necm-i Şevket korveti Hümâyunları Kumkale tarafında Karanlık Liman'a ve Hıfz-ı Rahman korvetiyle zırhlı Hezber monitoru Seddülbahir'de Morto'ya gönderilmiş ise de gece giriş ve çıkışı olan posta vapurları ve yelken gemileri henüz engellenemediğinden başka Boğaz dışında tasarrudat ve tayidat-ı mükemmele [gözlem ve önlem alma] yapmakla yükümlü torpido istimbotları tarfından görülüp ziya-ı elektrikî [projektör] içine alınarak gelişi işaret olunan düşman gemileri Kumkale ile Seddülbahir arasını geçtiği halde dahi adı geçen istihkâmlardan ateş edilmediği cihetle yapılan çalışma boşa gideceği gibi postaların Boğaz'a girişi men edilmez ve savunma hattı bu istihkâmlar arasını bağlayan hat olarak alınmaz ise doğal olarak Sefain-i Şâhane'den [gemilerimizden] fenerler söndürülemeyeceği ve maksat elde edilmesi mümkün olamayacağından şu halde hem Boğaz'ın düşman saldırısından korunması hem de donanamanın bu tabiye olunan mevkilerde bir iş görebilmeleri için günlük posta vapurlarının geceleyin girmeleri herhalde yasaklanarak Boğaz fenerlerinin söndürülmesi ve savunma hattının arz ettiğimiz Kumkale ile Seddülbahir arasında tutulması için muktezasının ifasına inayetinizi bekleriz.

Fi 12 Nisan sene 313 [1897 senesi 12 Nisan'ında]

Bunun üzerine yabancı gemilerin geceleyin bu zatmaya gerek olmadığından Boğaz'a girmeleri yasaklanmış ve en son Boğaz Muhafız Vekili Abdurrahman ve Mazhar Paşalar ve Donanma İkinci Fırka Kumandanı Mirliva Hayri ve Mirliva Mehmet Paşalar ve öteki erkân ve nizamiye kumandanları ile yapılan görüşmelerde Boğaz girişindeki gemilerin mevkilerini değiştirmek gerekli olmuştur ki, bu önlemin açık olan önemine rağmen ayrıntıları burada gerekli olmadığından anlatılmasından vazgeçilmiştir.

Günümüzde denizcilikteki gelişmeler cümlesinden olmak üzere yeni savaş gemilerinin hepsinde düşmanı gözlemek ve keşifler yapabilmek için birçok elektrik fenerleri bulunduğuna göre savaş sırasında bir taraftaki gemilerin düşman gemilerindeki elektrik fenerlerinin ışığı içinde daha az görünmelerine ve bazı halleirde hiç görünmemelerine yardımcı olmak üzere gemilerin açık renge boyanmış olan yerlerinin savaşa girerken siyaha boyanması günümüz devletlerinin deniz kuvvetlerinde yöntem olarak kabul edilmiş olduğundan savaş ilan edilince Donanma-yı Hümâyun Fen Heyeti tarafından kabul olunan karar üzerine Sefain-i Şâhâne'nin de seren ve fazla

armaları ve eşyası alınarak kolone haline getirilmiş ve açık renk yerleri dahi siyaha boyanmış iken bu konuda Nezaret'ten aşağıdaki soru yazısı alınmıştır:

Bazı istihbarata ve bildirilere göre bütün Donanma-ı Hümâyun armalarının ve hatta felekelerin bile siyah renk ile boyandığı anlaşılmış ise de böyle sefinelerin siyah renge bulanmış olması hakkında şimdiye kadar denizcilik kurallarında bir yöntem ve kural görülüp işitilmediğinden konudan kuşku edilerek [istihbaratın yanlış olması hali] doğru ise bu hale başvurulması ne sebebe ve hangi taraftan verilen emir ve müsaadeye dayanmaktadır. Bu konuda terkim tahrira-ı senâveriye iptidar kılındı olbapta [gereken açıklamaların yapılması…]

Fi 24 Mayıs sene 313 [1897 senesi 24 Mayıs'ında]
Bahriye Nazırı
Hasan Hüsnü

Bu açıklama ile donanma kumandanlığı hukukuna açıktan açığa tecavüz ve yahut sadece bilgisizlik ile cehaletkârâne şekilde eleştiri gösterildiğinden şerefimizi korumak ve yapılan işin savunmayı sağlar şekilde suretini sakladığımız şiddetli bir cevap verilmiştir. Bahriye Nezareti tarafından Donanma Kumandanlığı'na gelen azarlayıcı sorgudan anlaşılacağı gibi gerek tarafımızdan gerek Donanma Fen İşleri görevlileri tarafından sadece iyi hizmet vermek için yapılan teknik çalışmalar daima kötü yorumlara uğramakta ve donanma yüzünden devlete gelecek hayır ve yarara ilişkin her türlü işin gerçekleri cahilâne bir engelleme ile karşılanmakta idi. Bununla birlikte görev sevgisiyle Nezaret'in çıkardığı her türlü engele, kötü muameleye karşı vatan sevgisinden ve doğru yoldan zerrece ayrılınmamış ve Donanma-yı Osmani'de asker geceleyin silah başında bulundurulması gibi torpido istimbotları ve silahlı felekeler aracılığı ile Boğaz'da gerekli deniz rasatları yapılmasına gayret edilmiştir.

22 Çanakkale, Eceabat.

DOKUZUNCU BAB

Bahriye Nezareti'nde telaş- İftira hazır, fakat yalancının mumu yatsıya kadar yanar.

Ateş denemesinde tasarlanan top kızakları hakkındaki rapor ile bunların Donanma Fen Heyeti'nin gözlemleri ve fenni bilgileri Bahriye Nezaret-i Celilesi'ne yollanarak Bahriye imalat memurlarının top ve top kızağı yapımı ve dökümü güçleri ve yetenekleri olmadığı kanıtlarıyla bildirilmişti. Devletin yararları açısından bu kadar önemli olan bu nazik konularda hakkaniyet ve adaletle hareket edilmesi ve fen ve kurallar içinde yorum yapılarak düşünce oluşturulması askerlik gereği olduğu halde Nezaret'ten aşağıdaki suçlama gelmiştir:

Geçen günkü deneme talimatında arızalanmış olan toplar hakkında Tersane-i Âmire'de yapılan incelemelerden anlaşıldığına göre bu arızaya neden top üstüvanelerine gliserinin denenmesi sırasında gerekli derecede konulmaması ve hatta vidaları değiştirilerek yerlerine diğerlerinin konulmuş olması ve bunlara iyi bakılmamış olmaması yüzünden kirli ve tozlu bir halde kaldığı anlaşılmış ve bilindiği gibi ruh-ül hayâtı [donanamanın canı] ve belki de gücü kuvveti toplar olmasıyla bunların sağlamlıkları kadar nezaketleri de olup, iyi kullanılmadıkları takdirde derhal bir arıza durumu ile yararlanılamaz bir dereceye gelmesi açık olduğu halde bu taraflara dikkat olunmaması [heyet-i içtimaiye-i devletin] kamunun Donanma-yı Hümâyun'dan beklediği önemli hizmetlerin görülmesinin gecikmesi durumunu doğurmakta her tarafça ne derece üzüntü sebebi olduğunun tarifi gerekmediğinden ve bu kerre yapılıp

gönderilen parçalar da iyi muhafaza edilmediği ve kullanılmadığı ve topların atışında fenni koşullara ve gereklere riayet olunmadığı takdirde yine böyle bir üzücü görüntü oluşarak bundan doğacak tehlikeli durumlar ve büyük sorumlulukların derecesini anlatmaya gerek olmadığna göre bu konuda etkili ve ciddi önlemler alınarak bu gibi önemli savaş araçlarının iyi muhafaza edilmesi ve istimali görevini iyi kullanmakta suçları görülenlerin cezalandırılmasında dakika yitirilmesi pek çok sakıncalar doğuracağından bu özenli konunun asla dikkat ve özenden uzak tutulmaması hususunda gerekli uyarıların yapılması

Fi 15 Nisan sene 313 [1897 senesi 15 Nisan'ında]
Bahriye Nazırı
Hasan Hüsnü

Bahriye Nezareti'nin bu uyarıları ve suçlamaları Sefain-i Şâhâne süvarilerine ve topçu kapudanlarına [kaptanlarına] ziyadesiyle kötü etki yapmış ve bundan sonra Nezaret'ten gelen ikinci bir suçlama görev sevgilerini ve subaylık şereflerini ayağa kaldırmış olduğundan başlıca top kızak ve arabaları hasara uğrayan zırhlı Osmaniye ve Aziziye Firkateyn-i Hümâyunları süvari ve topçu kaptanları Donanma Kumandanlığı'na bir sureti aşağıda sunulan savunmalarını vermişlerdir.

ZIRHLI AZİZİYE FİRKATEYN-İ HÜMÂYUNU UMUM ÜMERA VE ZABİTANI TARAFINDAN VERİLEN MÜDAFAANAME SURETİDİR

Üç yüz on üç senesi [1897] Nisan'ının ikinci Çarşamba günü Akdeniz Boğazı dışında yapılan top denemesinde araba ve kızakların kırılması güya üstüvanelerine gerekli derecede gliserin konulmaması ve hatta vidaları bile değiştirilerek yerlerine başkalarının konulmuş olduğu ve bunlara iyi şekilde bakılmamış olmasından kirli ve tozlu bir halde kaldıkları ve sair emirleri içeren Bahriye Nezareti'nden şeref vürud [gelen] Fi 15 Nisan sene 313 tarihli [1897 senesi 15 Nisan'ında] emirname Akdeniz Genel Kumandanlığı cânib-i âlisinden [tarafından] Fi 12 Nisan sene 313 tarihi [1897 senesi 12 Nisan'ında][23] *ile tâmimen donanmaya ilan olunmasından anlaşılmıştır. Top fabrikasından tamir için gelmiş olan mülazım [teğmen] İsmail ve İhsan Efendiler marifetiyle tecrübeden önce bütün topların silindirleri fore olunup*

yalnız başka bulunan yirmi dört santimetrelik topun silindirinden yarım kıyyeden [okkadan] fazla halat üstüpüsü çıkarıldıktan sonra cümlesi temizlenerek temizleme sonunda üstüvaneler içine birer birer gliserin konulup denemede topları lombara ve geriye sürülmesindeki cüz'i basınçtan silindirlerin çoğunun yöresinden ve boğaz kılavuzlarına yakın yerlerden yağın fışkırdığını, adı geçen efendiler dahi görerek bunların yapımlarındaki noksanları onlar dahi tasdik etmişlerdir. Dersaadet'ten almış olduğumuz iki yüz kilo gliserinden yirmi beş kilo dara çıktıktan sonra kalan yüz yetmiş beş kilo gliserin top fabrikasında bulunan Kolağası Hüsnü Efendi'nin İkinci Süvari Binbaşı Aziz Bey ile Topçu Aziz Kaptan ve yardımcıları önünde vermiş olduğu tarife üzerine iki adet yirmi dört santimetrelik krupların her birine kırk sekizer kilodan doksan altı kilosu konularak ve barbet içindeki altı adet altı fondluk kruplar için dahi yirmi bir kilo ve iki adet on beş santimetrelik krupların üstüvanelerine yirmi beşer kilodan elli dörk kilosu konulduktan sonra kalan dört kilosu konulma sırasında kaybolmuştur. Diğerlerine de bu miktar gliserin konulmuştur. Vidaların tebdil edilmesi [değiştirilmesi] cihetine gelince hiç değiştirilmediği görevli efendilerden öğrenilebilir. Topların temizliklerine gelince olağanüstü dikkat ve özen gösterildiği askerlik görevimizden olmakla kirli ve tozlu bir halde kaldığı sözü tümüyle garazlı yakıştırmalardan ibaret olup bunu hiçbir vicdan sahibinin kabul etmeyeceği açıktır. Gerçi tecrübeden sonra araba ve kızakları hallerine bırakıp el sürülmemiş ise de buna sebep, oluşan üzücü görüntüyü tümüyle buradaki kumandanlar ve süvariler ile Dersaadet'ten gelmiş olan Ali Paşa'ya gösterdikten sonra parçaları sökülüp Kayseri Vapuru'nun güverte ambarına konulmuş ve böylece açık ve kömür ambarına konulan eşyanın kirli ve tozlu olacağı doğal bulunmuştur. Adı geçen kızak ve arabaların deneme sırasında kırılmış olmaları gliserinin yeterli derecede konulmuş olmamasından ileri gelmeyip ancak imalattaki bilgisizlikleriyle birlikte fenni koşullara ve gereksinmelere riayetsizlikten ve hesaplamalardaki yanlışlıklardan ileri gelmiştir. Çünkü talim sırasında bile toplar lombara sürülüp geri alınmasından kızak üzerinde sağa sola hareket etmeleri yani arabaların ön tarafı kızağın sağ tarafından üç pus dışarı çıktığı halde arabaların tarafları dahi kızağın sol tarafından dört pus kadar dışarı çıktığı ve arabaların altlarında gayt olmadıktan başka mutlaka yapılması gereken damak dahi bulunmadığı ve üstüvane preketlerinin dahi arabaların içlerindeki yarım pus sactan yapılmış zayıf bir perdeye bağlılıktan ve dirise dişlilerinin

düzensiz ve dayanıksız bir surette imal edilmiş olmalarından ileri gelmektedir ki, atıştan sonra bunların hepsinin bozulup kullanılmaz halde güverteye oturup bir harabe şeklini aldığı Bahriye Nezaret-i Celilesi'nden gönderilen Mirliva Ali Paşa ile Kaymakam Yusuf Kenan Bey bizim önümüzde görüp arabaların atış zamanında sekiz dimenin düzensiz hareketi rota ve rota bağlı kraketlerin kırılmasına sebebiyet verdiği tasdik edilmiş ve hatta Ali Paşa dahi burada bulunan bütün kaptanlara ve süvariler önünde kendisinin topçuluk fenninde zerre kadar bilgisi olmadığını ifade eylemişlerdir. Kısaca bu esef verici durumun oluşması herhalde kızak ve araba ve silindirlerin fenni gereklere göre imal edilmemiş olmasından ileri geldiği özellikle burada bulunan Zırhlı Mesudiye ve Hamidiye ve Aziziye ve Osmaniye firkateynlerinde krup yapımı olan araba ve kızakların hiçbir hasar vermeyerek yalnız Tersane-i Âmire'de imal olunan kısımlarının kırılması dahi top fabrikasının imalatındaki yanlışlıkları ispata bizim için açık bir kanıt olduğu kuşkusuzdur. İstanbul'a gönderilen toplar arasında ikinci numara topun kundak ve kızağı vaktin yetersizliği yüzünden tecrübe edilememiş olduğundan tersanede muayene eden memurlar kızak ve arabaların yapımında fenni usullere uyularak imal edilmelerine inanmadıkları halde adı geçen kızak ve kundağın hiçbir tarafı değiştirilmeden bu tarafa gönderilerek önümüzde denemesi yapılacak olur ise o vakit vukua gelen hatalara hangi taraftan sebebiyet verilmeş olduğunun anlaşılacağı açıktır. Kısaca şeref vürud eyleyen emr-i nezaretpenahinin [gelen nezaret emrinin] hakkımızdaki suçlamalarını hiçbir suretle kabul edemeyerek Padişah'ın gölgesinde şimdiye kadar Donanma-yı Hümâyun'da bulunan her türlü top ve sair silahların talimleri ve talimatlarıyla bütün parçalarının kullanma yöntemleri ve iyi korunmaları ve üstüvane içlerine konulacak gliserin miktarını cümlemiz bilen bilgili subaylar olduğumuzdan ve bu ana kadar bulunduğumuz gemilerde elimize teslim edilen silahları iyi kullanmış olduğumuzdan şu halde biz zerrece sorumluluk kabul edemiyeceğimizi bunların imal ve inşasını yükümlenerek dosta düşmana karşı Bahriye'mizin namusunu ayaklar altına atan ve lekeleyen cahiller ile mahkeme edilmeye hazır olduğumuzun arzına ictisar [cüret] olundu . Olbapta Fi 27 Nisan 313 [1897 27 Nisan'ında]

Teselli etmek gönüllerini hoş etmek Kolsani [Kolağası] Abdülhamit-Kolsani topçu aziz- Kolevvel Ahmet-Kolevvel Mehmet Haydar- Süvarisani Binbaşı Aziz- Muavin Kaymakam Mustafa- Süvari Miralayı Ali Riza-

Mülazım-ı evvel Hulusi- Yüzbaşı Mehmet Nazmi- Yüzbaşı Mehmet Server – Yüzbaşı Ethem- Yüzbaşı İsmail Hakkı- Yüzbaşı Osman Nuri- Kâtip Mehmet Hayri- Mülazım-ı sâni Osman- Mülazım-ı sâni Yusuf- Mülazım-ı evel Ahmet Remzi- Mülazım-ı evvel Halil Sıtkı- Mülazım-ı evvel Remzi- Mühendis Mehmet Arif- Mühendis Sabri- Mühendis Tayyar.

Aynı şekilde Zırhlı Osmaniye Süvarisi Ömer Bey'den ve Zırhlı Hamidiye Topçu Kumandanı Ali Bey tarafından verilip süvarisi Miralay Rasim Bey tarafından sunulan savunma belgeleri aldım ki, şimdilik bunların yayınlanmasına gerek görülmemiştir. Bu müdafaanamelerden top kızak ve arabaların arız olan hasarlar gemi süvarilerinin ve topçu kumandanlarının fenne [teknolojiye] aykırı hareket etmelerinden ileri gelmekte olmayıp imalat-ı harbiye görevlilerinin topçuluk ve topçuluk ayrıntılarına ilişkin gerekli yeni bilgileri hiç bilmemeleri yüzünden ileri geldiği ve burada kumandanlar ile süvarilerin ve bütün subayların yeteneklerine ve gösterdikleri gayrete iftira demek olduğundan dolayı bunların gönüllerini hoş etmenin, teselli etmenin uygun düşeceği Bahriye Nezareti'ne yazılmış ve fakat Nezaret'çe bu gerçeklerin hiçbiri dikkate alınmamış ve aksine askerlik haklarımıza son derece tecavüz edilerek Donanma-yı Hümâyun'un durumunu saptamak için damadı Hikmet Bey'le eniştesi Halil Bey'i Kal'a-yı Sultaniye'ye göndermiş olmakla bundan Donanma-yı Hümâyun kumandanları ve subaylarınca çok zararlı sonuçlar çıkacağı tabii bulunmuştu. Halil Bey ile Hikmet Bey Kal'a-yı Sultaniye'ye varır varmaz Pelenk-i Derya torpidogeçerinde yatıp kalkmaya ve istedikleri gemiye işaret çekerek ve gemileri dolaşarak adeta kendilerine Donanma-yı Hümâyun Kumandanlığı süsü vermeye ve bu vesile ile kumandanların ve subayların kafalarına fesat tohumu serpmeye başlamış olduklarında ve makamıma bir istifa mektubu yollamak donanmanın mahvolmasını kabul etmek olduğundan görev sevgisi olmakla birlikte kötülüklerin en hafifi olmak itibariyle Padişah'a sunulmak üzere Başkâtiplik'e aşağıdaki telgrafnameyi göndermek zorunda kalmıştım:

Birçok savaş gemisinde süvarilik ederek şimdiki hizmet derecesini bulmuş ve çekirdekten yetişmiş bir bendeleriyim. Yükümlenmiş olduğum önemli hizmetin icrasında tam bir sadakat göstereceğime yemin ettirilmiş olduğum halde sadece hamiyet duygularıyla Donanma-yı Hümâyunun, yapılan denemelerde görülen eksikliklerini ve pek çok sakıncalı konuları açıkladığımdan dolayı buna kızan Bahriye Nazırı'nın donanma

kumandanlığı haklarımı ayak altına almaz ve bu vesile ile de donanmanın Boğaz'dan çıkamayacak derecedeki üzücü halinin duyulmamasını sağlamak için buradaki hareketlerimizi teftiş ve tezkiye[aklama] için damadı Miralay Hikmet ve eniştesi Miralay Halil Beyleri Kal'a-yı Sultaniye'ye göndermiştir ki, bunların hiçbiri denizde gezmemiş olduklarından söyleyecekleri düşünceler tamamıyla Bahriye Nazırı'nın kötü maksatlarını güçlendireceği cihetle ve bunların kendi istedikleri gibi savaş gemilerini dolaşmaları bazı beğenilmeyecek olaylara yol açacağı hem de askerlik hukukumuzu kamu önünde hırpalayacağı kuşkusuz olduğundan askerlik şerefimi ve haysiyetimin bundan sonra lekelenmemesi icin Donanma-yı Hümâyun Kumandanlığı'ndan affım için sizin hak- i pay-ı şahaneye [ayak tozunuza yüz sür] istirhama ve yahut Boğaz Muhafız Vekili Abdurrahman Paşa ile Mazhar Paşa kullarının Donanma-yı Şahane toplarının tamir kabul etmez derecedeki harapl ıklarını araştırmaları hususuna irade-i hikmet-i mutade-i Hazret-i Şehriyârî'yi [Padişah'ımıza istirhama kesin zorunluluk hasıl olmuş bulunduğundan] atabe-i felekmertebe-i cenab-ı zillullâha [Allah'ın gölgesi felek mertebeli makama] arz buyurulmasını rica ederim.

Fi 29 Nisan sene 313[1897 senesi 29 Nisan'ında]

Bunun üzerine Hikmet Bey ile Halil Bey'in hemen Dersaadet'e iade edilmesi hakkında Padişah iradesi buyurulmuş olmakla ve bu aralık tamir için Terseane-i Amire'ye gönderilmek üzere bulunan Fatih torpido istimbotu ile onların gelişlerinin ikinci günü Dersaadet'e gönderilerek bütün Donanma-yı Hümâyun halkı bunların ortalığı karıştırmalarından kurtulmuştur.

Bahriye Nezareti, haksızlığa karşı olan bu planında başarılı olamayınca ihanet ve hile yolunu değiştirmeye vesileler aramış ve Donanma-yı Hümâyun'daki büyüklere gizli mektup göndererek dolap çevirmek fesatlığından geri kalmayıp askeri disiplinin dışında olmak üzere İkinci Fırka Kumandanı Mirliva [Tuğamiral] Hayri Paşa'ya gönderdiği elime geçen bir özel mektubu bunun gerçekliğine bir kanıt oluşturmuş ve bunlar hakkında ikinci cilt hatıratta ayrıntıların verilmesi kararlaştırılmıştır. Bu sırada Nezaret'e gönderdiğim aşağıdaki yazı burada yerini alabilir:

Donanma-yı Hümâyun'a katılan Hadide, Mekke ve Medine Vapurlarının savaş donanımları gerektiğinde görecekleri önemli hizmetler ile orantılı olarak düzenlenmiş ve halbuki her birinde birer elektrik feneri ile baş ve kıç

taraflarında birer büyük top bulundurulması ve bu gibi gemilerin savaş özellikleri gereği iken alabandalarına birkaç hafif top konularak gönderilmiştir. Bilindiği gibi son savaşta Rusya bu tür gemilerin baş ve kıç taraflarını on beşer santimetrelik krup toplarıyla kuvvetlendirerek kullanmış ve bunlardan oldukça yarar sağlamıştır. Buna göre adı geçen gemiler tarafından beklenilen hizmeti göz önünde tutulduğu takdirde savunma nedenlerinin sağlanmasının önem derecesi ortaya çıkar ki, şu halde bunlar için herhalde başa ve kıça on beş ya da on iki santimetrelik birer kıt'a krup topu konulması gerekir. Bununla birlikte bir arada bulunan savaş gemilerimiz için her an hazır bulunacak geçer ve kruvazörlerimiz bulunmamakla buirlikte elde bulunan iki kıt'a torpidogeçerden Pelenk-i Derya'nın istenilen sürati haiz olmadığı ve ancak on iki buçuk mil seyredebildiği gerçeği tecrübe ile anlaşıldığından başlamakta olan bu savaşta başlıca umut ve başarı ve zaferi donanmamız gemilerinin fazlalığında ve böyle birçok savaş gemisi ile önemlice bir deniz savaşı fenni hareketi yaparak düşmanı şaşırtmakta aramak gerektiğini arz etmiş olduğumdan eksikliklerinin giderilmesi bitmek üzere olan Şahin-i Derya torpidogeçeriyle Asâr-ı Tevfik Firkateyninin [tamirinin] süratle bitirilmesi ile bir an önce gönderilmesine ve kullanılmakta olan tabancaların tehlikeli bir durumda olduklarından 13 Mart sene 313 [1897 senesi 13 Mart'ında] tarihle arizamla istenilen ve şimdiye kadar satın alınmış olması tabii bulunan kırma revolverlerin dahi süratle gönderilmesine mürüvvet buyurulması gerekir ol bapta...

Fi 21 Nisan sene 313 [1897 senesi 21 Nisan'ında]

Hasara ve arızaya uğrayan kızak ve arabaların hepsi İdare-i Mahsusa [Şirket-i Hayriye] vapurları ile tamir amacıyla Tersane-i Âmire'ye gönderilmişti. Bunlar yerine birçok zaman sonra yeni süsü verilerek eski Almanvari kızaklar yapılıp gönderilmiş ise de yerlerine uymamış ve yine imalat-ı harbiye görevlilerinin cehaletleri ve fennî yeteneksizlikleri ikici kez olarak ortaya çıkmıştı.

23 Tarihler çelişkilidir.

ONUNCU BAB

Tezvirat politikası- Padişah ile görüşme- Mehmet Paşa'nın Donkişotluğu.

Kızak ve arabaları hasara uğramış olan toplar gemilerin top ambarlarında zorunlu olarak askıda bulunduğu ve silahlar bakımından bu büyük yıkıntıya ek olarak hiçbirine de önem verilmediği halde Nezaret tarafından elde bulunanla hareket emri verileceğine ilişkin mütemadiyen yazılar ve telgraflar almakta ve doğal olarak Bahriye Nazırı'nın daha önce büyük övgüler ile beğenisini açıkladığı Donanma-yı Hümâyun Fen Heyeti ve özellikle benim hakkımda gerçekten uzak birtakım doğru olmayan düşünceler ile zat-ı hazret-i Padişah'iyi rahatsız ettiğini de akılımda tutmakta olduğumdan donanmanın bugünkü durumu ve ateş denemesinden sonra aldığı büyük güçsüzlüğü hakkında fenni belgeler ve denizci tanıklara dayanarak özel ariza hazırlamış ve [Padişah'a] sunulması konusunda özel kâtip Mehmet Kâmil Bey aracılığı ile taraf-ı eşref-i hazret-i zillullahtan [Allah'ın şerefli gölgesinden] yalvarmıştım. Özel yazımın savaş yaverim ile Padişah'ın kilercibaşısına gönderilmesi hakkında bildirilen cevabi irade Mehmet Kâmil Bey tarafından bildirilmekle savaş yaverim bu hizmetle fi 4 Mayıs sene 313'de [1897 senesi 4 Mayıs'ında] Dersaadet'e gönderilmiş ve bir az sonra arizam daha yolda iken sureti aşağıda olan telgrafname Kâmil Bey tarafından alınmıştır:

TELGRAFNAME SURETİ

Donanma-yı Hümâyun'un henüz ciddi faaliyetler gösterememesi Bahriye Nezareti'ni ve özellikle velinimet-i bi minnetimiz şevketmehap efendimiz hazretlerini [Padişah'ımızı] halka karşı zor bir durumda bırakmıştır. Görülen lüzum üzerine buradan gönderilen aletlerin ve malzemenin pek az müddet içinde vücuda geleceği Fen Heyeti'nin önünde açıklığa kavuşmuş iken bu cihete önem verilmediği donanmayı oluşturan Bahriye amirleri tarafından vatan sevgisi ve kahramanlık için savaşa gidilmesi ileri sürüldüğü halde onlarla görüşülmediği ve halbuki donanmanın bir hareket göstermesi kaptan ve süvarilerin subayların ve efradın kahramanlık göstermelerine bağlı bulunduğu yine Bahriye Nezareti tarafından anlatılmakta ve sizin tarafınızdan ve Kolağası Rasih Bey tarafından ise aksine donanmanın donatılmış olduğu toplar fenne uygun olarak yapılıp yerleştirilmediği ve bu nedenle hareket edilmenin mümkün olmadığı bildirilmektedir. Vaktiyle donanmanın mükemmelleştirilmesi için her türlü malzemenin yapımı ve tedariki, kerraren şeref südûr buyurulan irade-i seniyye-yi hazret-i Hilafetpenâhî [Padişah'ın]iradeler üzerine gerek zırhlıların ve gerek top ve sairenin burada pek ucuz fiyatla imal olunabildiği ve devlet hazinesi bakımından büyük tasarruf yapılacağı açıklanıp bunların hazırlanması Bahriye Dairesi'nce yükümlenmiş ve bu konuda gereken büyük ödenek de verilmişti. Bundan bir sonuç elde edilmemiş olması üzülerek görülmekte olduğundan ilerde donanımların mükemmel bir hale getirilmesi Padişah'ım makamı tarafından kararlaştırılmış ise de ne çare ki, şimdiki halde bundan daha fazla bir şey yapmak mümkün değildir. Düşmanın son sistem zırhlısı var ise de donanmamızın sayı olarak daha çok torpidolarımızda düşmanınkilerden daha fazla işe yarar olup aradaki fark yalnız toplarla zırhlıların seyir süratlerine kaldığından ve subaylarımızın ve askerlerimizin kahramanlıkları, metanetleri ise şu farkın önemini ortadan kaldıracağından ve vaktiyle Osmanlı askerinin omuz üzerinden top ateş ettirmek ve gemileri karada yürütmek gibi insanüstü denilebilecek canını feda etmek gibi olağanüstü hizmetleri pek çok kez görülmüş olduğu tarihte saptanmış olduğundan eldekilerle hareket edilerek denizde de zafer kazanılması için cansiparane çalışmaktan başka çare yoktur. Buna göre bütün amirleri ve subayları hemen yanınıza çağırıp kendilerine ve bütün askerlere selam-ı saadet encâm-ı hazret-i Padişahiyî tebşir [Padişa'ın selamlarını vererek]cabalarını artıracak şekilde nasihatlarda bulunarak ve sadakatle ve inançla kahramanca hareket ve iyi hizmetlerde bulanacaklarına yemin

verdirerek ve bir iş görmemesi kesin olan gemiler var ise onların karakol görevi görmeleri ve düşman saldırısında savunmada bulunmak üzere Boğaz'da bırakılarak sair bütün Donanma-yı Hümâyun Allah'a tevekkül ve peygamberin ruhaniyetine [...] zaman kaybetmeden adalara doğru hareket edilmesi ve Ethem Paşa Hazretlerinin namını ebediyete kadar ayakta tutacak olan başarıları gibi sizin de başarı kazanacağı ve Padişah'ımız Hazretlerine sadakatını göstermekte bütün gücünüzü kullanmanız ve bu yazılı olduğu şekilde bütün amirlere ve subaylara yemin ettirildiğinin ve cümleye Padişah'ın selamının bildirilmesi ve nasihat edildiğinin ve beminnelalkerim [en uygun] hangi saatte hareket olunacağının bildirilmesi hakkındaki bermentuk emr-ü ferman-ı hümâyun cenab-ı Padişahî [Padişah fermanı] tebliğ olunur.

Fi 4 Mayıs sene 313 [1897 senesi 4 Mayıs'ında]

Bu telgrafnameye aşağıda sureti yazılı cevabı verdim:

Donanma-yı Hümâyun'unuz üzülecek bir durumdadır. Ben sizin şevket-i şâhânenizi [görkeminizi, büyüklüğünüzü] Pire ve Şira Limanlarında açıklamak ve Yenişehir kal'alarında [kale] Çatalca tepelerinde dalgalanan şanlı bayrağınızı Yunan sahillerinde göstermek ve bu uğurda şerefle ölmek isterdim. Size olan bağlılığımdan doğan bu maksadın gerçekleşmesine donanmadaki pek büyük eksiklikler ve top denemesindeki üzücü olaylar engel oldu. Zırhlı gemilerinizin hiçbiri düşman karşısına çıkabilecek şekilde donatılmış ve silahlandırılmış değildir. Hamidiye Firkateyni imalat-ı Bahriye görevlilerinin büyük cahilliklerini kanıtlayacak haldedir. Lapseki'den hareketle Kal'a-yı Sultaniye limanına gelinceye kadar bu firkateynin sintinelerine makinasından ve konulması unutulmuş zırh cıvatalarından pek çok su girmiş ve bu suyu boşaltmak için gece ve gündüz dört yüz asker çalışarak tifo hastalığına tutulmuştur. Bundan başka yapılan top denemesinde adı geçen geminin toplarında birtakım harabiyet meydana gelmiş ve bataryasında eski Armstrong toplarının içleri zamanla asitleşmiş olduğundan topçu kumandanları bunlarla atış yapmayı kabul edememiş olduğu ve sadece Bahriye Nezareti'nin sorumluluktan kurtulması için adı geçen fırkateynin süratinin on dört deniz mili olduğu konusunda Deniz dergisinde yayınladığı sürati tümüyle yanlış olup altı buçuk kadar bir sürati olduğu da düşünülürse bu geminin savaş değerinin ne derecede düşük olduğu meydana çıkar. Aziziye ve Osmaniye Firkateynlerinin daha önce de arz edildiği gibi imalat-ı Bahriye görevlileri tarafından yapılmış olan top

kızakları ateş sırasında parçalanmış olduğu için hep yerlerde kalmış ve böylece bu iki gemi top konusunda hareketsiz ve sürat ile ve sair savaş araç gereçleri bakımından pek noksan bir halde bulunmuştur. Gerçi Aziziye Firkateyni'nin parçalanmış olan on beş kıta top kızağından sekiz kıtası yine imalat-ı Bahriye tarafından eski Alman kızaklarını bozarak on beş santimetrelik toplara uydurmak yoluyla yapılıp yerine konulmak üzere gönderilmiş ise de yine kızak yapımındaki fen ve sanatça yapılan büyük yanlışlıktan dolayı yerlerine konulması kasil olmamış ve bu kızaklar yeniden düzeltme görseler bile yine bu topları yerleştirmek için geminin lombarlarını büyütmek zorunluluğu ortaya çıkmıştır ki, bunun da şu nazik zamanda yabancı gözler önünde nasıl bir ayıp olacağı ve bu gibi büyük düzeltmelerin yapılması için birçok zamana gerek olduğu mâlum-u şâhâneleridir. Zırhlı Mesudiye Firkateyni pek az düzeltme ve tamir yapıldığı halde düvel-i muazzama Bahriye donanmaları [büyük devletlerin donanmaları] içinde dahi önemli bir savaş gemisi addolunacak güçte ve sağlamlıkta ise de bütün toplarının üç kısa on beş santimetrelik krup topu ile eski Armstrong usulünde toplardan ibaret olması ve makina ve kazanlarının üç dört tanesi harap bir halde akmasından dolayı süratinin yedi mile inmesi ve son kez konulan birkaç küçük Nordenfeld topunun hiçbirinde siper olmaması gibi birçok sakıncalar nedeniyle düşman karşısına çıkamayacak haldedir. Orhaniye Firkateyni'yle Mansure ahşap korvetinin ateş denemesinde de tam başarı görülmeyip yine topların, geminin alabandalarındaki pabuçları parçalanmış ve ağır toplar dahi istenilen derecede geminin iki yanına dirise ve hareket etmemekte bulunmuş olduğunu muayene ederek gördüm, anladım. Necm-i Şevket ve Hıfz-ı Rahman korvetlerinin silahları az ve çok eski olduğu gibi süratleri de dört beş deniz mili kadar ve makinaları istenilen uygunlukta olmaktan uzaktır. Şimdiki halde bir donanmada bulunması gereken kruvazör savaş gemilerine gelince, Donanma-yı Hümâyun'da bu tür önemli gemi yoktur. Bahriye Nezareti tarafından Mekke, Medine, İzmir ve Hudeyde posta vapurlarına bir iki kaval topu konularak kruvazör adıyla Donanma-yı Şahane'ye katılması mucibi teessüf [çok üzülünecek] ve yabancılara karşı çok utanılacak bir büyük ihanettir. Şimdiki halde kruvazör namıyla Donanma-yı Şâhane'nizde Pelenk-i Derya torpidogeçeri hümâyunları varsa da bu gemi de ihtikâr ve ihanetle Almanya'da son derece fahiş fiyatla yaptırılıp üzerinde silah namına hiçbir şey olmadığı halde Devlet-i Osmaniye'ye yetmiş bin liraya mal edilmiş kuru bir teknedir. Romanya'nın kırk bin liraya

inşa ettirdiği savaş donanımı mükemmel kruvazöre oranla hiç mesabesinde dün bu torpidogeçere en son biri baş ve ötekisi kıç tarafa olmak üzere iki tane on iki santimetrelik eski krup topu konulmuş ise de istenildiği gibi olmayıp bu topların silindirlerinden gliserin sızdığı ve çalışmadıkları ve bundan başka bu geminin on dokuz deniz mili diye bildirilen sürati on dört mil ve bizzat geminin İstanbul'a gelip gittikten sonra su etmeye başladığı süvarisi Râmiz Bey'in raporundan anlaşılmıştır. Torpido istimbotlarına gelince ihanetten başka bir şeye hamledilmeyecek şekilde bu nazik gemilerin hiçbirine bakılmamaş ve bugün Kal'a-yı Sultaniye'de bulunan on kıta torpidoistimbotundan işe yarayacak ve bir iki saat kadar düzenli bir şekilde seyir ve hareket edebilecek iki üç tane torpido istimbotu bulmak imkânı yoktur. Hatta bu kez Pelenk-i Derya torpidogeçeri ile birlikte Dersaadet'ten Kal'a-yı Sultaniye'ye gelen üç torpidoistimbotundan birinin makina parçalarından biri kırılmış olarak adı geçen torpidogeçerine kendini bağlatmaya zorunluluk hasıl olmuş ve yabancılara karşı limana böyle perişan halde girmiştir. Halhazır donanmalarının zırhlı, kruvazör ve torpido istimbotları adıyla üç sınıf savaş gemisinden oluştuğu ve bir donanmada torpido istimbotlarının sayısı kruvazörlerden pek fazla ve kruvazörlerin sayısı da en az zırhlıların iki katı bulunması adeta bir ana şart olduğu kabul edilmiş olup ve bir devletin sahillerindeki egemenliğinin dış saldırılardan korunmasını sağlamak ve düşmanın sahillerine hücum edebilmek ve uzun seferler yapabilme gücünde olmak gibi önemli ve temel konuların sağlanması için ancak bu yöntemle bir donanma oluşturulmasına gereksinme görüldüğü açıkça bilinirken ve Yunan Hükümeti'nde dahi on yedi mil süratinde üç mükemmel zırhlı ile dört kruvazör ve torpido istimbotları ve daha birkaç önemli gemi bulunurken bu topsuz süratsiz ve sakat gemileri bile bin türlü oyun ile düşman karşısına çıkartmaya çalışmak Osmanlı Devleti'nin şanına, namusuna ihanete cüret ve cesaret etmek demektir.

Donanmada savaş yapabilecek bir tek gemi bile yoktur. Zırhlılar, torpido istuimbotları hep harap ladedir. Silahsızdır. Bu gemilerin direkleri üzerinde ise şanlı ve kutsal bir sancak dalgalanıyor. Bunları düşmana karşı çıkartarak bu namuslu sancağı düşmanımızın kahredici mermileriyle hezimet dalgaları içine düşürmek ve görkemli kara zaferlerinin Avrupa devletleri gözünde lekelenmesine meydan vermek günahtır. Donanmanın şu hali, gemici erlerin kutsal yurt hizmetinde vatan sevgisiyle dolu oldukları açık iken görevlerinde rahatlık içinde olup [onları] cihat emrinde

korkaklıkla suçlamaya kalkışarak bütün donanmanızın süvari ve subaylarına ilan için beyannameler ve toplarda olagelen anlattığım hasardan dolayı küskünlük getirildiğine göre Donanma-yı Hümâyun'a şimdiki mevcuduyla düşman üzerine hareket emri verileceğini içeren kesin telgrafnameler gönderilmesi ve süvarilere ve bazı subaylara tezvirat ve uydurma haber öğrettirilmesi amal-i hayırıştimâl-i şâhânelerine [Padişah'ımızın amaçlarına] tamamıyla uygunsuz olduğu şüphe götürmez. Ben kulunuz bu gibi sağlıksız davranışlara aldırmıyorum.

Boğaz Muhafız Vekili olan Sadık Paşa Padişah yaverleri olan paşalarla görüşülerek savaş gemilerini Boğaz'ın uygun yerlerine dağıtarak birer yüzen istihkâm haline koydum ki, Boğaz'ın ortasını izleyerek ya da başka şekilde savaş oyunu ile saldırı gösterecek olan herhangi bir düşman gemisinin başarısını kesin olarak kesebilecektir. İşte devlet ve milletime bütün vatan sevgisi ve sadakat ile özveri ile çalışarak yapabildiğim şey şimdilik deniz kuvvetlerimizin aczini keşf ve ihanetleri açıklamak olmuştur. Cenab-ı Rab'den Padişah-ı Padişâhan ve ser kumandan-ı zafer unvan efendimiz hazretlerine [Padişah ve başkumandan efendimize] uzun ömürler ve büyük zaferler ihsan buyurmasını yalvarırım. Katabe-i ahvalde [bütün her şeyde] emrü ferman ve lütf-u ihsan Padişah-ı celil-ül unvan efendimiz hazretlerinindir.

Fi 4 Mayıs sene 313 [1897 senesi 4 Mayıs'ında]

Bu sırada Kal'a-yı Sultaniye Boğazı'nın girişi karşısında ve Seddülbahir istihkâmı mukabilinde bulunan ve içinde yerleşme olmayan yere Yunan kayıklarıyla siyah elbiseli birtakım insanlar çıkarılarak iskele yapmakta oldukları Bğaz Muhafız Vekili Mazhar ve Abdurrahman Paşalardan Mabeyn-i Hümâyun'a telgraflar çekilmiş ve bunun hiçbir vakit caiz olmayacağı cihetle bir torpidogeçer ile iki tane torpido istimbotunun hemen adı geçen ada yöresine gönderilmesiyle adı geçen kişilerin def edilmeleri ve tenkil edilmeleri [cezalandırılmaları] Padişah'ın iradesi olduğu Mabeyn tarafından bildirilmekle Mehmet Paşa kumandasında Hıfz-ı Rahman korveti ile Berk-efşan torpidogeçerini ve Tair ve Tayyar torpido istimbotlarını keşif için adı geçen adaya gönderdim. Bu küçük keşif kıtası adı geçen yerde yedi sekiz kayığa rastlamış ve kıyılarda çalışan kayıkçılar üzerine Mehmet Paşa'nın emri üzerine […] güllesi ile ateş edilerek hepsini kayıklarına bindirip yedeğe alarak ve "Yunan teknelerini yakaladım" süsünü vererek Kepez Limanı'na getirmiştir. Yanımda bulunan Fen Heyeti ile Kepez'e

gidip Mehmet Paşa ile durumu anlamak için görüştüm. Hıfz-ı Rahman'ın kıçına bağlı olan adı geçen kayıklara adam gönderip araştırma yaptım. Araştırma sonnunda son derece fakir ve zaruret içinde bulundukları acı ile gözlenen ve küçük bir kuşku üzerine gerekli araştırma yapılmaksızın kayıklarıyla birlikte tutuklanan ve Kal'-ayı Sultaniye'deki Kepez Limanı'na getirilen toplam otuz altı nefer balıkçının ellerinde Hamidiye kağıtları ve balık avı için ruhsat tezkereleri bulunduğu halde ve içlerinde çiçek hastalığına tutulmuş olanı dahi bulunduğu halde sadece yiyeceklerini çıkarmak için Osmanlı Devleti'nin izniyle balık avına çıktıkları anlaşılmış ve bir derece daha araştırılarak serbest bırakılmaları için Biga Sancağı Mutasarrıflığı'na teslim kılınmıştır. Adı geçen mutasarrıflık tarafından bu kişilerin namuslu ve Osmanlı uyruklu insanlar oldukları ve zaten Kal'a-yı Sultaniye'ce tanınan balıkçılar oldukları tasdik edilerek serbest bırakılmışlardır. Gayet küçük sandallar içinde ve fakirlik ve zaruret içinde paçavralar içinde günlük yiyeceklerini sağlamaya çalışan ve Osmanlı uyruklu olduklarına göre [kendilerini] koruma görevimiz olan bu zavallı ve fakir balıkçılar hakkında Mehmet Paşa'nın reva gördüğü acımasız muamele üzerinde düşünmek gerekir. Acaba bunları usulüne göre ve insanlığa yaraşan şekilde araştırma yapmaksızın Sefain-i Şâhâne'nin [gemilerin] arkasına bağlayıp Kal'a-yı Sultaniye'ye getirmesinden maksat ne idi? Hiç şüphe edilmez ki, bu sahtekârlıkla şöhret kazanmak ve kişisel çıkarını sağlamak için yapılan acımasızca bir düşünce idi. Bu devlet uyrukları perişan kayıkları içinde oldukları halde Sefain-i Şâhâne'nin arkasına bağlanıp düşman gemisi diye Kal'a-yı sultaniye'ye getirilmes sahuildeki ahaliuyi hem güldürmüş ve hem de üzüntüler içinde bırakmıştır.

ON BİRİNCİ BAB

Top denemesi- Ağır suçlar- Acı gerçekler.

Donanmaca bilinen gereksinme dolayısıyla Tersane-i Ãmire'de yapılıp gönderilen krup mermilerinin Zırhlı Aziziye Firkateyni'nde 13 Mayıs sene 313'te [1897 senesi 13 Mayıs'ında] Bahriye Nezareti'nin emriyle gereken denemesi yapılmış ve deneme sırasında Donanma Kurmaylığı ile görevlendirilen Hofe Paşa ve İkinci Fırka Kumandanı Mirliva Hayri Paşa ve öteki deniz kumandanları bulunmuştur. Deneme sonucu olarak Bahriye Nezareti'ne sureti aşağıda yazılı telgrafname gönderilmiştir:

Tersane-i Âmire imali olarak gönderilip denemesi emir olunan mermilerden iki tanesi bugün Aziziye Firkateyni'ndeki geçende imal ve denemesi arz olunan on beş santimetrelik krup topu ile Hofe Paşa ve diğer kumandanlar ve saire önünde ateş edildikte topun alt yivlerini topu kullanılmayacak derecede zedelediği görülmüş ve bu mermilerin kullanılış şekli ve bunlarla ateş edilmesi tehlikeli görüldüğü kendisinin verdiği rapordan anlaşılmış olmakla arz ederim.

Fi 17 Mayıs sene 313 [1897 senesi 17 Mayıs'ında]

Bu mermi denemesi hakkında Hofe Paşa'nın verdiği fenni rapor aşağıda arz edilmiştir:

Tersane-i Âmire'de imal edilmiş olan güllelerin tarafımdan dışardan muayesi yapılarak kurşunları düzensiz ve sanatsız bir surette bulunduğu gibi bazılarının üzerinde dahi kısmen kurşunsuz yerler bırakılmış olduğu ve esasen karıncalı dökülmüş olduğu muayenemden anlaşılmış olup ve daha sonra Aziziye Firkateyni'nin sancaktan iki topu ile atılan ve yine Tersane-i

Âmire imalinden olan bir sert döküm güllenin topun mecefindeki [oyuğundaki] alt yivlerinden içi zedelenmiş ve adeta oyuk yüzü ile bırakılmış olduğu için bu güllelerle ateş edilmesinde tehlike ve birçok kazalar oluşacağı açıktır. Bu bapta hiçbir sorumluluğu yükümlenemeyeceğimin açıklanması konusunda bir kıta raporumu yazıp kumandanlık yüksek makamına sunulmuştur.

Fi 17 Mayıs sene 313 [1897 senesi 17 Mayıs'ında]
Donanma-yı Hümâyun Erkân-ı
Harbiyesine Memur Ferik
Fon Hofe

Bu rapor bir yabancı memur tarafından verildiği için Bahriye Nazırı'nın bunu kötüye yorarak kabul etmemesi düşünülemeyeceğine göre kendi tarafından Donanma-yı Hümâyun'daki top işlerini tamir etmeye düzeltme ile görevli olarak Kal'a-yı Sultaniye'ye gönderilen ve Nezaret'te Tersane-i Âmire top fabrikasının en kuvvetli âmiri addedilen Kolağası Hüsnü Efendi'den bir rapor istenilmiştir ki, sureti aşağıdadır:

Kumandanlığın yüksek emirleri üzerine Aziziye Firkateyni'nde ikinci kez denemesi yapılan on santimetrelik topun muayenesinde barut hazinesinden tahminen 30 pus ilerde dikey ve yatay şişhane yivlerinden bazılarının tahrip edilmiş bulunduğu anlaşılmıştır. Bu durumun başlıca oluşu ise mermiler için gereken muvazenet bahislerinin [yeterli dengelerin] civa içinde tecrübeleriyle üzerindeki kurşun sarmaların düzensizliği halita mürekkebatlarında [eriyik karışımında] dahi biraz sertlik bulunması ve adı geçen mermilerin yuvarlak yüzü yeterince temiz ve düz bulunmaması ve konik kısmının da sıfırla bitecek derecede açılı olmamasından vukua gelir bir keyfiyet olduğu, bununla birlikte merminin mahreki yöresinde ve uçuş anında baruttan oluşur bir keyfiyet olduğu, bununla birlikte bu ve uçuşu anında baruttan çıkan gazın etkisiyle kurşun sarma bazı noktaları açılarak "vindiç" denilen hava payının genişlemesi ve mermi dengesiz bir şekilde sekerek uçması hasebiyle esasen mercinin dış yüzü sert bulunduğundan bu yivler ile temasa gelerek yivlerin tahribine tek sebep olduğu anlaşılarak bu bir kıta rapor düzenlenip kumandanlığa sunulmmuştur.

Fi 17 Mayıs sene 313 [1897 senesi 17 Mayıs'ında]
Top Fabrikası Müdürü
Hüsnü

İşte denemesine ilişkin ayrıntıları böyle olan ve Tersane-i Âmire mamûlatından olan güllelerin fen ve sanata uymayan şu perişen hallerinden imalat-ı Bahriye görevlilerinin ne halde bırakıldıkları ortaya çıkar. Bir gülleyi binlerce lira değerinde bir topu mahv ve berbat edecek derecede noksan ve yanlış yaptıkları göz önünde tutulursa top ve top kızağı yapımında ne derece büyük noksan ve yanlış yapacakları ve buna göre devlet hazinesini ziyadesiyle zarara sokacakları anlaşılır.

Donanmada sürekli ortaya çıkan hallerin müşkilatından kurtulmak imkânsız idi. Ardı arası kesilmeksizin bir dert çıkıyor, bugün torpido istimbotlarından bir ikisinin önemli makina ve kazan işleri, yarın savaş gemilerinden birkaçının önemli sorunları raporda bildiriliyordu.

"Süvarisi bulunduğum Tayyar adlı torpido istimbotunun Dersaadet'ten çıkış ve hareketinden beri baş ve kazan bölmelerinin sintine suları birçok kez temizlendiği halde suyun durmadan geldiği ve yapılan son muayenede kazan altı ve önü ve gerisi taraflarıyla sancak ve iskelede birkaç yerinden su girdiği görülmüş ve bu husus Dersaadet'te raporla Nezaret makamına bildirilmiş olduğu ve bununla birlikte bir sac levhasının dalgalanmakta kumandanlık makamınca da bilindiği üzere bir kıta rapor tanzim ve bilgileri için sunuldu", deniliyordu.

Bu raporu önemi nedeniyle makina ve kazan işlerinin tamirine görev verilerek donanmaya Bahriye Nezareti tarafından gönderilmiş olan çarkçı kaymakamı Donanma-yı Hümâyun seyyar torpido enspektörü ve Tersane-i Âmire'de fabrika formeni Hüseyin Bey'e gerekli muayenesinin yapılarak sonucunun bildirilmesi için havale ettim. Hüseyin Bey ve donanma kazancı başısı Vehbi Efendi ortaklaşa olarak bu rapora aşağıdaki derkenarı eklemişlerdir.

Tayyar torpido istimbotu süvarisi tarafından verilen bu raporda açıklanan durumun incelenmesi için adı geçen istimbotun gerekli muayenesi yapıldı. Gerçekten kazan altı ve önü ve geri taraflarıyla sancak iskele birkaç yerden su göstermekte olduğu tarafımızdan görülmüş ve bunun nedeni ise bu kez havuzda levhalar değiştirilmekte iken perçin işlerinin noksan ve usulüne uygun olmayarak yapılmasından doğmuş olup istimbot havuza alınmadıkça bu suyun burada girişini engellemek kabil olamayacağı gibi sintinede bulunan çimento parçalanarak mevcut olan su sebebiyle çimentoların da yenilenmesi mümkün olamayacağı sizce de buyrulmak üzere işbu yere şerh ve izah kılındı. Olbapta.

Fi 24 Mayıs sene 313 [1897 senesi 24 Mayıs'ında]

Bu nedenle bu istimbot İstanbul'a gönderilmiştir. Fakat süvarisi Yüzbaşı Mehmet Emin Efendi kahır ve zulme uğrayarak kaptanı bulunduğu istimbotun anlatılan tehlikeli durumunu va bozukluklarını resmi şekilde ilgili makama bildirdiği ve istimbotun haraplığının gizemini meydana çıkardığı için Tersane-i Âmire'deki büyük zindana atılmış ve namuslu askerlere yakışır surette askerlik görevini yapıp gemisinde saklanması herhalde sorumluluk getirecek tehlike için canilere yapılacak şekilde ağır cezaya çarpılmıştır.

Temmuz'un yirmi altısında Zırhlı Hamidiye Firkateyni süvarisi Miralay Rasim Bey tarafından aşağıdaki rapor alınmıştır.

Rumi ayın yirmi beşinci günü saat onda şiddetle poyraz rüzgârı esmekte iken grandi direğinden ağaç parçaları güverteye düşmekte olduğu nöbetçi kaptan tarafından görülerek yukarıya bakıldıkta grandi çanaklığının altında ve sancak kıç tarafında bulunan maunanın üç kadem yeri dokuz pus çanaklıktan aşağıya doğru ayrılarak sancak tarafına meyl etmiş olduğu görülmekle gerekli muayenesi yapılarak Nordenfeltler aşağıya […] donatılarak bu direk subye haline getirileceği ve şu günlerde hareketimiz kararlaştırılmış olduğundan uygun hava ile saçak altından ilk gidilecek olan limana kadar grandi direği subye donanım halinde gidilerek orada arması soyulup icabına bakılmak üzere gerekli olan maunaların getirilmesi tarafımdan uygun bulunmakla olbapta.

Bu rapordan direğin çanaklık kısmında bulunan ağaçların bir ârızası olduğu ve bir geminin direği ise önemli olduğu ve gerçek durumun açıklanması için donanma marangozu ile arma devrine havale ettim. Onlardan muayene sonucu olarak verilen rapor aşağıdadır:

Zırhlı Hamidiye Firkateyni hükâyununun grandi direği mahunlar tamamıyla çürük olup ve gurçete kollarında başkolunun sancak tarafı da bir kadem çürük bulunmakla tamir kabul edemiyeceğinden yenisi ile değiştirilmesi gerektiği için […] üzerine vurularak boşları alınıp mürsile ve çubuğun dahi kulombere […] edilmesi mistre bosa ve istriseleri kurçete kollarına bindiği gibi bütün kuvvet maunalara basmakta, Allah saklasın, denizli bir havada tehlike beklenebileceğinden gabya sereninin alabora ve mistrenin arya edilerek grandi direğinin yeni maunalar ile kurçete kolu

gelinceye kadar sübye donanım haline getirilmesi gerekmekte olmakla ol bapta.

Fi 26 Temmuz sene 313 [1897 senesi 26 Temmuz'unda]

Zırhlı Mesudiye	*Zırhlı Mesudiye*
Marangozu	*Kaptanı*
Ömer	*Şakir*

Durumun önemi dolayısıyla gereği hemen yapılmışsa da bu halde savaşa gitmek üzere her türlü savaş malzemesi tamamlanmış olduğu Bahriye Nezareti tarafından şiddetle iddia edilen ve en yeni gemimiz olan Hamidiye Firkateyni Hümâyunu'nun direk kısmının bile çürümüş olması Bahriye Nezareti'nin en hafif deyimle aymazlığına kesin bir kanıt oluşturmaktadır.

Temmuz'un on üçü tarihinde de Zırhlı Aziziye Firkateyn-i Hümâyunu süvarisi Miralay Rıza Bey ve hesap memuru Kolsâni [İkinci Kolağası] Hamdi Efendi tarafından bir rapor verilerek adı geçen geminin selamet kılavuzu olan hedefli yol pusulasının mıknatıslık hassasını yitirmiş olduğu ve bilinen yönleri gösteremediği bildiriliyordu. Savaşa gidecek bir savaş gemisi için değil en sıradan bir tekne için bile bu konu ne kadar büyük bir noksan ve kumandana verilen savaş gemisinin sefer donanımı ve savaş malzemesi bakımından orta derecede dahi olamadığı gerçeğini açıklayan bir hüccet [belge] idi.

Orhaniye ve Hıfz-ı Rahman firkateyn ve korvetlerinde yapılan ateş denemesinde hasara uğrayan bütün top kızakları Mayıs'ın otuzuncu günü Beşiktaş Vapuru'na konularak İstanbul'a gönderilmiştir.

Donanma-yı Şahâne'de sürekli çıkan bu müessif [üzücü] olaylar ile birlikte ve cünûd-u mülükânelerinin intizamat ve talimat-ı lâzime hususunda kesb-i terakki etmesine çalışmak [subayların görevleri konusunda geliştirilmesi] önemli bir görevd. Bu nedenle Boğaz Muhafızı Mazhar ve Abdurrahman Paşaların da oyları alınarak Kal'-ayı Sultaniye Boğazı'nda Maydıs Köyü'nün doğu kısmındaki boş dağ sırtına deniz kıyısı ile bir hizada beyaz boya ile tam büyüklükte bir gemi yapılarak sabit bir düşman gemisi diye düşünülerek Osmanlı gemileri tarafından sıra ile nişan ve ateş talimi yapılmakta idi. Mayıs'ın on dokuzuncu günü Kepez Limanı'nda bekleyen

Osmanlı savaş gemilerinden Hıfz-ı Rahman korvetine sıra gelmekle bu limandaki gemilere kumanda eden Mirliva Mehmet Paşa'ya Hıfz-ı Rahman korvet-i hümâyununu alarak Nâra Limanı'na gelmesi için bir gün öncesinden bilgi verilmiş ve Paşa hastalandığından söz ederek mazeret beyan ettiğinden ertesi sabahı Hıfz-ı Rahman korveti Nâra Limanı'na gelmiş ve adı geçen dağ eteğindeki hedef gemi resmi yine düşman gemisi farz edilerek Hıfz-ı Rahman bunu tahrip ile görevlendirilmiş ve zaten bu geminin topları Marmada'da denenmiş olduğundan düşman karşısındaki toplarını birinci hedefe atması emri verilmişti. Donanmada görevli Ferik Hofe Paşa ve İkinci Fırka Kumandanı Mirliva Hayri Paşa ve sair büyükler ve fen erkânı bu talimin yapılması sırasında korvetin güvertesinde hazır bulunmuşlar ve savaş fenni açısından hücum ve ateş etmek için kendi kararına bırakılan gemi süvarisinin hareketleri ve manevraları gözlenmiştir. Adı geçen gemi birkaç türlü hareket ve saldırı ile sahile yaklaşarak toplarını ateşlemiş ve talimin sonunda yapılan gerekli muayeneden baş taraftaki hareketli top kulesi içine Tersane-i Âmire imalat görevlileri tarafından düzenlenen ve konulan ve "Kavendişin" denilen kızak yanakları oynayarak topun bakırlarını parçalamış olduğu için bu bakırların tamir için kesinlikle Tersane-i Âmire'ye gönderilmesi gerektiği anlaşılmış ve bu talim sırasında geminin makinasında seyir ve harekete engel olan bazı hasarlar olduğu anlaşılmış ve bunların geçici olarak tamir ve düzeltilmesi için geminin bir süre Nâra Limanı'nda bekletilmesi zorunluluğu hasıl olmuştur. Ertesi günü gemi süvarisi Kaymakam Hüseyin Bey tarafından verilen raporun bir sureti aşağıdadır:

Dün yapılan ateşli talimde süvarisi olduğum Hıfz-ı Rahman korvetinin baş kulesinde bulunan yüz elli librelik Armstrong toplarından baş topunun bakırlarını kırmasıyla ikinci topun dahi kavendişini bir pusu iki linye kadar geriye sürdüğü ilişikte sunulan topçu kumandanının raporundan anlaşılacağı üzere birinci topun […]kastanyolası[24] *zaman ile eskiyip gereken işi hakkıyla yapamayıp top geriye ziyadesiyle seyirdim vermesinden ve ikinci topun kavendişi dahi bu kez yapılan tamirde cıvatalarının istenilen derecede güçlendirilmemesinden ileri gelmiş bir hal olup tamirleri ciheti Hüsnü Efendi ile görüşülerek verilen kararda Aziziye ve Wosmaniye Firkateyn-i Hümâyunlarındaki uskurlar*[25] *ile tamir edilecek idiyse de bugün Beşiktaş Vapuru ile kundak ve arabaları geldiğinden kendilerine gerekli olduğu bildirilerek veremeyeceklerinden başka şekilde şimdilik bir çare yalnız ya İstanbul'dan gelecek koğuşlara [?] yahut adı geçen firkateynlerin işlerinin*

sonunu beklemek olduğu düşünüldüğü arz (Rehin-i ilm-i âli-yi kumandanlîleri)

Fi 20 Mayıs sene 313 [1897 senesi 20 Mayıs'ında]

TOPÇU KAPTANINDAN GEMİ SÜVARİSE VERİLEN RAPOR SURETİ

Dün yaptığımız ateşli nişan taliminde baş kulesi içine tabiye olunmuş [yerleştirilmiş] yüz elli librelik Armstrong toplarının kırılması hakkında Akdeniz Umum Kumandanlığı yüksek makamından size gönderilen ve tarafıma havale edilen tezkerede adı geçen topların hangi nedenle kırıldığı ile ne suretle tamiri mümkün olabileceği cümle-i emr-ü ferman-ı kumandanîden [kumandanlıktan] sorulmuş olmakla bu konudaki durum aşağıda arz olunmuştur. Şöyle ki:

Adı geçen toplar geminin Avrupa'dan satın alındığında [onlarla] birlikte gelmiş otuz yıla yakın bir zaman olduğundan zaman geçmesi nedeniyle birisi tazyik-i mengene ve […] kastanyole manivelası aşınmış olmak ihtimali olmalıdır ki, topun […] muhafaza edemeyerek sınırı geçip batırları kırdığı ve ikincisi ise gerçekte adı geçen mengene ve manivela diğeri gibi olmayıp görevini yapmış ise de bunda da bu kez geminin tamirinde bu kulenin topları dışarıya çıkarılarak güvertesi değiştirildiği sırada kızakların altındaki kavendişin ağaçları yeniden konulmuş olup bu ağaçlar geminin birçok işçi tarafından çok acele tamiri sırasında birkaç saplama cıvata ile bağlanmış olduğundan bu cıvatalar sağlam olarak güvertenin altındaki şahtan dapi geçerek layıkıyla bağlanmadığından bu […] mukavemet edemiyerek cıvatalar eğilip ağaçlar yerlerinden […] iki liniye oynadığı gerisindeler demir paraçol dahi kırılmasına sebep olmuş olduğu ve tamirata gelince toplar askıya alınır ise top fabrikası görevlisi Hüsnü Efendi [ile] birlikte yapılan muayene sonucu buraca tamiri mümkün olduğu ve adı geçen topların kaldırılması için gerekli araç ve gereçler gemide yok ise de Zırhlı Aziziye ve Osmaniye'de on beş santimetrelik toplara mahsus uskurular ile asılabileceği Hüsnü Efendi tarafından açıklanmış olduğu için o gemiler süvarilerine başvurduğumda onların da […] Dersaadet'ten gelen Beşiktaş Vapuru ile kundak ve arabaları gelmiş olduğundan veremeyeceklerini bildirmiş olmakla bu raporu bendegânemin taraf-ı behiyyelerine cevaben arza ictisar eylerim [cevap olarak arz ederim].

Olbapta 20 Mayıs 313 [20 Mayıs 1897]
Hıfz-ı Rahman Süvarisi
Kaymakam Hüseyin

Birkaç kez "Kepez"deki savaş gemilerinin durumu ve düzenlerini teftiş ve muayene için istimbot ile oraya gitmiş ve her birini ayrı ayrı dolaşmış idim. Bu teftişler sırasında Orhaniye Firkateyni toplarında bazı önemli kusurlara rastladığımdan bu gemide bulunan ve Marmara'da Orhaniye, Hıfz-ı Rahman, Mansure firkateyn, korvet ve Hudeyde, Mekke ve Medine vapurlarının top denemelerin yapan Mehmet Paşa'dan oradaki savaş gemilerinde ne gibi eksikler ve malzeme varsa süratle gereğinin yapılması için hemen raporla bildirmesini ve özellikle bu savaş gemilerinin Marmara'da yaptıkları ateş denemelerinde elde ettikleri gizli sonuçlar hakkında rapor vermesini bildirdim. Fakat bu konudaki talimatımı yerine getirmemek için direnmesinden başka bir şey almak mümkün olamamasına ve Orhaniye'nin Nara'da yapılan ateş denemesinde kendisinin de bulunması istenildiği halde temaruz [yalandan hastalanma] etmesine pek iyi bir anlam verilememiş ve özellikle Hıfz-ı Rahman'ın en son yapılan ateş denemesinde Marmara'daki denemeye tamamıyla karşıt ve üzücü bir sonucun ortaya çıkması sadakat ve iyi niyetle hizmete yönelmiş zihinleri birtakım zanlar ve kuşkularla karıştırmaktan uzak kalmadığı için Orhaniye Firkateyni'nin toplarını da donanma büyükleri ve fen erkânı önünde bir kez daha denemeye ihtiyaç duyulmuş ve bunu yapmak, hem de donanmada Fen Heyeti tarafından verilecek savaş talimatı programı hükümlerine göre gemide bir ateş talimi yapmak üzere Mayıs'ın yirmi beşinci günü Kepez'de Orhaniye Firkateyni'nin ikinci ateş denemesi yapılmıştır.

Bu denemede ilerde [verilecek] muayene raporlarındaki ayrıntılardan anlaşılacağı üzere güverte ve batarya topları ile yirmi bir santimetrelik kıçtaki büyük top artık ateş edemeyecek derecede arızaya uğrayarak Bahriye imalatındaki büyük eksiklikler ve önemli yanlışlıklar bir daha ortaya çıktığı gibi geminin makinasının da yirmi güne kadar ancak düzeltilebilecek bir işi çıktığı da üzülerek görülmüştür. Deneme sırasında bir önemli konu daha dikkat çekmiştir. Şöyle ki: Orhaniye Firkateyn-i Hümâyunu'nun Marmara'da denenmesi Mehmet Paşa tarafından yapılarak Bahriye Nezareti'ne bu denemede başarı elde edildiği hakkında beyanatta bulunulmuş olduğu için Nezaret tarafından tarafıma artık bu geminin düşman karşısına çıkabilecek önemli bir güç olduğu hakkında tebligat yapılmış ve doğal olarak Mehmet

Paşa gibi yüksek rütbeli bir subaydan devlet için zararlı bir sahtekârlık beklenmeyeceği cihetle Marmara'daki denemenin sıhhatine güvenilmişti. Buna göre Orhaniye Firkateyni'nin bu ikinci ateş denemesinde bulunuyor gibi toplarını birinci otla doldurup farz edilen hedefe ateş edilmesi Mehmet Paşa'ya tarafımdan emredilmiş ise de topları doldurulunca ateşten önce Fen Heyeti tarafından yapılan muayenede verilen emrin aksine topların ikinci ote doldurulduklar görüldüğünden yüksek askerlik düzenine bir önemli sahtekârlık karıştırıldığı anlaşılmaya başlanmıştı. Bu ateş denemesinin ertesi günü bu firkateyn süvarisi Miralay Hafız Hüseyin Bey tarafından verilen rapor aşağıda arz olunur:

Orhaniye Firkateyn-i Hümâyunu Süvarisinin Verdiği Ateş Denemesi Raporu Suretidir.

Malum-u âli–yi Cenab-ı kumandanîleri buyrulduğu üzere [Kumandanlığın emri üzerine] yasalar gereği her üç ayda bir kez savaş gemilerinde ateş talimi yapılarak subayların ve askerlerin bilgilenmeleri ve yetenekleri gerektiğinden içinde bulunulan ayın yirmi beşinci Pazar günü Fen Heyeti'ni de alarak teşrif etmeniz üzerine [kumandanın teşrifi] kalkılıp önceden sahilde hazırlanmış olan hedefe altı yüzden üç bin beş yüz metreye kadar çeşitli mesafelerden ekli pusulada sayarı ve türleri ile sunulan elli adet Armstrong mermisi atılmış ve bu aralık güverte kazamatlarındaki[26] *beş numaralı topun kundağı alçak ve irtifa dişlisi kundak içinde cıvatayı bulmadığından ve kundak içinde mesafesi olmadığından nihayet bin beş yüz metreden uzağa ateş edemediği ve diğerleri ise ancak iki bin metreden ibaret bulunduğu ve Armstrong toplarının cephane sandıkları geldiğinde çeşitli ve bozuk hartuçlar çıkmakta bulunduğu ve çarmıhlar hizasında bulunan felekeler içeri alınamadığından topların ateşi ile zedelenmekte olduğu takdim olunan pusulada görüleceği üzere çeşitli bataryalardan on bir kıta topun bu talimde kullanılamaz hale geldiği bilgilerine arz olunmak üzere bir kıta rapor kumandanlığınıza sunuldu.*

Olbapta. 26 Mayıs 313 [26 Mayıs 1897]
Orhaniye Firkateyni Süvarisi
Hüseyin

Zırhlı Orhaniye Firkateyn-i Hümâyunu'nun 25 Mayıs sene 313 [25 Mayıs sene 1897] tarihli ateşli talim etmekte iken toplarınca vukua gelen hasarlar aşağıda özet olarak gösterilmiştir.

Yirmi bir santimetrelik top:

Birinci ote sivri çelik gülle atmak üzere üç ateş yapılmasından sonra sancak tarafında bulunan […] yerinden oynamış ve geriye doğru kaykılmıştır. Bundan sonra yapılan aynı ote ateşte bu hasar[ın] arttığı görülmüş vce kumandanın emriyle ateş kesilmiştir.

Plavra bataryası sancak tarafı:

Kıçtan birinci top – Armstrong. Birinci ateşte kalya landalı kırılmıştır.

Kıçtan ikinci top – Birinci ateşle bakırlar kırılarak ve yataklıkları ve kızağın gerisinden bir ufak parça kopartarak dingil de çalışmaz hale gelmiş ön kapı kolu kopup bir […] eksilmiştir.

Kıçtan üçüncü top – Armstrong. Kuyruk kamçısı bastikasının[27] *dört cıvataları yerinden fırlamıştır. Kıçtan döndüncü top – Krup. İkinci ateşte sağ taraf dingili kızağın altına girerek top sol tarafa kaykılmıştır. Ve son dingil bileziği yerinden yataklarıyla parçalanarak çıkmıştır.*

Kıçtan beşinci top – Armstrong. Hiçbir sakatlık görülmemiştir.Kıçtan altıncı top – Krup. Birinci ateş olunmasıyla sıçrayarak sol tarafa kaykıldığı görülmüş ve sağ yataklarını kopararak yerinden çıkmıştır.

İskele bataryası:

Kıçtan birinci top – Armstrong. Üçüncü atışla kızağın gerisindeki bakırları parçalamıştır. Ve falya mandalı kırılmıştır.

Kıçtan ikinci top – Krup. Kızağın gerisindeki bakırlar ile kızaktan birkaç parça koparmıştır. Kıçtan üçüncü top – Armstrong. Üçüncü ateşte falya mandalının vidası eğrilmiştir.Kıçtan dördüncü top – Krup. İkinci ateşte irtifa mengenesinin topa bağlandığı cıvata kırılıp dingilin çevresindeki pirinç de eğilerek topun altından fırlayıp kızağın sıçramasıyla güverte kaplamalarından bir tahta eksilmiştir.

Kıçtan beşinci top – Armstrong. Cycle mengenesi ve falya mandalı kırılmış olup sol taraf […]sı yerinden oynamış ve bir […]sı kesilmiştir.

Kıçtan altıncı top – Krup. Birinci ateşle ön mil kırılarak ve braular kesilerek tümüyle üç kadem geri gelmiştir.

Güverte bataryası sancak tarafı:

Kıçtaki topta hiçbir hasar görülmemiştir.

Sancak kazmatlarında bulunan (1) numaralı topun irtifa yayının pabucu kırılmıştır. Üç numaralı topun birinci atışta bakırı kırılıp piston rot olduğu gibi yukarıya doğru kalkmıştır. Beş numaralı top bin beş yüz metreden ziyade mesafeye atış yapamadığından ve halbuki hedefin mesafesi [daha] çok olduğunden ateş edilememiştir.

Güverte bataryası iskele tarafı:

İkinci top – Falya mandalı kırılarak birinci topun yüzünden biraz zedelemiştir.

Dördüncü top – İkinci ateştle rot pabucu ve cıvatalarından biri kırılıp diğeri laçka olmuş ve piston rotu eğilmiştir.

Altıncı top – Üçüncü ateşle kırılarak cıvataları laçka olmuştur.

Zırhlı Orhaniye Firkateyn-i Hümâyunu süvarisi

Hafız Hüseyin

Süvari (Hafız Hüseyin) bir başka raporla geminin makinesinin düzenli bir şekilde işlemediğini denemelerdeki gözlemlerine dayanarak açıklayıp geminin sürati hakkında aşağıdaki cetveli düzenlemiş ve kumandanlığa göndermiştir.

ZIRHLI ORHANİYE FİRKATEYN-İ HÜMÂYUNU'NUN SÜRAT DENEMESİ

İstimGeycinin Gösterdiği Sayı	Dakikada Devir Sayısı	Geminin Sürati	Vakum
12 libre	34	6 mil	25
08 libre	31	5 mil	24
05 libre	…	Tornistan almadığı	

İşte yukarıda arz olunan topların gemideki durumları ve ateş için bin türlü engelin varlığı ve topların imalat-ı Bahriye görevlileri tarafından kızak ve arabalardaki büyük fenni yanlışlıkları ve bundan doğan hasarlar ve geminin azami hızının altı mil oluşu ve makinanın bazen tornistan almayışı ve daha

buna benzer olay alanında kendisini gösteren birçok sakıncalı haller göz önünde tutulursa silahlarının ve tekne ve makinasının mükemmelliğine ilişkin raporlar vererek sahtekârlığa kalkışanların ihaneti ve adı geçen geminin savaşa gönderilemeyecek derecedeki harap hali ortaya çıkar. Bu deneme, başlangıçta topların düşman gemileri karşısında bulunuyor gibi birinci otla doldurulması emredildiği halde gizlice ikinci otla doldurulmalarının Fen Heyeti tarafından gözlenmesi ve keşfedilmesine ve Hıfz-ı Rahman'ın Nâra Limanı'nda yapılan denemesinde aynı halin denemeden sonra topçu kaptanının ifadesi ve itirafı ile ile saptandığına ve özellikle Marmara'da yapılan ateş denemesinin fenni koşullar içinde yapılıp yapılmadığı bilinmediğine göre ve bu konuda topçu kaptanlarının Mirliva Hayri Paşa'nın başkanlığı altında olmak üzere Donanma-yı Hümâyun Fen Heyeti tarafından bir kere sorgulanması gerekli olmuş ve sorgulama fezlekesinden ve ilerde arz olunacak topçu kumandanın raporundan ayrıntılı şekilde anlaşılacağı üzere Marmara'daki ateş denemesinde Armstrong topları hiç ateş edilmediği ve diğer toplar ise yalnız ikinci otla ateş olunarak bu halde bile bazı sakatlıklar ortaya çıktığı ve gayet nazik bir zamanda üstü kapalı ve fenni koşullar dışında yapılan bu ateş denemesini Mehmet Paşa'nın isteği ve ısrarı üzerine uygun ve başarılı diye rapor ettikleri etraflı bir şekilde anlaşılmıştır. Topçu Kaptanı Kolağası İsmail Efendi'nin Fen Heyeti önünde sorgulamadan sonra gerçekleri itiraf ederek Donanma Komutanlığı'na verdiği raporun bir sureti aşağıdadır:

TOPÇU KAPTANININ MARMARA TECRÜBESİNE İLİŞKİN SONRADAN KUMANDANLIĞA VERDİĞİ RAPORUN SURETİDİR

Zırhlı Orhaniye Firkateyn-i Hümâyunu'nda bulunan topların bu geminin İstanbul'dan fi 8 Nisan sene 313 [1897 senesi 8 Nisan'ında] tarihiyle ayrılması ve ertesi gün Marmara'daki deneme sonuçlarının ortaya çıkan yetersizliği o zamanda firkateynin kumandasını yükümlenen Mirliva saadetli Mehmet Paşa'nın en son kumandanlığa sunduğu 11 Haziran sene 313 tarihli [11 Haziran sene 1897] ve elli altı numaralı yazısında bana yüklediği sorumluluklarla dolu ifadeleri gözden geçirildi. Paşa [Mehmet Paşa] tarafından yapılan Marmara top denemesinin savaşa gidebilecek derecede yapılmadığı, en son Kepez'de ve Fen Heyeti önünde yapılan mükemmel fenni deneme ile sabit olduğu inkâr olunur hallerden değildir. Ancak firkateynin Marmara denemesinde güvertede on iki santimetreliklerden birinci ve ikinci

otlar ile ateşe bağlanmasıyla bıraktırılarak yirmi bir santimetreliğe başlattırılıp ondan sonra on iki santimetreliklerin çoğu ikinci otlarla atışa başlandığı halde bu henüz bitmeden kıç ve plavra on santimetrelik krup toplarının denemesine emir verildiği cihetle topların ikinci otlarla atış yapabilmesi ve Armstrong topları ise tümüyle ateş olunmayıp dikkat ve yerin müsaadesizliği bahanesiyle denemenin eksik bırakılması topların özel durumlarının gizli kalmasına neden olmuştur.

Bu firkateyne tayinim geçici topçu öğretmenliğinden ibaret olup deneme sırasında Paşa-yı müşarünileyh [Mehmet Paşa] tarafından verilen özel emirlere uygun olarak hareket etmek zorunda kalmam gerektiğinden ve buna göre bu denemede usullere karşı bir hareketim olmuşsa bile kendilerinin o zamanki kumandanlık ve özellikle erkân-ı harp [kurmay] başkanı bulunmaları bu gibi hallerin her bakımdan engellenmesine yeterli olabileceği açık iken denemenin kendileri tarafından bilerek eksik bıraktırılması ve bundan sonra bu denemede toplarca fenalık olmadığına ilişkin bendelerinden bir rapor isteyip almaları ve ikinci denemenin meydana çıkardığı gerçeklerden doğan utancın sorumluluğunu bu abd-i hakirlerine [bana] yönlendirmeleri askerlik yasalarına uygun düşen hallerden olmadığından şimdiye kadar olan ve bulacak olan araştırma ile de anlaşılacak [olan] haklarımın korunmasını kumandanlığın adalet ve merhametinden rica ederim. Olbapta

Fi Haziran sene 313 [1897 senesi Haziran'ında]
Zırhlı Orkhaniye Firkateyn-i Hümâyunu
Topçu Muallimi
İsmail

Orhaniye Firkateyn-i Hümâyunu'ndaki bu defaki ateş denemesindeki üzücü olaylar ve topçu kumandanlarının sorgulamada verdikleri ifadeler sonucu derhal Bahriye Nezareti'ne bildirilmiş ve Nezaret'ten aşağıda sureti arz olunun yazı alınmıştır:

Orhaniye'nin ateş denemesi yapılarak güverte ve batarya topları ile yirmi bir santimetrelik topu ateş edemiyecek bir surette kalması ve ârızaya uğrayarak imalat-ı Bahriyedeki büyük kusurları ve bilgisizlikleri kanıtlamış olduğu gibi makinesinin de yirmi güne kadar bir sürede düzeltme yapılıması işi çıktığı fi 25 Mayıs sene 313 [1897 senesi 25 Mayıs'ında] tarihli telgrafnamelerinden anlaşılmıştır. Bu topların Mehmet Selim'den alınmış olması ile denemesine hacet olmadığı süvarisi tarafından bildirilmiş olduğu

gibi o yolda da denemesi yapılarak araç ve gereçlerinin istenilen şekilde olduğu Mirliva saadetli Mehmet Paşa'nın bildirisinden anlaşılarak memnun kalınmış idi. Son denemenin bu üzücü sonucu meydana çıkarması, imalat yanlışlığından mı yoksa bunların ve öncekilerin suiistimalinden mi ileri geldiği mahkemede anlaşılacağı bilinmekle beraber, adı geçen topların yapım şeklından çok kullanımında dikkat ve özen gösterilmemesi bu elim sonucun meydana çıkışını kanıtlar gösterdiğinden ve Donanma-yı Hümâyun'un canı demek olan topların böyle denemelerde maharetle ateş ettirilememesinden birer birer kullanım dışı kalması ve buraya gönderilmesi önemle dikkat çekmekte olup orada da bu önemli konunun dikkat gözünden uzak tutulmaması ve burada imal olunan aksam sıra sıra gönderiliyor ise kalanı ile Orhaniye için de gereken gereçler özel memurlar aracılığı ile gönderiliyor ise de herhalde güzel bir şekilde yerine konulması ile iyi kullanılması becerisi gösterilmediği takdirde memnunluk verecek olanların meydana gelemiyeceği benzeri hallerden anlaşılmakla bu bapta gerekenlerin vesaya-yı şedide ve müekkede ifası ilca-yı maslahatla ihtar ve tekrar [şiddetle uyarılması]…

Ol bapta. Fi 27 Mayıs 313 [1897 senesi 27 Mayıs'ında]
Bahriye Nazırı
Hasan

Bahriye Nezareti'nin bu ikinci uyarısı ve suçlamasını kaydetmek ve tartışmak gereksizdir. Bugüne kadar Nezaret'in bütün üzücü gerçeklere karşı yaptığı mantıksız davranış bir bencilliğe esir kalmış olduğu ve bunun şiddetli dürtüsü ile açık ve parlak olan gerçekleri kendini beğenmişliğine feda etmekten zerrece çekinmediği anlaşılmıştır.

Bahriye Nezareti'nin yukarıdaki yazısı üzerine Kepez'deki gemilerle görevli Mirliva Mehmet Paşa'ya tarafımdan bir sureti aşağıda yazılı sorgu kağıdı acele olarak gönderilmiştir:

"Orhaniye Firkateyn-i Hümâyunu'nun Dersaadet'ten Kal'a-yı Sultaniye'ye varışı zamanında bizzat yaptığım teftişler sonunda toplarınca birtakım arızalar ve sakıncalı haller olduğunu anlayarak Umum Akdeniz Donanma-yı Hümâyunu Kumandanı olduğum için bu babta resmi bilgilerim olması yasalar gereği olduğundan Zat-ı saadetlerinden [Sizden] bu arızalar ve noksanlar ve saire hakkında bir rapor istemiş isem de işi geciktirme ve sürüncemede bırakarak bu ana kadar bu konuda resmi bildirilerde bulunmayışınız vazife-i saadetleri [göreviniz] cümlesinden olan böyle bir

önemli ve nazik konuda sessiz ve hareketsiz kalışınız şaşırtıcı olmuş ve Mayıs'ın yirmi altıncı günü Fen Heyeti'nin hazır bulunduğu halde yapılan ateşli top talimi sırasında bilinen ârızalar ortaya çıkınca topların kullanılmaktan kalması doğal olarak dikkati çekmiş ve topçu kumandanlarını sorguya çekmek kesin bir zorunluk olmuştu. Yapılan sorgulama ve araştırmadan Marmara'da yüz elli librelik Armstrong toplarıyla kruplardan bazıları hiç atış yapılmadığı halde ve birinci otla yalnız üç topun birer defa atış denemesi yapılıp diğerlerinin hep ikinci otla ateş olunduğu halde bile brekt levhası kırılmak ve kızak cıvatalarından birkaçı da kırılmak gibi perişanlıklar olduğu topçu kaptanlarının ifadeleri ile anlaşılmış olduğu gibi bu isteğe uygun olmayan ve fenni koşullara uygunsuzluk gösteren denemenin başarı ile yapıldığına ilişkin İsmail Efendi kaptandan rapor isteyip aldığını ifade edildiğinden bunu Nezaret makamından gelen ve bir sureti İkinci Fırka Kumandanlığı'na ve tarafınıza gönderilmiş olan yazıda yazılı olduğuna göre gemi toplarının istenilen şekle uygun olduğunu gösteren Nezaret'e yapmış olduğunuz beyanları gerçekleştirme ve kanıtlanma mertesbesine vardırmış ve Bahriye Nezareti adı geçen geminin savaşa gidebilecek bir derecede donanımlı ve silahlı olduğuna kanaat getirmiş olmakla savaş meydanına gönderilmek için resmi bir emir çıktığı takdirde düşman karşısında aynı perişanlık, sakatlık ve harap durumu göstererek hezimete uğrayacağı kuşkusuz olduğuna göre devletçe tamir edilmez bir yenilgi yarası alınacağı sorununun büyük önemi askerlik gözü önünde kendisini göstereceğinden ve elli günü geçen bir süreden beri bu hususta size düşen önemli görevi yerine getirip hareket ederek Marmara'daki deneme sırasındaki ârızaların ve topların savaşta kullanılmaya uygun olmadıklarına ilişkin durumun gerçekleri tarafımıza haber verilmiş olsaydı tabiatıyla şimdiye kadar kusurların giderilmesine girişileceği de düşünülmek gerektiğinden bir sureti size gönderiler resmi yazıda sizin haklarınıza ilişkin yerlere açıklayıcı ve kesin cevaplar vermeleri zorunlu olmakla mümkün olan süratle gönderilmesi önemle beyan ve ihtar olunur.

Olbapta Fi 26 Mayıs sene 313 [1897 senesi 26 Mayıs'ında]

Bu sorgu varakası üzerine Mehmet Paşa memuriyetinden istifasını vermiştir. Halbuki böyle nazik bir zamanda hizmet vermeye çalışmak işin gereği bulunduğu beyanı ile bu istifanın tarafımdan kabul edilmeyip bunun ancak anlaşılarak kabil olabileceği kendisine resmen bildirilmiş ise de daha sonra Bahriye Nezareti'nden Mehmet Paşa'nın derhal İstanbul'a

gönderilmesi hakkında Pdişah fermanı olduğu bildirilmekle Fi 3 Haziran sene 313'te [1897 senesi 3 Haziran'ında] Mehmet Paşa İstanbul'a gönderilmiştir.

Bahriye Nezareti'nin bu yazısının Orhaniye Firkateyni süvarisi Miralay Hafız Hüseyin Bey'i de önemli ölçüde ilglendirdiğinden bu konu kendisine Fen Heyeti tarafından sorulmuş ve zaten bu yazıın sureti de Bahriye Nezareti'nin emri gereğince gemi süvarilerine bildirilmişti. Hüseyin Bey ise bu yazıda kendisine atfedilen hususları zerrece kabul etmeyerek sureti aşağıda yazılı savunmayı (müdafaanameyi) vermiştir.

ORHANİYE SÜVARİSİ MİRALAY HÜSEYİN BEY'İN BAHRİYE NEZARETİ'NE KARŞI MÜDAAFAANAMESİNİN SURETİDİR

Fi 7 Muharrem[28] *sene 313 ve Fi 27 Mayıs sene 313 [1897 senesi 27 Mayıs'ında] tarihli olarak kumandanlık yüksek makamından gelerek tembih edilen ve açıklanan nezaret makamının yazasında tarafıma ilişkin olan bölümün cevabıdır.*

Orhaniye Firkateyni'nin bataryasına Mehmet Selim'den (firkateyin) alınarak konulmuş olan on beş santimetrelik krip toplarının istenilene uygun olduklarına ilişkin Bahriye Nezareti'ne gerek resmi gerekse resmi olmayan şekilde hiçbir ifadede bulunmadığım gibi bilakis Mehmet Selim firkateynindeki süvariliğim sırasında bu topların kullanılmaya uygun olmadığını anladığım ve Orhaniye Firkateyni'ne tayinim zamanında dahi bu konuyu gerekli olanlara haber vermiş isem de yalnız toplar adı geçen firkateynde araba ve kızaklarını değiştirmek üzere asılmış olup bir süre böyle kaldıktan sonra yine aynı kazak ve arabaları kopmuş ve Kal'a-yı Sultaniye'ye gelince birkaç kez bu toplarla ateş edilemeyeceği Kumandanlık Yüksek Makamı'na arz eylemiş olduğum cihetle Bahriye Nezareti'ne bu topların istenilene uygun olduğuna ilişkin vermiş olduğum iddia edilen ifadelerin hiçbir şekilde aslı ve esası olmadığı ve hiçbir şekilde kabul edemiyeceğim ...

Olbapta Fi 27 Mayıs sene 313 [1897 senesi 27 Mayıs'ında]
Orhaniye Firkateyn-i Hümâyunu Süvarisi
Miralay Hafız Hüseyin

24 Akan gemi zincirini sıkarak durdurmak için kullanılan, güverte locasının altına konmuş, hareketli demir kol.
25 Pervane.
26 Siper.
27 Bir yelken serenine veya herhangi bir ağaca açılan delik.
28 Hicri takvimde birinci ay.

ON İKİNCİ BAB

Donanmanın genel durumu- İslahat planları- Süvarilerin raporları.

Fi 5 Nisan sene 313'te [1897 senesi 5 Nisan'ında] ilan olunan Osmanlı-Yunan savaşı Osmanlı'nın zaferi ile sonuçlanarak Fi 22 Mayıs sene 313 [1897 senesi 22 Mayıs'ında] tarihinde ateşkes yapılmıştır. Ateşkesten sonra Donanma-yı Hümâyun'un düzene konulması konusunda düzenlenen ve bir sureti Padişahlık makamına sunduğum ve diğer suretini Nezaret makamına gönderdiğim layihanın bir sureti benim meslek ve imanıma bir işaret olmak üzere aşağıye derc olunmuştur:

Sahillerimizin genişliği ve ticari ve siyasi önemi açısından âlemin hasedini çeken birtakım adamlara malik olması nedeniyle Osmanlı Devleti burada egemenlik hakkını koruyabilmek için düzgün bir deniz gücüne her zaman muhtaçtır. Yunan savaşında Osmanlı Donanması'nın sayı bakımından durumu aldatıcı derecede çok ise de topu iki üç düzgün ve simahlı zamanımız savaş gemisinin karşısına çıkamayacak derecede güçsüzlüğünün denemelerle anlaşılmış olması şimdiki deniz kuvvetlerimizin hiç değeri olmadığını ve her zaman varlığına şiddetle ihtiyaç duymakta olduğumuz bu konuya küçücük bir himmet bile harcanmamış olduğunu, gözlerimiz önüne koymuştur. Bu konuda gerçeği bulmak için biraz derinine inmek gerekir. Önce üç mükemmel ve yeni silahlarla donatılmış zırhlı gemi ile birkaç tane yeni yöntem kruvazör ve sair gemilerden oluşan Yunan Donanması'na karşı çıkarılmak istenilmiş olan donanmamızı oluşturan çeşitli gemileri gözden geçirilmeli ve incelenmelidir. Donanmamız iki bölüme ayrılmış ve bunlardan birine (Ağır

filo) diğerine (İnce filo) adı verilmiştir ki, ağır filo Hamidiye, Meudiye, Osmaniye, Aziziye ve Orhaniye Zırhlı Firkateynleriyle Necmi Şevket, Hıfz-ı Rahman, korvetleri ince filoyu Pelenk-i Derya, Berk-efşan torpidogeçerleriyle birinci ve ikinci sınıf torpido istimbotları Mekke, Medine, Hudeyde ve Dolmabahçe kruvazörleri oluşturuyordu. Yunan Deniz Kuvvetleri'nin filosunu oluşturan zırhlı gemileri on yedi deniz mili sürat yapabildikleri halde bizim deniz kuvvetlerimizin ağır filosunu oluşturan yukarıda yazılı gemilerin azami sürati ancak yedi mildir. Necm-i Şevket ve Hıfz-ı Rahman korvetleri ise beş deniz mili süratte zorluk çekmektedir. Betaetleri [ağırlıkları] bir yana bırakılsa bile hiçbiri şimdiki gelişmişlikle orantılı donanıma ve ve silahlara sahip değildir. Eski Armstrong toplarıyla yine eski kısa krup topları donanmamızın önemli silahları olduğu halde bunlara imalat-ı Bahriye tarafından yapılan ve fen ve sanayi kurallarına uygun bulunmayan kızak ve arabalar ve sair ayrıntılar ile yapılan ateş denemesinde parçalanak bu gemilere bağlanan küçücük umutlar da yitirilmiş ve buna göre ağır filo düşman karşısında küçük bir hizmet ve direnmede bulunamayacak durumda kalmıştır. Her ne kadar ateş denemesi sırasında Hamidiye, Aziziye, Osmaniye Firkateynlerinin top kızaklarında oluşan büyük hasarların giderilmesine çalışılmış ise de ikinci kez yapılan ve düzeltilerek donanmaya gönderilen top kızakları ve ayrıntıları yine imalat-ı Bahriye memurlarının yeteneksizliklerinden çıkmış oldukları için yerlerine uygun düşmemiş ve başarısızlıklar biribirini izleyerek ortaya çıkmış ve imalat-ı Bahriye tarafından şu eksikliklere ve önemli hasarlara etkin bir çare bulunabilmesi imkânı kalmamıştır. En son donanmaya katılmak üzere kurmaylık görevine gelen Mirliva Mehmet Paşa ile gönderilen Orhaniye, Hıfz-ı Rahman firkateyin ve korvetleriyle posta vapurlarından oluşan yalancı kruvazörlerine Marmara Denizi'nde yapılan ateş denemesi sırasında toplarda birtakım sakatlık ve arızalar meydana çıktığı halde bunun saklanması cihetine gidilerek deneme sonu tamirleri yapılarak tam başarı elde edildiği hakkında haberler verilmesi Bahriye Nezareti'nce, imalat-ı Bahriyenin tamir edilmesi mümkün olmayan cehaletini örtmek kapatmak için aldatıcı bir perde olmuş ise de son kez bu gemilerin Çanakkale Boğazı'nda yapılan ateş denemesinde imalat-ı Bahriyenin eseri olan bütün kızaklar ve sair donanım daha birinci ve ikinci ateşte sakatlanmış ve üzücü sonuç bir felaket şeklinde meydana çıkmıştır. Fen Heyeti tarafından adı geçen gemilerin topçu kumandanları sorguya çekildikten sonra Marmara'daki denemede topların bir kısmının atış yapmadıkları ve fenni

koşulların tersine denemeyi yalnız ikinci ot ile yaptıkları ve bu halde bile topların bazılarında sakatlık meydana gelip topçu kumandanlarına verilen emir üzerine bu gerçeğin kapatılıp gizlenmesi cihetine gittiklerini itiraf eyledikleri cihetle bu nazik zamanda Bahriye Dairesi'nin cüret ve cesaret ettiği sahtekârlık bu münasebetle sabit olmuştur ki, bu ihanet ve sahtekârlığın tüm devletin çıkarlarına ne kadar aykırı, zararlı ve tehlikeli olması hamiyet sahiplerini ağlatmıştır.

(İnce Filo) adıyla aldatıcı bir güç ve kuvvet içinde gösterilmek istenilen hafif gemilerin en önemlisi olan kruvazörlere gelince, bunlar İdare-i Mahsusa'nın nakliye hizmetinde kullanılmak üzere yabancı kumpanyaların elinde uzun süre kullanıldıktan sonra Bahriye Dairesi tarafından satın alınmış ve üzerlerine eski tunç kaval toplar konularak (kruvazör) süsü verilmiş köhne posta vapurlarından ibarettir ki, bunlara (kruvazör) adının verilmesi yabancılara karşı olağanüstü utanç nedeni olacağı ve bunların şimdiki donanmada bulunacak kruvazör gemilerinin en önemli görevlerinden en küçüğünü bile yapmaya güçleri olamayacağı açıklanmayacak kadar belli ve Pelenk-i Derya, Berk-efşan torpidogeçerleri ise ihtikârlık marifeti ile akıla ve Padişaha karşı olan sadakata zerre kadar uygun düşmeyecek derecede yüksek fiyatlarla yaptırılmış ve hiçbirinin üzerine şimdi silahlar konulmayarak ve makine ve kazanları için gerekli olan mükemmellik de nazara alınmayarak ihanet ve ihtikâr düzgünü sürülerek Donanma-yı Şahane'ye katılmış, zayıf, silahsız, muntazam posta vapurlarından bile daha az süratli gemilerdir. Todpido istimbotlarına gelince, bunların satın alma emirlerinde son derece ihtikâr yapılmış olduğundan Dersaadet'e vardıkları tarihten beri bakımlarına da gereken özen gösterilmemiş ve aksine makine ve kazanlarınca birtakım eksiklikler ve tahribat olmuş olduğundan o halleri ile bile iki saat olsun düzgün şekilde ve istenilen süratte seyir ve hareket ve özellikle yegâne silahları olan seyyar torpido kullanabilmeleri imkânı olmamıştır. Özellikle adı geçen iki torpido geçerinin torpidoların özelliklerini en önemlisi olan süratleri ve seyrüsefer yetenekleri noksan ve silahları da cidden eksik bulunduğundan bunlardan beklenilen hizmetlerden hiç biri elde edilemez. İşte Bahriye Nezareti tarafından hâlâ kudret ve mükemmellikleri iddia olunarak toplarında olan hasardan ve hasardan dolayı uzun süre ameliyat görmüş ve çeşitli denemelerde bulunarak tecrüse sahibi olmuş bulunan süvarileri cehaletle suçlanan Donanma-yı Hümâyun'un bugünkü durumu hakkında özet olarak sunulan bilgilerden anlaşılacağı üzere ne hafif ne de ağır filolarımızın

hiçbiri en naçiz bir deniz gücüne karşı bile direnemeyecek bir perişanlık içindedir. Donanma-yı Şahanelerinizin şimdiki olaydaki aczi ve hareketsizliği Osmanlı'nın şerefi için ne kadar utanılacak bir şey olduğu ve devletimizin kahramanlığının bir nedeninin de deniz kuvvetlerinin olmasının doğal bulunduğu ve **[Bu önemli amaç için Hükümdar Hazretleri tarafından çok büyük bir finansman sağlanarak mevcut gemilerden bazılarının yabancı tersanelerde islahı ve silahlandırılması konusunda Padişah Hazretleri'nin iradeleri olmasından başka çare bulunmadığı]** kesindir. Ben de otuz beş kırk yıldır deniz üstünde ve önemli görevlerde yaptığım gözlemler, araştırmalar ve elde ettiğim çeşitli denemelere göre denizcilik konusunda yapılacak tensikat [düzeltmeler] konusundaki düşüncelerimi içeren raporumu arza cesaret ettim:

Donanma-yı Şahane'nin istenilen mükemmeliyette bir duruma getirilmesi için gerekli olan düzenlemeleri yapmak işinde her şeyden önce ekonomik kurallara riayet edilmelidir ki, bunun en büyük iyiliği harcamaları israftan kurtarıp yapılan harcamaya karşılık istenilen ürünü ve çıkarı sağlamaktır. Beklenilen sonucun alınabilmesi için ise Bahriye Dairesi'nde doğru, dürüst bir yönetim kurulması ve dürüstlükleri tam memurlar kullanılması ve denizciliğin çeşitli şubelerini bir ciddi düzene sokarak ve böylece ***[Her memur, özellikle baştaki amirler görevlerinin sınırını geçmeden sağlanması istenilen işleri de ehline bırakarak ciddi sonuçlar almak için çaba sarf edilerek ve her konuda "sorumluluk" denilen değerli maddeyi el üstünde tutmak]*** *suretiyle olur. Kaldı ki :*

1- Tersane-i Âmire'de savaş gemileri ve top ve silah yapımı ve dökümü kesin surette terk edilmelidir. Çünkü gelişme yolunda gerçekten pek ileriye gitmiş olan büyük devletler dahi deniz araçları yapımının ve top tüfek ve torpido gibi silahları özel fabrikalara ve inşaat tezgâhlarına sipariş vermek suretiyle tedarik etmekte ve kendi ***seylik****?? tersneleri ise yalnız gemilerini gerektiğinde tamir ve eksiklerini tamamlama, termim [tamir etme] işlerinde kullanmaktadırlar. Tersane-i Âmire'de oysa top fabrikası ve tüfenkhane ve daha bu türden çeşitli dökümhaneler kurulması deniz kuvvetlerimizin ihtiyacına çare olamayacağı gibi boş yere para sarf edilmesinden başka bir sonuç vermez. Sekiz on sene önce kurularak türlü methiyelerle ilan olunan ve yaptıkları makalelerde yazılmış olan Tersane-i Âmire'deki elektrik fabrikasından beklenebilecek yararlar ne kadar kısıtlı ve eksik kalmıştır? Sefain-i Şahane'ye birer elektrik feneri bile yapamamış olması donanmanın*

bu konudaki eksikliklerini kanıtlayan bir gerçektir. Öteki fabrikalarda aynen bunun gibidir. Bu nedenle bu gibi önemli tesislere girişmek Hazine'ye karşı yapılacak hırsızlıklara bir ihtikâr anahtarından başka bir şey değildir.

2. Gerekli olan savaş gemilerini Avrupa'nın en iyi ve ucuz fiyatla siparişlerimizi kabul edecek olan tersanelerden birine veya birkaçına sipariş ederek yaptırmak ve yeni silahlarla donattırmak, ekonomik kurallara ve yönetime uygun olan çözüm şeklidir. Bu konuda dikkat edilmesi ve özen gösterilmesi gereken bir şey varsa o da sipariş edilecek savaş gemilerinin ne sistem ve ne cins ve suretle silahlandırılmış gemilerden olması gerektiğinin incelenmesi, araştırlması için Avrupa donanmalarında öğrenim yapmış, deneyim kazanmış ve yeni gelişmeleri yakından izlemekte olan yüksek dereceli ve sair denizci subaylarından oluşan mükemmel bir inceleme ve seçme komisyonu kurmak, Avrupa tersa nelerindeki Osmanlı inşaatını gözlemek için dahi yine böyle bilgi ve dürüstlük sahibi ümera ve Bahriye subaylarından memurlar göndermek işin gereğidir ki, Japonya Hükümeti ile Rusya Hükümeti'nin inceleme ve seçme komisyonları bunun bir delilidir.

3. Bahriye Şurası'nı şimdi birtakım ehil olmayanların elinden kurtarmak ve şimdiki halde Semaripa, İşon, Artin ve daha bunlar gibi kunturatçı simsarlara adeta bir teneffüshane olup kaldığı görülen bu yüksek makam şerefini ve önemini korumak ve denizciliğin iyi şekilde yönetimini yeniden kurmak için Şura-yı Bahriye başkanı doktor İbrahim Paşa'yı mesleki olan doktorlukta kullanarak güçlü ve ehil bir kurmay paşasını Şura-yı Bahriye başkanlığına getirmek ve üyelerin de buna göre değiştirilmesi denizciliğimizin yararları için zorunludur.

Yukarıda açıkladığımız üç madde uygulamaya konulunca her hususta veli nimet-i fâruki gerdâr efendi hazretlerinin [Padişahımızın] iyilik amaçlarına uygun olarak hareketle görevimizi yapmak ve doğrulukla başarılı olmak için güzel bir başlangıç olur. Yönetimdeki bu düzetmeler konusundaki düşüncelerimden sonra oluşturulacak yeni sistemle donanmaya sıra gelir ki, bu konuda en birinci önlem donanmayı oluşturan gemilerden islahı kabil olanlarının Avrupa tersanelerinde değiştirilmesi ve düzeltilmesi ve silahlandırılmasıdır. İkinci önlem ise Tersane-i Âmire tezgâhlarında yapılıp suya indirilmiş olan ve birçok zamandan beri hâlâ donatılması ve silahlandırılması ihmal edilmiş bulunan Lütf-u Hümâyun ve Şahin-i Derya gibi savaş gemilerinin Avrupa yapımı silahlar ile şimdiki denizcilik

kurallarına göre uygulanarak silahlandırılmalarına ferman-ı inâyet beyan hazret-i velinimet-i âzaminin bîderiğ buyurulması [ferman buyrulmasıdır]. Üçüncüsü de büyük devletlerin denizcilik dairelerince bir büyük denizci devletinin günümüz gerekleri ile uyumlu bir güçte bulunması için her an ve zaman gözde tutularak yürütülecek olan şu üç maddeyi göz önünde tutmaktır:

1. *Her şeyden önce sahillerdeki egemenlik sınırını dış saldırılardan korumak için gerekli sahil koruması.*
2. *Düşmanın sahillerine saldırmak.*
3. *Uzun seferler yapabilecek kadar güçlü olmak.*

Bu üç maddeden birincisi düzeltilecek ve silahlandırılacak şimdiki gemileri ile bir ölçüde karşılanabilir. Fakat ikinci ve üçüncü maddelerin gerçekleştirilebilmesi yani gerek Basra sularında, Trablus sahillerinde, Akdeniz'de ve Akdeniz adalarında ve gerekse Karadeniz'de ve Kızıldeniz'de Osmanlı Devleti'nin egemenlik haklarına saldırmak istemesi muhtemel olan düşmanlara karşı Osmanlı'nın gücünü göstererek Osmanlılığın büyüklüğünü her durumda koruyabilmek ve gereken hallerde düşman sahillerine saldırmak ve Osmanlı'nın uzak sahillerinde seyir ve sefer edebilmek için yabancı tersanelerinde birkaç tane yeni sistem savaş gemisi inşa ettirilmesine kesin zorunluluk olduğunun hissedilmesi gerekir. Bu konuda bilim ve fen şubelerince yapılan ve savaş gemilerine ve silahlara uygulanan yeniliklerin ve [deniz stratejisi] konularına olan önemli etkileri düşünülerek şimdiki donanmanın sınıf sınıf zırhlı ve kruvazör ve torpido istimbotlarından oluşmasını ve her sınıf gemiden yani zırhlı, kruvazör ve torpido istimbotlarından kurulmuş ise donanma istimbotlarının sayısı kruvazörlerden pek fazla ve kruvazörlerin sayısı da zırhlı gemilerin iki katı bulunması adeta bir kural sayıldığından bu konuyu da nazarı dikkatten uzak tutmamak gerekir. Buna göre resimlerini takdim-i huzur-u ulya-yı hazret-i velinimeti bî minnet [sunduğumuz] yeni sistem zırhlı gemilerden dört ya da üç adet ve üçü birinci üçü ikinci olmak üzere altı adet kruvazör ve birkaç tane de yirmi sekiz deniz mili sürartindeki torpido muhribi ve bunlara ek olarak sekiz on tane de torpido istuimbotu satın alındığı takdirde üzücü Girit ve Yunan olaylarının tekrarlanmasına fırsat ve meydan kalmayacağı ve böylece büyük eserler dönemi ikinci Abdülhamit Han Hazretleri'nin

tarihe şan ve şerefle yazılı sayfalar bırakacağı ve bunun parıltılı yansımaları ile Osmanlıların mehebbet'ül hamalat-ı rabbaniye olan zat-ı Hilafetsemat-ı mülükânelerin nezd-i ulvisinde bir emr-i bâhirdir [sadık kalplerinde bir şükran ve minnet duygusu doğuracağı kesindir].

Fi 8 Haziran sene 1313 [1897 senesi 8 Haziran'ında]
Abd-i memlûkleri [Kulunuz]
Hasan Râmi

30 Haziran sene 313 tarihinde Mabeyn'den Padişah'ın özel kâtibi Mehmet Kâmil Bey'den telgraf geldi. İçeriğindeki Padişah iradesine göre hemen İkinci Fırka Kumandanı Hayri Paşa ile gemi süvarilerine tebliğ edilip harekete ve gerektiğinde savaşa gidebilmeleri için malzemelerinin tamamlanmasına, eksikliklerinin giderilmesine ferman çıktı ise de iki üç saat sonra bütün süvariler görevli bulundukları gemileri savaş güçleri olmadığından söz edilerek kesin biçimde istifalarını vermişlerdir. Bu kumandanların bu şekildeki istifalarının gerçek nedeni fenni kanıtlar ve denizcilik kuralları ile de açıklanmakta ise de Mirliva Mehmet Paşa'nın daha önce vermiş olduğu istifanamenin Bahriye Nezareti'nce kabul edilmiş olması bunlara bu istifa fikrini vermiş ve Bahriye'mizin en seçili ve sadakat ve doğruluk açısından nam kazanmış kumandanları olan süvari beylerin böylece istifalarını vermelerinin dost ve düşman herkes tarafından duyurulmasının nasıl kötü etkiler yapacağı düşünülerek bu konunun gizli tutulması üzerinde durulmuş, feleke, tente ve kömür ve buna benzer malzemenin ve zorunlu malzemenin mümkün olduğu kadar süratle Donanmayı Hümâyun'a gönderilmesi Nezaret'e birçok kez yazılmıştır; fakat bu malzeme pek geç gönderilmiş, donanmanın hareketi de bir aralık bu yüzden gecikmiştir. Padişah'ın gemilerinin süvarilerinin o nazik zamanda pek gizli tutup ve gerekli nasihatlar ile geçiştirdiğim istifalarının örnekleri aşağıda arzolunur:

Daha önceleri yüksek kumandanlığa süvarisi bulunduğum Zırhlı Osmaniye Firkateyn-i Hümâyunu'nun gerek silahça ve gerekse makina ve sairesince olan sakıncaları ve çok önemli eksikliklerini arz ederek savaş gücü olmayacağını ayrıntılı şekilde arz etmiş idiysem de bunların hiçbiri sonuç vermediği gibi yeniden savaşa hareket emrinin verilmesi âcizlerini pek önemde bir durumda bırakmıştır. Silahsız olduktan başka çok önemli yüzlerce noksanı ve sakıncası olan bu gemi ile savaşa gitmek askeri görevimini ve kudretimin dışındadır. Çünkü Padişah-ı şevketpenah ve

hükümdar-ı kemâlat-ektenâh efendimiz hazretleri [Padişah Hazretleri] asker kullarına sadakat ve iyi hizmeti emreder. Böyle perişan halde savaşa gitmek ise kesinlikle hiyanettir. Bunu ise namuslu bir asker ve sadakatlı bir Padişah kulu hiçbir vakit kabul etmez. İşte bu nokta-i nazardan büyük kumandanımız muhterem Padişah'ımız efendimiz hazretlerine karşı olan sadakat ve bağlılık cevherini daima temiz ve saygın bir surette muhafaza için adı geçen geminin süvariliğinden istifamı bir sadakat ve askerlik görevi addediyorum. Ol bapta.

Fi 1 Temmuz sene 313 [1897 senesi 1 Temmuz'unda]
Zırhlı Osmaniye Firkateyn-i Hümâyun Süvarisi
Miralay Ömer

Zırhlı Hamidiye Firkateyn-i Hümâyunu'nun savaş silahları ve diğer önemli donanımı pek eksik olup toplarının yapılmasına bugün başlanacağı gibi daha önce çarkçıbaşısının verdiği rapora göre […] ile saatte ancak yedi mil seyredebildiği anlaşılmış ve silahları tamam olsa bile zaten geminin büyüklüğü ile orantılı olmayıp değiştirilmek üzere vaktiyle geçici olarak konulmuş olduğundan geminin şimdi durumu yeni deniz silahları ile donatılmış hızlı düşman gemilerine karşı savaşa yeterli olmayıp acizleri ise Padişah hazretlerine sadakatla hizmet etmeye ve hiyaneti zerrece aklıma getirmeyeceğime yemin etmiş kullarından bulunduğum cihetle bu halde bulunan Firkateyn-i Hümâyun süvariliğinin sorumluluğunu yükümlenmekten ise şimdiki görevimden istifa eylemeyi size [Padişah'a] olan sadakat ve bağlılığıma uygun gördüğümden yerime bir başkasının tasdik edilmesini arz ederim. Olbapta. Fi 3 Temmuz sene 313 [1897 senesi 3 Temmuz'unda]

Zırhlı Hamidiye Firkateyn-i Hümâyunu Süvarisi
Miralay Rasim

Süvarisi bulunduğum Mesudiye Firkateyn-i Hümâyunu'nun savaş donanımı öteden beri kumandanlık makamına arz edildiği gibi şimdiki silahlarıyla kıyas edilmeyecek derecede olup mevcut silahlarının hepsi çok eski olduğundan şimdiki küçük gemilerle bile savaş gücü olmadığından başka kazanlarının üçü daha Haliç'ten çıkarken patlamış ve birkaçı da Kal'a-yı Sultaniye'ye kadar olan seyir denemesinde ve top denemesinde arızaya uğramış olarak bu gemimin seyir değeri ve gücü de iyiden iyiye azalmıştır. Bu halde dakikalarca yüzlerce ateş eden yeni silahlarla

donatılmış şimdiki deniz savaş gemileri ile savaşa kalkışmam Padişah hazretlerine ve Osmanlı Devleti'ne karşı kesin ihanettir. Ölünceye kadar Padişah hazretlerine sadakattan ve hizmetten ayrılmayacağıma yemin etmiş sadık bir kaptan olduğumdan bu silahsız gemi ile savaşa gitmekten doğacak alçakça sorumluluğu asla kabul edemem. Buna göre adı geçen geminin süvariliğinden kesinlikle istifa eylediğimin ilgili makama arz edilmesini yüksek kumandanlıktan buyurulmak üzere… Ol bapta.

Fi 1 Temmuz sene 313 [1897 senesi 1 Temmuz'unda]
Zırhlı Mesudiye Furkateyn-i Hümâyunu Süvarisi
Miralay Faik

Süvarisi bulunduğum Aziziye Firkateyn-i Hümâyunu'nun fi 21 Nisan sene 313 [1897 senesi 21 Nisan'ında] tarihinde yapılan ateş denemesinde silahlarının kırılıp kullanılamaz hale geldiği ve o zamandan bu yana bu silahların aletlerinin ve malzemesinin yapılamadığı gibi eskisinden daha ağır hareket eder hale geldiği açıkca bilinen bir şeydir. Bu geminin makinasında olan sakıncalı durum da dikkate alınması gereken bir gerçektir. Derseaadet'ten Lapseki'ye kadar birçok kez durarak yarım satten dört saate kadan deniz üstünde hareketsiz kaldığı ve top denemesi için Boğaz'dan çıktığı sırada bir saat çarklarını çalıştırdıktan sonra iki buçuk saat durduğu bütün donanma tarafından gözlenmiştir. Sürati ise hiçbir zaman sekiz mili bulmamıştır. Maazallah düşman karşısında aynı halin olmasının kesin bir hezimet getireceği açıkça görülmektedir. Bundan başka dümen ve ırgat makinalarının olmayışı da manevralarda çok büyük güçlükler yaratmaktadır. Bugüne kadar siz yüksek kumandanlığa sunduğum raporlarda anlattığım bu sakıncalar en ince noktalarına kadar açıklanmış ise de hiçbiri filiyata geçirilmemiş ve bu geminin ana donanımından çok eski ve adi toplarının hasara uğradığı zamandan beri cahil imalat-ı Bahriye görevlilerinin ellerinde büsbütün harap olması gemiye ayrıca bir perişanlık getirmiş ve savaş değerleri tamamıyla mahvolmuş olduğundan bu hal ile değil savaşa, düzenli bir şekilde bir limana gitmek bile Padişahımızın şanı ile uygun düşmez. Özellikle savaşa gitmek yüksek kumandanımız Padişahımız efendimiz hazretlerine ihanetten gayri bir yarar sağlamayacağından dünyanın hedefi olmaktan çekindiğim gibi Padişah hazretlerine karşı ebedi sadakat duygularımı korumak en birinci görevim olduğundan bu geminin şimdiki halde işe yaramayacak olan topları fen ve sanat bilmeyen imalat-ı harbiye görevlileri tarafından tamamıyla tamir

edilse bile yine bunlarla savaşa gitmeyi askerlik haysiyetim ve vicdan sadakatım ile uygun bulamam. Buna göre şimdiki görevimden istifa etmeyi daha doğru bulduğumu yüksek kumandanlığınıza arz..

Fi 1 Temmuz sene 313 [1897 senesi 1 Temmuz'unda]
Zırhlı Aziziye Firkateyn-i Hümâyunu Süvarisi
Miralay Riza

Hakk teâla Padişah-ı dil agâh ve şehinşah-ı meâlieknünah veli-i bi minnetimiz ser kumandan-ı akdas ve âzamımız efendimiz hazretlerini meddülduhur velsâr kemal-i tendürüstî ve âfiyetle erîke pîray-ı şevket ve şan buyursun . Âmin.

Allah'ın gölgesi olan Padişah'a karşı borçlu ve bağlı, düşmanlarının saldırmasına her an ve zaman ve canımızı feda etmeye hazır bulunduğumuz yüksek kumandanlık makamınca da bilinmektedir. Ancak daha önce birçok raporlarımızda arz olunduğu gibi geminin başlıca savunma ve saldırma malzemesi olarak güvertesinin baş tarafına konulmuş bulunan yirmi bir santimetrelik krup topu istihkâm ve kızak ve kundağı üzerinde bulunduğundan bu topun güverteden milyun merkezine olan yüksekliği iki metre on beş santim olduğundan denizli havalarda ateş edilebilmesi güç ve tehlikeli olduğu gibi omurga yönüne ateş edemediği ve bir lombardan diğer lombara kavançası zaman aldığı ve plavra bataryasının teçhizatından olan yüz elli librelik Armstrong toplarının mesafeleri de sınırlı ve etkin güçleri ve beş altı yüz metrede kaldığından ve bir aşırı lombarda bulunan kısa kondaklı on beş santimetrelik krup topları ise atış sırasında yedi sekiz pus geri taraflarını kaldırdığından araba ve kızakların kırılmasına neden olduğu gibi bataryanın hem krup hem de Armstrong toplarıyla donatılmış olmasından dolayı kuvvetli zırh levhalarına karşı yoğun ateşinin yapılması mümkün olamayacaığından bu halde plavra bataryasınca ateş olmadığını gösterdiği fi 20 Mayıs sene 313 [1897 senesi 20 Mayıs'ında] tarihinde yüksek emirleri ile Fen Heyeti ile birlikte yola çıkarak savaş yöntemi üzerine yapılan denemede bir iki kez bu topların ateşlerini izleyen yirmi bir santimetrelik baş topunun mil kürsüleri yerinden oynamış olduğundan hareketsiz kaldığı ve plavrada bulunan kundaklı on beş santimetrelik krupların birkaç atımda onların da araba ve kızakları kırılmış olup bu toplar da hareketsiz kaldığı ve bir aşırı lombarların kapatılması ve imha edilmesi yüzünden plavrayı duman kapladığı cihetle askeri hareketin görünmez hale geldiği ve güverte kazmatlarında bulunan on iki

santimetrelik krup toplarının da bir iki ateşten sonra kızak ve kundaklarında türlü sakatlıklar oluştuğundan bunların da faaliyetten kaldıkları Fen Heyeti tarafından görülmekle bunların değiştirilmesi için Fi 26 Mayıs sene 313 [1897 senesi 26 Mayıs'ında] tarihli rapor kumandanlık makamına bilidirlmişi idi. Kumandanlığın yüksek emirleri ile değiştirilmesi için bütün araba ve kızaklar Tersane-i Âmire'ye gönderilmeş ise de bu araba ve kızaklar değiştirilmeden oldukları gibi tamir edilerek gönderme memuru tarafından yerlerine konulmuş ise de eskisinden bir farkları görülmediğinden bu toplar askere talim için olup savaşa elverişli olmadığı gibi geminin seyir ve hareketi ise elde bulunan kömür ve ateşçi ile ancak altı ve altı buçuk mil gittiği yapılan denemeden anlaşıldığı rapor ile kumandanlık makamına bildirilmiştir. Ben ekmeği ve nimetiyle geçindiğim velinimet-i bi minnetimiz sevgili Padişah efendimiz hazretlerinin sadık kullarından olup her an emirlerine uygun olarak görevimi yapmaya sadakatle yemin etmiş olduğum için şu hale göre yukarıda anlattığım hallerin yapılması Osmanlı Devleti'ne ihanet demek olduğundan bu hal ile süvarisi bulunduğum Zırhlı Osmaniye Firkateyn-i Hümâyunu'nun şimdiki silahları ile savaşa elverişli olmadığını arz ve beyan ederim.Fi 2 Temmuz sene 313 [1897 senesi 2 Temmuz'unda]

Zırhlı Osmaniye Firkateyn-i Hümâyunu Süvarisi
Miralay Hafız
Hüseyin

Bu kez Padişah'ın iradesi ile Donanma-yı Hümâyun ile süvarisi bulunduğum Zırhlı Necm-i Şevket Korvet-i Hümâyunu ile en büyük düşmanımız olan Yunan Devleti'nin yeni usul donanımlı ve yıllarca talim ve terbiye görmüş olmakla nam kazanmış donanmasına karşı savaşmamız gerekli göründüğünden Yüksek Kumandanlığı bundan daha önce görmüş olduğu raporumdan anlaşılacağı üzere gemimizin süratsizliği ile birlikte silahlarının yeni yöntemlerle yapılan silahlara karşılık veremeyecek durumdan olduğundan böyle bir gemi ile savaşa gitmenin göz göre göre düşmana yenik düşmek demek olacağından ve bu konuda zafer yıldırımı düşman tarafından olacağı gün gibi meydanda iken böyle savaşa hiç elverişli olmayan bir gemi ile savaşa gidip Allah önünde kıyamete kadar lanetlenecek olmak ise Korvet-i Hümâyun ile bu savaşa gidilemeyeceğini anlatır bir kıta rapor düzenlenip sunulmuştur.

Fi 2 Temmuz sene 313 [1897 senesi 2 Temmuz'unda]

Zırhlı Necm-i Şevket Korveti Süvarisi
Kaymakam Ali

Fi 6 Mayıs sene 313 [1897 senesi 6 Mayıs'ında] tarihiyle sunulan raporumda açıklanan elektrik feneri ve kıç kasrası altında bulunan dört fondluk top ve makina ile noksan olan haberleşme aracımızdan başka 10 Mayıs sene 313 [1897 sanase 10 Mayıs'ında] tarihinde yapılan ateşli nişan taliminde baş kulesinde bulunan yüz elli librelik Armstrong toplarından bakırı kırılan topun tamir ve düzeltilmesi istenilen şekilde yapılmadığı daha önce istediğimiz malzemeden hiçbirinin verilmemesi cihetleri noksan olup Akdeniz Boğazı'nda beklemekte olan Donanma-yı Hümâyun'un şimdi hareket ettiği halde biz de derhal hareket ettiğimiz halde, yeminiz gereğince ve muvaffakiyât-ı celîle-i cenâb-ı şehriyarî ile hükm-ü münif-i irâde-i veli ül nîmet ve kumandan-ı âzam-ı akdes hazret-i zillulâhiye ittibâen uğur-u şevket mevfûr-u tâcidârilerinde [Allah'ın yol göstemesi ve Peygamber'in yardımı ile] askerlik şerefimizi son nefeslerimize ve borçlu olduğumuz kanımızın son damlasını akıtıncaya kadar kahramanca çarpışarak fedâ-yı can etmeyle ve bu kez de yemin ettiğimiz yüksek bilgierine […] Emr-i ferman hazret-I minelemrindir.

Fi 1 Temmuz sene 313 [1897 senesi 1 Temmuz'unda]
Hıfz-ı Rahman Korveti Süvarisi
Hüseyin

Fi 6 Mayıs sene 313 [1897 senesi 6 Mayıs'ında] tarihli mazabata-i âcizânemizde gemimizin sürati ile on ikişer santimetrelik krup toplarının üç pabuç mil levhalarının güçlendirilmesi için kırk sekiz adet cıvata ile sekiz adet sac levhanın gerektiği gösterilerek istenilmiş ise de bugüne kadar gelmediği gibi bozuk olan bir adet torpidomuz İzmir Vapuru'ndan değiştirilmiş olduğunun arzı ile gemimizin güverte baş tarafında kaplumbağı hizasında gemi yıkandıkça biraz su birikmekte iken bu kez iskele tarafına da üç pusa yakın su birikmekte olduğu ve tavlonun da temizliğinde suyun subaylar kamaraları önünde birikmekte iken sancak iskele makina ve elektrik makinası etrafında da birikmekte olduğu verilen bilgi üzerine yerinde görülerek esnaflar tarafından muayene edilmiş ise de üç pus kadar gemi ortasına çökmüş olduğu anlaşılmakla kumandanlığınız tarafından yeniden muayenesi için fi 3 Haziran sene 313 [1897 senesi 3 Haziran'ında] tarihli yazım ile arz ve istirham olunması üzerine Çarkçı

Kaymakamı Hüseyin Bey bendeleri muayene ederek çark içinde bulunan kemrelere kaynak konulmadığından ve istimpayt borusunun daha önce konulan puntalı iptal edilmiş olduğundan bu puntaların resmini almış ise de halen gelmediği ve denizli havalar ile gerektiğinde top atışlarında büsbütün çökmesi ihtimali bulunduğu gibi kıç kasrasının üzerinde dahi […] hafif olarak belirdiği fi 8 Haziran sene 313 [1897 senesi 8 Haziran'ında] tarihinde gelen kumandanlık emirleri üzerine gemimizin makina provası yapılması için Kepez fenerinde bulunmuş olduğumuz mevkiden Kumkale fenerleri hizalarına kadar sekiz mil mesafeyi rüzgâr azcık provadan olarak satte üç buçuk mil seyir ile iki saat bir çeyrek zarfında varılıp avdette dahi rüzgâr kıçtan olduğu halde kuvvetlice olarak gemiyi saatte beş mil kadar seyrettirdiği bu halde geminin durgun havada saatte dört mil seyredeceği anlaşıldığı gibi çarkçı subaylar tarafından dahi raporla bildirilmiş, bense Padişah'ın her bir emrine canımı feda etmeye hazır olup devlet ve milletimize sadakatle hizmet etmek ve asla ihanet etmemek üzere yemin etmiş bir zavallı kulları olduğum için bu geminin bu şekilde görev yapamayacağını arz ile o bapta…

Fi 2 Temmuz sene 313 [1897 senesi 2 Temmuz'unda]
Mansure Korvet-i Hümâyunu Süvarisi
Kol[ağası]evvel İzzet

Mensup olduğum İzmir Vapur-u Hümâyunu dört adet dört fondluk ve bir adet de Nordenfeld ile donanmış ve hesaba göre dokuz mil sürate malik olup şimdi anlatılan en adi sınıftan bir kruvazörün gücünde olmayıp ancak Donanma-yı Hümâyun ile birlikte taşımacılık görevini mükemmelen yerine getireceğini Padişah'a olan bağlılığım ve sadakatım nedeniyle gerçekleri arz ve beyana cesaret eylerim. Ol bapta emr ve ferman…

Fi 6 Temmuz sene 313 [1897 senesi 6 Temmuz'unda]
Bu vapurun süvarisi
Hafız İbrahim

Donanma-yı Hümâyun zafer mekrunun [yakında zafere kavuşacak] hareketi konusunda şerefsüdûr olan irade-i seniye-i Hazret-i Hilafetpenahi ile selam-ı selamet-i encâm-ı şehinşahilerinin emr-i âli-i kumandanileri [verilen emir üzerine] asker kullarınıza bildirildiğinde olağanüstü bir mutlulukla üç defa (Padişahım çok yaşa) duası yapılmış ve Allah'ın lütfu ile savaşa gönderilecek gemimizin genel donanımı hakkındaki

düşüncelerimizin arzına cesaret edilmiştir. Kruvazör namı altında bulunan süvarisi olduğum Hudeyde Vapuru'nun savaş donanımı dört adet üç çapta pirinç kaval topları ile iki tane on iki librelik Armstrong, bir tane Topnane-i Âmire yapımı kuyruktan dolma pirinç, Prudemi topu ve dokuzu kullanıma yarar durumda kasaturaları ile birlikte otuz tane Winchester ve yirmi tane kılıçtan ibaret olup mermi ve humaralarının atımı için de üçüncü ot kullanılmıştır. Bu topların denenmesi sırasında mesafesi bin metreyi geçmemiş ve son derece güçlükle atış yapılabilmiştir. Geminin yapım şekli ise tamamıyla büyük ambarlardan ibaret olmak üzere bir şelep olup plavra denilebilecek üst güvertesi perdesiz baştan kıça kadar uzanmaktadır. Taksimatında bölmeler ve dabl bottomları olmayıp deniz altı ambar istif perdeleri bulunmaktadır. Azami sürati on mil olup görevlileri de subaylarla birlikte doksanı geçmemektedir. Savaş yöntemlerine ve kurallarına tamamıyla uygun olmayan bu geminin asker erzak, kömür, savaş cephanesi ve sairenin taşınmasına elverişli mükemmel bir nakliye gemisi olup asla kruvazör hizmetinde kullanılamayacağı konusunda… İş bu rapor sunuldu, Olbapta…

Fi 6 Mayıs sene 313 [1897 senesi 6 Mayıs'ında]
Hudeyde Vapuru Süvarisi
Kaymakam
Hasan

Süvarisi bulunduğum Medine Vapuru'nun savaş donanımı dört tane yedi fondluk ve iki tane beş fondluk pirinç şişhane ve bir tane üç fondluk krup topu ile otuz tane Winchester tüfeği ve yirmi tane kılıçtan ibaret olup ve makina ve kazan kısımları su yüzünün üstünde ve geminin azami sürati on iki deniz mili olduğu gibi geminin bölme ve tulumbaları olmadığı bundan önceki raporumuzda açıklanmış ise de bu kez pervanenin vuruşu ve ırgatın kullanılamaz olduğu bunlara eklendiği takdirde bu konular donanamının amiral ve süvarileri tarafından keşfedilerek bu hal ile bu geminin kruvazör olup olmyacağı hakkında verecekleri karar gereğince hareket edileceği muhat-ul ilm [her şeyi bilen] kumandanlarınca buyurulmak babında bu rapor düzenlenip kumandanlık önüne konuldu. Ol bapta emr-ü ferman hazret-i menlehül emrindir.

Fi 6 Temmuz sene 313 [1897 senesi 6 Temmuz'unda]
Medine Vapur-u Hümâyunu Süvarisi
Mehmet Rüstem

ON ÜÇÜNCÜ BAB

Kuru teselliler- Ufak bir karşılaştırma- Ben ne yazardım?

Baştan itibaren yazdıklarım göstermektedir ki, Padişah hazretlerine neleri sunmuş, arz etmiş isem hepsi tarafımdan ve Fen Heyeti tarafından genişliğine, derinliğine düşünülmüş şeylerdir. Bunların bazıları saptanılmış, bazıları da açıklamalarımdan sonra ortaya çıkan olaylarla kanıtlanmıştır. Bu üçüncü babta açıklayacağım maddeler de bunları doğrulayacaktır: Osmanlı Devleti ile Yunan Hükümeti arasında ortaya çıkan savaş bağlamında daha topların ateş denemesi yapılarak üzücü hasarlar belli olmadan önce donanmanın Kal'a-yı Sultaniye'den tutulması ve zaman içinde düzgün bir hale getirilmesi ve buna ek olarak savaş malzemesinin sağlanmasına gayret edilmiş ve Donanma-yı Hümâyun Fen Heyeti'nin verdiği karar gereğince düşman savaş gemilerindeki elektrik fenerlerinin ışığı ile Padişah'ın gemilerinin gece vakti görülmemesi için gemilerimizin açık renge boyalı olan yerleri siyah boya ile boyanmış ve savaş teknolojisinin gereği olarak direklerin serenleri ve çubukları da aşağıya alınarak düşman mermilerinden korunmaları için (kolone) haline getirilmişti.

Bahriye Nezareti tarafından bu olay, garazler yüzünden kötü olarak yorumlanmış ve fen-i harb-i bahri [savaş teknolojisinin] yürülükteki kurallarının en önemlisi olan bir madde inkâr yoluna gidilmiştir. Halbuki Amerika-İspanya savaşının ortaya çıkması ile yabancı gazetelerin ve hatta fi 18 Mart sene 1314 [1898 senesi 18 Mart'ında] tarihinde yayınlanan Osmanlı gazetelerinin hepsi Amerikan savaş gemilerinin savaşa çıkmadan önce siyaha boyandığını savaş haberleri sırasında yayınladıklarından bu

konu benim de görevimin hakkım olmuş ve Bahriye Nezareti'nin sözü edilen maddedeki düşünce ve yorumlarındaki garaz fikri ortaya çıkmıştır. Bu arada Kal'a-yı Sultaniye'de toplanmış olan birinci ve ikinci fırka donanmayı oluşturan savaş gemilerinin ateşkes sırasında ve hatta hazar zamanında bile Boğaz'dan çıkamayıp İzmir ve Selanik gibi önemli limanlara topluca girip çıkması -savaş gemilerinin denenmesi sırasında görülen üzücü durumlardan dolayı- utandırıcı sonuçlar vereceği konusunda uyarılar yapılmıştı. Bu iyi niyetli uyarılara o zaman gereken önem verilmedi. Yukarıda arz olunduğu gibi Adalar arasında birkaç savaş gemisinin dolaştırılması hakkında Padişah'ın emirlerine uyularak İkinci Fırka Kumandanı Mirliva Hayri Paşa'nın kumandasında olarak zırhlı Osmaniye ve Orhaniye Firkateynleri ile Necm-i Şevket ve Hıfz-ı Rahman ve Mansure korvetleri Adalar'a doğru hareket ettirilmişti. Bunu Bahriye Nezareti bir başarı vesilesi saymış ve adı geçen gemileri Adalar'dan Urla'ya ve İzmir'e göndermiş ve "Hareketsiz ve süratsiz denilen gemilere bakınız, Adalar'da ve İzmir'de şan ve şerefle nasıl sancak gösteriyor." diye, Nazır Paşa övünmeye başlamıştı. Bunun gerçek olmadığı İkinci Fırka'nın İzmir'den Selanik'e gidinceye kadar ortaya çıkan düzensizlikler ve çeşitli olaylarla kanıtlanmıştır. Gerçekte İkinci Fırka donanma İzmir Limanı'ndan fi 17 Teşrinisani sene 314 [1898 senesi 17 Kasım'ında] tarihinde Selanik'e doğru hareket etmiş ve hatta Fırka Kumandanı Mirliva Hayri Paşa'nın emri ile Mansure korveti süratsizliği yüzünden sekiz saat önce yola çıkarılmıştır. İkinci Fırka Donanma-ı Hümâyun İzmir'den hareket ederken Hıfz-ı Rahman korvetinin ırgat manivelası kırılarak çarkçıbaşının başına vurup sakatlamış ve bu nedenle hareketi gecikmiş olduğu gibi denize açılan savaş gemileri esen kıble rüzgârına karşı hareketsizliklerinde direnemeyip Necm-i Şevket ve Mansure korvetleri Urla va Sağrı Limanlarına sığınmak zorunda kalmış ve en mükemmel ve metin olduğu Nezaret tarafından iddia edilen Orhaniye Firkateyni'nin dümen sıyırımı da kırılarak (Mondros) Limanı'nda demirlemeye mecbur kalmıştır. Teşrinisani'nin [Kasım'ın] on dokuzunda havanın sakinleşmesinden yararlanarak Orhaniye ve Osmaniye Firkateynleri (Mondros) Limanı'ndan demir alarak Selanik'e doğru hareket etmişler ve Teşrinisani'nin yirmi ikinci günü Selanik Limanı'na varmışlardır ki, bunlardan bir gün sonra Mansure ve altı gün sonra da Necm-i Şevket ve Hıfz-ı Rahman korvetleri Selanik Limanı'na varabilmişlerdir. İkinci Fırka Donanma-yı Hümâyunu'nun İzmir Limanı'ndan kalkarak böyle Selanik gibi (iki yüz elli sekiz) mil mesafelik

bir limana dağınık şekilde on iki günde gidebilmesi yabancıların gözlerine karşı çok çirkin ve utanç verici bir görüntü oluşturduğu açıktır.

Bu olay da Bahriye Nezareti'ni uyarıcı olmadı. Hakkımdaki garaz düşüncelerine uyularak birçok iftira uydurulmasından çekinilmedi. Yunan savaş gemilerinin silah ve cephane bakımından ve sair konularda dirençsizliğine ve donanmamıza karşı çıksalar da Yunan gemilerinin korkudan ve dehşetten kaçıp gidecekleri konusunda asılsız bilgilerde bulunulması ve bu babta gazetelere para karşılığı istenilen şeylerin yayınlattırılması da bu cümledendir. Fakat Nazır Paşa bu gibi oyunlar ve hileler ile dolap çevirmekte iken öte taraftan Amerika Birleşik Devletleri ile İspanya arasında savaş ilan edildi. Ve Amerika'nın savaş gemilerinden üç zırhlıyı satın almak için Yunan Hükümeti'ne başvurduğunu ve bu konuda Hükümet'çe görüşülerek gemilerin satılmasına karar verildiğini gazeteler birçok kez yazdılar. Ve bütün dünya, Yunan'ın bu üç yeni usul zırhlı gemisinin savaş değerini Amerika'nın satın almak istemesiyle anladı. Özellikle Amerika ile İspanya Hükümetlerinin (Manilla) ile (Santiago) önlerinde yaptıkları deniz savaşlarının verdiği sonuç, Donanma-yı Hümâyun'un ve Yunan Donanması'nın birbirlerine karşı bulundukları yerin derecesini gerçek surette kanıtlamış oldu.

19 Teşrinievvel 314[19 Ekim 1898] tarihinde

HÂK-İ PAY-İ ŞÂHÂNE'YE ARZ EDİLEN BİR GÖRÜŞ

Denizcilik mesleğinde yarım yüzyıla yakın bir zaman içinde edindiğim özel düşünceme ve özellikle Liman Kumandanlığı Vekâleti'nde bulunduğum on iki ve şimdiki memuriyetimde ise iki yıl içindeki denemelerden aldığım sonuçlarla ilgili bazı maddeleri sadece size bağlılığım ve sadakatıma dayanan temiz maksatlarla aşağıda arza cesaret ediyorum:

1. Donanma-yı Hümâyûn'un Payitaht'ta bulundurulması iki noktadan zararlıdır. Birincisi, Haliç'te beklemekte olan savaş gemilerinde çalışan âmirler ve subaylar askerlik derecelerinden ve disiplininden uzak ve hareketsiz bir şekilde vakit geçirdiklerinden işsizliğin zararlı sonucu olarak moral bakımından gerilemektedirler. İkincisi, Donanma-yı Hümâyun Haliç'te kaldıkça denizcilik mesleği bakımından subaylar ve erler için gerekli olan denemeler

yapılamayacağından ve donanma hareketten yoksun kaldığına göre Osmanlı denizciliğinin en önemli gelişme ögesi ve şan ve yücelik cevheri yitip gitmektedir.

2. Birinci maddedeki iki sakıncanın giderilmesi gerektiğine göre savaş gemileri sahillerimizdeki limanlara dağıtılıp yasalardaki hükümlere göre âmirlerin, subayların ve erlerin talimlerinin ve askerlik görevlerini yapmalarının sağlanması gerekir. Gemilerdeki personelin yasal işlerle ve askerlik görevleri ile uğraşmaları askerlik terbiyelerini artıracağı ve güçlendireceği ve ûlûlemr [en büyük âmire, padişah] tamamıyla itaat hususu sağlanacağı gibi kutsal askerlik görevini anlamaları ve bilmelerine yardımcı olacağı açıktır.

3. On dokuzuncu milat asrının sonundaki Japonya ile Çin, İspanya ile Amerika savaşlarından çıkarılan sonuçlar bugünkü donanmalarda talim işlerine olan ihtiyaçları kanıtlamış ve donanması sürekli savaş örgütlenmesi ve çeşitli silahların denenmesi ve talimi ile uğraşan ve bundan başka her yıl bir kez büyük manevralar yapan donanmaların savaşı kazandığını göstermiştir. Bugünkü savaş gemileri ve bunların üstündeki silahlar tümü ile önemli ve pek nazik bir makineye benzer ki, bunu hareket ettiren güç ancak yetenekli ve denemelerden geçmiş subaylar ile denize alışık ve çeşitli savaş talimatlarına alışık gemicilerden oluşmaktadır. Zaten eskiden beri atasözü haline gelmiştir ki, gerek subaylar ve gerekse askerler, bir gemicinin askerlik yaşamındaki önem, bilgelerindeki genişlik ve sağlamlık ancak denizde geçirdiği çalışma günlerine ve rastladığı tehlikeli denizcilik olaylarına göre değerlendirilir. Buna göre sahillerimizde bulundurulacak savaş gemileri de sürekli surette savaş talimleri ve askerlik görevleri ile meşgul bulunduğu gibi yılda bir kez Akdeniz Adaları ile birleşerek savaş manevraları yapmalı ve sahillerin, özellikle Boğaz’ın düşman saldırısına karşı olan yerlerini gereğinde savunmak için müdafaa ve saldırı strateji ve taktik savaş talimleri yapmalı ve subaylar ve askerler denizin her türlü oyunlarına ve tehliklerine karşı hazırlanmalı ve deneyim kazandırılmalıdır. Haşmetli Almanya İmparatoru bundan üç dört yıl önce Alman deniz subaylarına verdiği bir nutukta “Bir denizci devletin gemici yetiştirebilmesi, bir büyük donanma oluşturması güçtür. Çünkü bir devlet gerektiğinde birkaç donanma alabilir ve fakat kendisine lazım

olan binlerce yetenekli gemici alamaz ve bunun için gemici yetiştirmeye çalışalım." demiştir.

4. Donanma-yı Hümâyunun merkezi Çanakkale Boğazı'nda ve doğuda Nâra, batıda Hamidiye ve Kilidülbahr istihkâmları arasında bulunan Nâra Limanı olmalı.

5. Gereken Donanma-yı Hümâyun'un merkezi olan Nâra Limanı'nda ve gerekse diğer sahil limanlarında bulunacak gemilerin yılda en az bir kez altları temizlenmek üzere havuza alınmaları gerekeceğinden havuza girme zamanı gelen gemi Nâra Limanı'na gelmeli ve burada filo kumandanlığı tarafından cephaneleri çıkarılarak devletin kalelerindeki cephaneliklerden birine konulmalı ve bir de güvenilir memur bırakılarak bundan sonra İstanbul'a gitmeli ve havuza girip çıkma işi bitince Kal'a-yı Sultaniye'ye uğrayıp cephanesini alarak görev yerine dönmelidir.

6. İstanbul dışında buunan donanmanın yıllık erzak ve maaşları ne kadar olursa olsun hesap edilip yıldan yıla havalenamesi Umum Filo Kumandanlığı'na gönderilmeli ve donanmanın gerek maaş ve gerekse malzeme bakımından zorluk içinde kalmasına engel olunmalıdır.

7. Donanma-yı Hümâyun'da çalışan amirler ve subaylar üç yılda bir değiştirilip görev süresi tamamlananlar bulundukları gemi süvarilerinden tezkiyelerini askerlik ahlakını ve görevleri başındaki çalışmalarının derecesini gösterir bir şehadetnâme [belge] alacaklar ve bu belgeler kumandanlık tarafından tasdik edildikten ve görev yerlerinin değiştirilmesi hakkında Padişahlık iradesi alındıktan sonra İstanbul'a gönderileceklerdir. Yıl manevraları yapıldıktan sonra yer değiştirmeye hak kazananlar Donanma Kurmay Heyeti tarafından sınava çekilecekler ve davranışları ve askeri görevdeki yeteneklerini gösterir tasdikli şehadetnameleri ile bir de defter düzenlenerek Bahriye Nezareti'ne gönderilecek ve gemilerin üç aydan üç aya muhasebeleri yapılıp Bahriye Nezareti'ne gönderilecektir.

8. Kurulacağını her zaman ümit ettiğimiz yeni savaş gemilerinden oluşan yeni donanma için de yukarıdaki maddeler yürürlükte tutularak [çok] kadim gemiler ile yeni gemiler arasındaki çok büyük farklılıktan dolayı Donanma-yı Hümâyun'un iç hizmetlerince her

türlü direktifler ve teknolojik açıdan gerekli olan değişiklikler yapılacaktır.

Mütalaat-ı mâruze-i übeydanem [Bu önerilerim] hiçbir özel çıkara dayanmakta olmayıp ancak yaşamımın şu son günlerinde bir küçük hizmet yapmak gibi sadakat emeliyle düşünülmüş ise de bazı hainlerin ve bunlarının yandaşlarının Osmanlı Donanması'nın geliştirilmesi konusunda yapılan bunca çalışmayı kötüye kullanmaları yüzünden şimdi ancak kuru bir adı kalmış ve hatta yabancı konukları karşılamak ve uğurlamak için devletimizin şen ve şerefine layık bir düzenli gemiye bile sahip olamamış bulunan yüz elli Osmanlı Bahriyesinin geleceği Allah'a kalmıştır.

ATABE-İ SENİYEYE [PADİŞAHLIK MAKAMINA]

4 Temmuz 315 [4 Temmuz 1899],8 rebiyyülevvel 13 tarihinde suhduğum layiha suretidir.

Bin yedi yüz doksan altı numaralı İkdam gazetesindeki "Abdülkadir Zırhlı Hümâyunu" başlıklı makaleyi mensubu olduğum şerefli denizciliği ilgilendirmesi bakımından tam bir dikkatle okudum. Bu makalenin anlattığına göre Abdülkadir Gemisi mükemmel şekilde ve ivedilikle inşa edilerek donatılacak ve silahlandırılıcak imiş ki, bu her temiz vicdanlı için bir büyük şükran konusudur. Osmanlı denizciliğinin yüceliğinin yeniden ihyası için bir büyük muştudur. Fakat bu makalede adı geçen geminin donanımı ve silahlandırılması gibi çok önemli bir konuda mükemmelliği sağlayacak olan ve Bahriye Nezareti makamının sağlamaya çalıştığı koşulları derinlemesine incelemek önemlidir ve zorunludur. Bu koşullar şunlardır:

1. *Abdülkadir Zırhlı Gemisi'nin (Harvey) yöntemli nikel zırhla inşa edileceği,*
2. *Son sistem seri ateşli toplarla silahlandırılacağı,*
3. *Yirmi mil süratle hareket edeceği*

Bu üç önemli madde, iş durumuna ve denizcilikteki şimdiki gelişmelere uygun olduğu için bunlara teşekkür etmek ve mutlu olmak gerekirse de gerek (Harvey) sistemindeki zırhın ve gerekse son sistem seri ateşli topların yabancı fabrikalara siparişle getirtilmesi gerekeceği ve bu savaş malzemesi

ve inşa maddelerinin bizim yapım görevlilerimiz tarafından yapılıp yerlerine konulacağı düşünülür ise her türlü eşyası ve malzemesi yabancı fabrikalardan getirtilecek olan bir savaş gemisinin kendi tersanelerimizde yapılmasındaki sebep o kadar mâkul görülemez. Bu konuda proje hazırlayan Bahriye Nezareti'ne sorulduğunda tasarruf yapılması için denizcilik inşaatında böyle bir yola gidildiği cevabının alınacağından kuşku edilemez. Oysa asıl bu hareket yani malzemeyi ve silahları yabancı fabrikalardan getirtip Tersane-i Âmire'de yapımda kullanmak girişimi tasarruf fikrini alt üst eder. Çünkü askeri eşya ve yapım malzemesinin Dersaadet'e getirilmesi için gümrük ve navlo [nakliye ücreti] gibi birçok masrafların yapılmasını gerektireceği gibi yabancı fabrikalardaki denizcilik mühendisleri ve fen ve sanayi uzmanları tersanede yoktur. Özellikle bugünkü gemilerde özel bir yeri olan yeni sistem kazanların tersanede yapımı imkân dışıdır. Bugüne kadar tersanede yapılan kazanların hiçbirinin istenildiği gibi olmadığı birçok kez kanıtlanmış acı gerçeklerdendir. Buna göre getirilecek zırh levhaları ve diğer malzeme ile silahlar ne kadar mükemmel olursa olsun yine istenilen yararın sağlanması mümkün değildir. Özellikle Bahriye Nazırı Paşa(nın) Tersane-i Âmire'de top ve çelik fabrikaları kurulması ve yapımı için Maliye Hazinesi'nden yüz binlerce lira aldığı ve bu fabrikaları kurduğuna ilişkin gazetelerde övgüler yazdırdığı şekilde düşünülürse top ve çelik konularında yabancı fabrikalara gerek kalmayacağı ortaya çıkar. Bu mâruzatım deneyimlerden ve gözlemlerden çıkarılmış gerçeklerdir ki, bunları yüzlerce kanıtlarla açıklayabilirim. Şevketli Padişahım! İkdam gazetesinin bu kez Abdülkadir Zırhlı Hümâyunları hakkında yazdığı makale gibi şeyleri bugüne kadar birçok gazeteler tekrar tekrar yazdılar; fakat hiçbirinin sonucu ilanındaki mükemmelliğe uymadı. Hiçbiri denize indirildikten sonra gösterilen bugünkü savaş koşulları içinde donatılamadı ve silahlandırılmadı. Padişahımızın lütfu ile Heybetnüma gemisi ile Şahin-i Derya torpidogeçeri denize indirileli altı yıl olduğu halde henüz donanımı ve silahları tamamlanmdığı ve Heybetnüma'nın donanımı ve silahlandırılması tamamlanmış ise de savaş koşulları dışında kaldığı ve sürat yanı ise bübütün düşük olduğu meydandadır. Zat-ı şâhanelerince denenmesi gerçeği açıklayacaktır. Ferman buyurunuz, yirmi iki mil süratle seyredeceği hesap edilerek şart koşulan Şahin-i Derya torpidogeçeri hemen yapılsın. Makinesi ve silahları konularak ben kulları bir Fen Heyeti ile birlikte denemeyle görevlendirilsin. Bahriye Nezareti tarafından kâğıt üzerinde yapılan

hesapların doğrusunun gerçeklerden ne kadar uzakta olduğu anlaşılır. Yüksek makamınıza Bahriye Nezareti tarafından sunulan projelerdeki koşulların iyi sonuçlar verememesi ise ancak bu gibi bugünkü denizcilik inşaatı konusunda yabancılar kadar ciddiyete bağlı olmamaktan ve tekndlojiyi bilmemekten ya da gerçekleri siz efendimize arz etmemeten ilerui gelmektedir. Sizce bilindiği gibi bugün savaş gemilerinde hem sağlamlık hem de sürat hem de yeni silahlar aranmakta olduğu gibi inşaat usullerinde birçok nazik noktalara özen gösterilmekte ve bu cümleden olarak herhangi bir geminin yapım hesapları ne kadar mükemmel olursa olsun tezgâha konulduğunda yani omurgasının bodoslamalarıyla ve ıskarmozlarının[29] *tezgâha konulmasında, tutulacak endazenin fen, deneyim ve sanat gibi üç önemli maddeye gereksinme olmakta, bu konuda sağlanacak başarı büyük marifet sayılmaktadır. Çünkü geminin endazesinde olması muhtemel bir küçük yanlışlık, sonuçta büyük zarar ve sakınca vereceği yani geminin ağırlık merkezinin gemiyi iyiden iyiye değiştireceği ve dengesini bozarak dalgalara karşı olan sağlamlığını gidereceği ve deniz üstünde deniz savaşı teknolojisi bakımından ihtiyaç duyulan sessiz ve başa gömülmeksizin seyir ve hareket konusunu imkânsızlaştıracağı cihetle bu önemli madde bütün denizci devletlerin deniz inşaat görevlileri tarafından daima göz önünde tutulmaktadır. Mesela yapılması istenilen bir geminin yirmi mil süratle seyir ve hareket etmesi hesap olunur da omurgası tezgâha konulurken bir hata, maharetsizlik ve teknolojiyi bilmezlik geminin süratini yukarıda yazılı nedenler yüzünden yarı yarıya azaltabilir. Bu hal ise Tersane-i Âmire'de inşa edilen bütün gemilerde olmaktadır ki, bu iddianın kanıtı olarak on beş deniz mili sürati olması hesaplar gereği olan Zırhlı Hamidiye Firkateyni ile Heybetnüma korvetleri gösterilebilir. Şahin-i Derya topçekerinin de bu konudaki yanlışlık yüzünden ağırlık merkezi değişmiş ve asıl su hattı seviyesi deniz yüzünden aşağı bir noktaya düşmüş olduğundan makinası ve gerekli silahları konulunca gemi daha çok suya gömüleceği ve bir tehlike ortaya çıkması nedeniyle makine ve silahları taşıyamayacağı Tersane-i Âmire yapım görevlileri ile Bahriye Nezareti tarafından görüldüğü için böyle sorumluluk getiren bir sonuç meydana gelmemesi için torpidogeçerin yapımı ve donanımı yıllar geçtiği halde gecikmekten kurtulamamış ve böyle zaman geçirilmiştir. Osmanlı denizciliğinin yüceliğinin yeniden ihyası ve büyütülmesi için Pardişahlık makamından her türlü izin verilmiş ve fedakârlık yapılmış ise de Bahriye Dairesi'ndeki bilgisizlik ve inşaatın anlamını bilmemezlik eseri olara denizciliğimizin*

gelişmesi olmamıştır. Bu arz ettiklerim incelendiği halde anlaşıyacaktır ki, İkdam gezatesinin bu kez Abdülkadir Zırhlı Firkateyni için yazdığı gibi şimdiki fenni koşullar ve denizcilik gereksinmeleri açısından inşa edilebilmesi Tersane-i Âmire'ce imkânsız ve zaten Abdülkadir Zırhlı Hümâyunlarının yapım tezgâhına konulmuş ve uzun süreden beri havanın etkileri altında kalmış olan omurgası ve ıskarmozlarının konuş şekli hatalıdır. Tersane-i Âmire görevlilerinin bu konudaki deneyimsizlikleri ve bilgisizlikleri üzerine yapılacak itirazlara Bahriye Nezareti tarafından verilebilecek bir cevap düşünülebilirse o da yabancı fabrikalarından işçiler getirtilerek Abdülkadir Zırhlı Hümâyunlarının yapımlarının bitirilmesine çalışılacağı ve buna göre bu itirazlara gerek kalmayacağı bildirilmiş olacaktır. Fakat bu cevap da yetersizdir. Madem ki, büyük paralar harcanarak bir yeni zaman gemisi inşa ettirilmek istenmektedir. Bu kadar emek ve fedakârlıkla yapılacak bir geminin inşasının sonunda sorumlu tutulacak bir kadro gereklidir. Halbuki getirilecek yabancı işçiler yalnız teknoloji konusunda yevmiye ve maaşa göre çalışıp denemelerden sonra alınacak sonuçtan sorumlu tutulamazlar. Gerçi bu konuda doğrudan doğruya Bahriye Nezareti ile Tersane-i Âmire İnşaat Dairesi'nin sorumlu tutulacağı açık ise de zaten bunlar bugüne kadar yaptıkları işlerin iyi sonuçlar vermemesi bakımından sürekli sorumluluk altında kaldıkları için bu kez Osmanlıların galip çıktıkları Yunan savaşı sırasında Donanma-yı Hümâyun'larının toplarında ve sairesinde güveni kötüye kullanarak çıkardıkları büyük yanlışlar ve eksikliklerin yükü altında kalmış olduklarından bunlara yüzbinlerce liralık işlerin verilmesi caiz değildir.

Buna göre Abdülkadir Zırhlı Hümâyunu'nun ya yabancı fabrikalardan birine sipariş edilmesi ya da yine Tersane-i Âmire'deki tezgâhta yapımı ve tamamlanması için sağlıklı koşullar altında güvenilir bir yabancı fabrikatöre götürü olarak verilmesi ve geminin bitiminde anlaşma hükümlerine göre bu yabancı fabrikatörün sorumlu tutulması benim düşünceme göre hem tasarruf sağlamak hem de denizciliğe layık bir iş yapılması bakımından uygun görülmekte ve bu suretle bu geminin yirmi mil süratle hareket edebilmesi mümkün gibi düşünülmekte ise de herhalde yine karar Padişah'ındır. Emri ferman …

Fi 4 Temmuz sene 315 [1899 senesi 4 Temmuz'unda]
Akdeniz Umum Filosu Kumandanı
Hasan Râmi

ATABE-İ PADİŞAHİYE [PADİŞAHIN EŞİĞİNE]

23 Ağustos 320 [23 Ağustos 1904] tarihinde Kal'a-yı Sultaniye'den sunulan layiha suretidir

Yeni sistem kruvazörlerin satın alınması ve mevcut eski gemilerden ıslahı kabil olanların da onarımı ve silahlandırılması ve birinci sınıf zırhlı yeni gemilerin de sipariş edilip satın alınması ile Osmanlı Deniz Kuvvetleri'nin dost düşman önünde belli bir görkem düzeyinde bulundurulması hususunda yapmış olduğum açıklamalar iyi kabul görünmüş olduğundan Padişah'ımızın çalışmalarının yüksekliğini bir kez daha tanımakla övünüyoruz. Bu nimet dolu duyguların dürtüsü ile yeni gemilerin dikkatsizlik ve bilgisizlik yüzünden harap olmaması yani yeni savaş gemilerinin mükemmelliklerinin korunması ve görkemlerinin sağlanması için teknik açıdan ve deneyimlerime dayanan görüşlerimi Bahriye Nezareti'ne Fi 1 Haziran sene 320 [1904 senesi 1 Haziran'ında] tarih ve üç yüz on üç ve üç yüz on dört numaralı yazılarla yazmış olduğum gibi bu gemilerden ilerde sağlanacak yarar ancak barış zamanında iyi korunmaları ve bunların üstündeki silah ve makinaların istenilen şekilde kullanımını öğrenmek gibi önemli maddelere uyulması halinde kabil olabileceği ve bunun için de aşağıdaki maddelerin uygulamaya konulması haddim olmayarak düşünülmektedir.

1. *Yeni gemilerde kaç türlü top ve hafif silahlar varsa bunlardan en az birer ikişer tanesiyle donatılmış olmak ve İzmit Körfezi'nde veya başka uygun yerlerde bir limanda demirlemiş olarak bir topçu talim gemisi bulundurularak bu silahlar konusundaki risalelerin bir fen komisyonu aracılığı ile çevrilerek sürekli şekilde silah talimleri yapılması gerekir ki, bunun için Zırhlı Hamidiye Firkateyni uygun olabilir.*
2. *Gerek subayların ve gerekse askerlerin topçuluk eğitim gemisinden eğitim ve sınav ile diploma almadıkça Donanma-yı Hümâyun'a verilmemesi*
3. *Yeni savaş gemilerinin savaş sırasında ve hatta barış zamanında bir dil hareketi olduğu için olağanüstü önemi olan denizcilik işaretlerini öğrenmek üzerine gedikli sınıfından[30] asker seçilmesi ve bunların İzmit'teki eğitim gemisinde eğitilmeleriyle savaş gemilerine*

gündüz ve geceye mahsus elektrikli ve elektriksiz işaretlerin gereği kadar öğretilmesi ve diplomasız işaret görevlilerinin donanmaya kabul olunmaması zorunlu olduğu gibi denizcilik mesleği birbirlerine bağlı birçok çeşitli sanatlardan oluştuğundan bu çeşitli sanatlara ait gedikli sınıfından gemici yetiştirilmesi denizcilikteki gelişmelere büyük hizmet edebilir.

4. *Denizcilik okulundan çıkan mühendislerin okulda edindikleri nazariyeyi [teoriyi] ameliyeye [pratiğe] uygulamaları için şimdiki denizciliğe uygun olarak yapılmış ve yeni silahlarla donatılmış düzenli bir seyyar okul gemisi açılması ve bununla sahillerimizde seyahat edilmesi ve denizcilik teknolojisi ve biliminin pratiğe uygulanması ile birlikte askeri yönetime ve gemilerdeki genel görevlere ilişkin öğretimin bulunulması zorunlu olup vaktiyle Muhbir-i Sürûr ve Hüdevendigâr Firkateynlerinin okul gemisi yapılarak Hindistan sahillerine kadar gitmiş olmaları da bu hayırlı yöntemin lüzum ve önemini gösteren bir delildir.*

5. *Seyyar okul gemisinde çalışmalarını bitiren mühendislerin donanmaya atanmaları konusunda top talim gemisinden diploma almalarının koşul olarak kabul edilmesi.*

6. *Rus-Japon savaşından anlaşıldığı gibi seyyar ve sabit torpidoların deniz savaşları açısından önemleri anlaşıldığından birinci maddedeki topçuluk talim gemisine torpidoculuğun da eklenmesiyle seyyar ve sabit torpidoların doldurulması, ateşlenmesi ve genellikle torpido istimbotlarının saldırı yöntemlerine ilişkin olarak subaylara ve gemicilere nazari [teorik] ve ameli [pratik] ders verilmesi ve buradan diploma almadıkça torpido istimbotlarında kullanılmamaları zorunludur. Topçuluk ve torpidoculuğun önemi Şevketmeâb efendimizce bundan on beş yirmi yıl önce değerlendirilerek İzmit Körfezi'nde Fethiye kalyonu top ve torpido ve okul gemisi kurulmuş ve daha sonra İzmit Körfezi'ne torpido ve istimbotları da gönderilerek torpidolara ilişkin her türlü gerekli talimat ve hatta gece saldırılarına ait deneme ve talimler yapılmış iken daha sonra her ne sebepten ise kaldırılması denizcilik bakımından en önemli bir gereksinmenin kullanılmaz hale getirilmesi sonucunu vermiştir.*

7. *Yeni savaş gemilerinin temel donanımından bir de elektrik düzeni olduğundan okul gemisinde ameli elektrik dersi açılması ve her subayın elektrik işaretlerini öğrenmesinin zorunlu kılınması*

8. *Buharın icat edilmesinden önce yelken gemilerindeki gemicilerin en önemli bölümünü gabierlerin*[31] *oluşturduğu gibi makinacılığın geliştiği şimdiki sanayi döneminde yeni savaş gemilerine gayet mükemmel ve ince makinalar konulmakta ve bunların istenildiği gibi kullanılması için yeni makinaları kullanmaya muktedir denizcilik çarkçıları yetiştirilmesi o gabierlerden daha çok zorunlu hale gelmiş olduğundan yeni makinalarla donatılmış savaş gemilerimizde bu konuda nazari ve ameli dersler açılması ve öğretim yapacak yabancı çarkçısından tasdikname alamayan çarkçıların yeni savaş gemilerinde kullanılmaması çok önemli olup aksi takdirde yeni makinaların az zamanda harap olacakları kaçınılmaz olacaktır.*

9. *Denizcilik mesleğinde hizmet etmek üzere alınacak yeni askerlerin denizciliğin zorluklarına alışmaları büyük yarar sağlayacağından sahiller ahalisinden seçilmeleri gereklidir.*

Yukarıda arz ettiğim maddelere göre yetiştirilen subayların ve efrad yeni savaş gemilerine atanarak denizcilik savaş teknolojisi ve denizcilik stratejisi manevraları için denizlerde bir müddet gezdirildiği ve yetiştirilerek deneme kazanmalarına hizmet edildiği takdirde denizciliğimizin yüceltilmesi konusunda sarf edilen gayretlerin mahvolmayacağı ve boşa gitmeyeceği ve donanmanın sadıkane hizmetlerine her zaman hazır olacağı… Olbapta…

Fi 23 Ağustos sene 330 [1914 senesi 23 Ağustos'unda]
Akdeniz Umum Filo Kumandanı
Hasan Rami

29 Gemilerin kaburgalarını oluşturan eğri ağaçların adı.

30 Subay sınıfına yardımcı olmak amacıyla kurulmuş bir astsubay sınıfı.

31 Yelkenli gemilerde yelken, arma, seren ve bütün bunlara ait her tür işi yapan görevli, gabyacı.

ON DÖRDÜNCÜ BAB

Yunan savaşından nazırlığım zamanına kadar geçici bir kuşbakışı: Hüsnü ve Celal Paşalar, sahte Potemkin Olayı, Büyük telaş -asker mi sivil mi ?- Bazı etkinlikler- Bahriye Nazırlığı'na atanmış olmamın muhtemel sebebi!

Yunan savaşı başarı ile bitirildi. Fakat bu savaş bağlamında aldığım emirleri yerine getirmediğimi, hatta bu konuda iradeye karşı konularak zaten o zaman varlığı kuşkulu olan donanmayı kaçınılmaz bir felaketten, Osmanlılık şaşına şaibe pisliğini bulaştırmaktan kurtardığımı, savaş gemilerinin burada yapımlarındaki yolsuzluklara […] Avrupa'ya sipariş edilenlerin satın almalarındaki hainlikleri anlayarak hiçbir şeyi kabul etmediğimi ve hoşgörü göstermediğimi gören Bahriye Nezareti benim rızama ve görüşüme gerek görmeksizin Kal'a-yı Sultaniye'de görevime devamımı bana bildirmiştir.

Benim kişiliğim hakkındaki garazlı duyguların sonucu olarak donanmanın her türlü işleri engelleniyor, devamlı olarak dedikodular çıkarmak politikası izleniyordu. En umulmayan yerlerden hiç tahmin olunamaz vesilelerle jurnal edildiğimi öğreniyordum.

Çanakkale'ye sürgüne gönderilmiş durumunda idim. Bu hal on yıl sürüp gitmiştir. En sık olarak iki ayda bir verilen maaşlar için Kal'a geriye bırakılıyordu. Mürettebat, gemilerin ihtiyaç halinde atılan ikinci demirini almakta zorluk içinde kalacak derecede azalmış gönderilen askerlerin yerine yenileri gönderilmemişti.

Sonunda gemiler çürüdü; içinde askerlerin bile barınamayacakları hale geldi. Subaylar kamaralarına şemsiyeleri açık olarak girer çıkar oldular.

Çürüklük öyle bir dereceye vardı ki, artık kalafat imkânı da kalmadı. Gereken tamirlerin yapılması için yazılan yazılar hasıraltı oluyordu. Halbuki Kal'a da havuz da yoktu. Yalnız bir şeyin gelişmesine dikkat ediliyordu: Ahlakın bozulmasına. Nezaret'in bu konudaki aletleri bir değil beş idi. Fakat gerçekleri teslim etmiş olmak için itiraf ederim ki, adları ikinci cildimizde ayrıntılı olarak anlatılacak olan kişiler Hakk'ın önünde adları sayılacak olan insanlardı.

Maiyetimde kimin göz kapatılmayacak bir kusuru olursa, kimi kolundan tutup İstanbul'a Yüce Divan'a yollarsam bu hareketimle ilgili olanlar Nezaret'çe reddedilmeyecek şekilde bir yere atanıyorlardı. Böylece genel bir bezginlik ve iş görmemezlik egemen oluyordu. Resmi görevimi tamamen yerine getirememekle tatmin edemediğim vicdanımı istirahat zamanlarımın bir bölümünü özel işlere ayırmakla susturmaya ve zihnimde oluşan bitkinlik ve ruh yorgunluğunu, vücudumu yormak suretiyle dengelemeye çalışıyordum. Buna göre boş zamanlarımı fenalığa değil çalışmaya ayırmış oluyordum. Orta halli bir aileden asla farklı yaşamadım. İdare ve tasarruf, ihtiyat ve basiret daima rehberim olmuştur.

Bahriye Nazırı Hüsnü Paşa yerinden kıpırdatılmıyordu. Dünyada ne kadar eşitlik varsa kendisinde toplamıştı ve olanca gücü ile İstanbul'a gelmekliğimi önlemeye girişmiş ve verilen jurnaller ile de bunu başarmıştı. Vefat etti.

Nezaret makamı, bir yıl önce Adliye'de savcı görevinde bulunan ve özellikle Çerkez Fuat Paşa'nın sorgulanmasında yararlılığı görülen Celal Paşa'ya verildi. Paşa Bahriyeden önce bulunduğu Maarif [eğitim] Nezareti'nde birtakım değerli [kalıcı] eserleri hamam külhanlarında yakarak güvenirliğini kanıtlamak ile keşfedilmiş olduğundan Bahriye'de de buna benzer olmak üzere fünun-ı Bahriye [Bahriye teknolojisi] ile Ceride-i Bahriye'yi kapatmak gayretini göstermiştir. Halbuki Nazır'ın denizcilik işlerinden tamamıyla bilgisiz olması, tezvirat meslesine tam bir şekilde riayeti sonucu olarak denizcilik işleri tümüyle zivanasından çıkmıştı. Pek çok kişi ve hatta kamuoyu hiçbir yeteneğim olmadığı halde beni Nezaret makamına aday olarak gösteriyordu

Fakat doğruyu söylemekten hiç olmazsa […] hafiyeleri, fesatçıları tepelemeye çalışmaktan çekinmeyen […] aleyhinde binlerce jurnal verilen bir adamın iktidar yerine kolaylıkla gelemeyeceği doğal bir şeydi. Bununla birlikte Padişah hazretleri saltanat hanedanına, hilafet makamına olan saygımdan emindi. Hele şerefimi, namusumu, mevkiimi, çalışmalarla dolu olan geçmişimi ayak altına alarak artık Yunan savaşında Yunan Deniz Kuvvetleri ile çarpışmaya ısrarla karşı koymam, mevki düşkünü olmadığımı ancak işlerin doğru yürütülmesinden başka hiçbir düşüncem olmadığını göstermiş idi. İşte durum böyle iken ve ben Kal'a-yı Sultaniye'de otururken şifreli olarak aşağıdaki telgrafnameyi aldım.

Bah-ı Sefid Umum Filo Kumandanı Hasan Râmi Paşa'ya

Zat-ı âli-yi müşirâneleri selam-ı selamet-i encam-ı Padişahi ile taltif buyuruldukları [Padişah tarafından lütfedildiğiniz] tebliğ olunur. Rusya Devleti'nin "Potemkin" zırhlısının daha önce isyan eylemiş olduğu gibi buna öykünerek orada bulunan Hamidiye Zırhlısı'nın da hal-i isyanda olarak Dersaadet'e hareket ettirileceği haberi alınmıştır. Veli nimet-i akdes efendimiz hazretlerinin hakk-ı âli-yi kumandanilerinde öteden beri bireği ve şan buyrulan hüsn-ü tececcüh ve itimat ve emniyet Hümâyun-u mülükâneleri nazd-ı âsafilerinde dahi müsellem bulunmuş olmasına nazaran [Efendimiz hazretlerinin size güvenleri tam olduğundan] bu konunun aslı var ise oluş şeklinin sağlıklı olarak hemen Padişahlık makamına arz edilmesi Halife hazretleri tarafından irade edilmiştir. Gereğinin yapılması… Olbapta.

Fi 16 Nisan sene 322 (22?) [1906 senesi 16 Nisan'ında]
Mâbeyn-i Hümâyun Şifre Kâtibi
Asım

O devire göre son derece önemli olan ve her türlü emellerin ve ihtirasların yapılmasına ve kabul ettirilmesine tamamıyla uygun düşen bu telgrafnameye hemen o gün o saat nasıl cevap versem beğeniliyor? Haberin asılsız olduğu, buna göre bu tezvirata her kim cesaret etmiş ise sorumluluk altına alınması gerektiğini bildirdim.

Bu soruna Mâbeyn-i Hümâyun'da son derece önem verilerek aynı günde Mâbeyn-i Hümâyun Başkâtibi Tahsin Paşa'dan bir telgrafname aldım:

Bahr-i Sefid Umum Filo Kumandanlığı'na

Boğaz'da bulunan Donanma-yı Hümâyun'un esamisinin ve bunlardan talime çıkacak ve yahut çıkmış olup olmadığının arzı Padişah'ın iradesidir. Olbapta

Fi 16 Nisan sene 322 [1906 senesi 16 Nisan'ında]
Hazret-I Şehriyâri [Padişah'ın] Başkâtib
Tahsin

Bunun hemen peşinden aynı konuya ilişkin olarak şifre başkâtipliğinden gelen şifre cevap şöyledir:

Bahr-i Sefid Umum Filo Kumandanlığı'na

C.Telgrafınız Padişah hazretlerine iletilmiştir. Bu sorun yüksek rütbeli bir subay tarafından düzenlenmiş ve bu düzenleme düşüncesi ne ise buradan verilmiş olduğu anlaşıldığına göre bunun kim olduğunun açığa çıkarılmasıyla sonucunun bildirilmesi istenilmiş ve ***zat-ı âli-i kumandanilerinin daha büyük memuriyetlerde bulunacaklarını tahmin edenler tarafından yapılmış bir şey olduğundan*** *ve bu maddenin tahkiki için Padişah yaverlerinden Mirliva Sadık ile Miralay Nihat Bey görevlendirilerek gönderilmiş olduklarından Padişah'ın sağlığı ve selameti ile bu kere de taltif edildiğinizin müjdelenmesine gidilmiştir. Olbapta.*

Fi 16 Nisan sene 322 [1906 senesi 16 Nisan'ında]
Şifre Kâtibi Asım

Gerçekten ertesi gün Sadık Paşa ile Mithat Bey özel gemi ile Kal'a-yı Sultaniye'ye varmışlar gerekli soruşturmayı yapmışlar ve işlerini üç dört gün içinde bitirerek avdet etmişlerdir. Bu iki kişinin cidden askerlik şerefi ve meziyetine sahip olduklarını gözlemiş bulunuyorum.

Daha sonra haber aldığıma göre Padişah hazretleri bu jurnal üzerine pek fena ürkmüşler ve sonuçta önemlice bir deniz kuvvetininn İstansbul'a gelip zararlı bir hareket yapıp yapamayacağını araştırmışlar. Lakin elde kuru teknelerden başka bir şey yok.

Öte taraftan Bahriye Dairesi'ndeki karışıklık son dereceyi bulmuş, askerlerin resmi makamın emri olmadan ve askerlik süreleri tamamlanmadan değiştirme isteğinde bulunmaları ve birçok yolsuzluklar

arasında Erkân-ı Harbiye-i Bahriye Reisi Birinci Ferik Mehmet Paşa'yı taşlayıp dövmeye kadar cüret göstermişler ve Bahriyede askerliğin can çekişir hale gelmesine yardımcı olmuşlardır.

Padişah hazretleri benim ahlakımın sağlamlığına ve ruhumdaki fazilete güveniyorlardı. Görevli bulunduğum Çahakkale'deki askeri disiplinin mükemmelliğini biliyorlar, jurnalcilik gibi çirkin şeylere karşı olan durumumu takdir ediyorlardı. Padişah'a sunduğum layihada vekillerin sorumlulukları ve hatta memurlara sorumluluk tanınması hakkındaki düşüncelerimi sunmaya cesaret etmiştim.

İstanbul'a çağırıldım. Oraya varmam ile birlikte bir hafta kadar Askeri Teftiş Yüksek Komisyonu'nda görevlendirildim. Nihayet Potemkin sorunu tezviratına kurban olabileceğimi İstanbul'a vardığımın ertesi gün anlamıştım ve bu felaketin gelmesini bekliyordum.

Celal Paşa acizlik ve miskinlikte, Bahriye ise gerginliğini sürdürüyor. Üst kadronun evhamı ise yükseliyor , yükseliyordu.

Sonunda bu evhamın bir olay yaratacak şekilde artması ile ve benim işten (görevden) başka hiçbir şekilde kişiliklerle ve özellikle Padişah ile hiçbir hesabım olmamasıyla ya Padişah'ın bana gösterdiği güvenden ya da her türlü jurnaller üzerine Bahriye Nazırlığı Umum Filo Kumandanlığı görevinden daha az tedirginlik oluşturduğundan ve Bahriyede işlere egemen olabilecek disipline, kadroya ve mesleğini bilen bir kişiye ihtiyaç görüldüğünden insan bulunamayınca (kaht-ı rical sırasında) Bahriye Nazırlığı'na atandım. Bahriye Nezareti'ne gelir gelmez çalışma yaşamımı yüceltecek [taçlandıracak] uygulamaları artık yapabileceğimi umuyordum. Sürüp giden bir kangrenin genişlemesi sonucu amir mevkiinde görünen bir mevkiin de iş göremeyecek bir duruma düştüğü kısa zamanda anlaşıldı. Askerleri okutturmaya kalkıyordum. Ertesi gün olmaz diye bir irade bildiriliyordu. Gemileri talim ve terbiyeye çıkarmayı düşünüyordum. "Hiçbiri yerinden kıpırdamayacak" diye bir irade iniyordu.

Askere aylık vermek için para istiyordum. Mabeyn'den "para" olmadığı, idare edilmesi bildiriliyordu. Paradan vazgeçerek tayinat, erzak meselelerinin düşünülmesi gerekli oldu. Müteahhitlerin güveni bozulmuştu. Genel bir ihtiyaç, acıklı bir durum oluşmuştu. Vekiller Meclisi'ne sözlü, Mabeyn'e de yazılı olarak kaç kez başvurdum:

“Ben yalnız mesleğimin ihtiyaç duyduğu düzeltmeler ve gelişmeleri sağlamaya çalışayım. Halbuki erzak sağlamaktan başka bir işim yoktu… Bu konuda ellerim bağlı idi… Buna esasından bir çare bulmak gereklidir” diye feryat ettim.

Son zamanlarda bütün para işlemleri yalnız Maliye Komisyonu’nda toplanmış idi.Ne Bahriyede, ne seraskerlik kapısında hatta Maliye’de on para sarf etmek gücü yoktu. Bahriye Nezareti’ne gelinceye kadar on üç yıl hesaplarımı hasm-ı canım olan Bahriye Nazırı Hüsnü Paşa hemen hemen bizzat incelerdi.

Bahriye Nazırı olduktan sonra da mali durumu böyle sıkıştırılmış durumda buldum. Vekiller Meclisi üstünde bir de “Vekiller Encümeni” vardı. Bu da özellikle Vekiller Meclisi’nin mazbatalarını inceler ve zaman zaman Meclis’te açıklanamamış olan hafiyecilik maksatlarına hizmet ederdi.

Allah’a hamdolsun ki, ne Maliye Komisyonu ile ne de Vekiller Encümeni ile hiçbir ilişkim olmamıştır. O kadar olmamıştır ki, Rumeli âfak-ı hamiyetinden Allah’ın himmeti ile doğmak üzere iken Yıldız tepelerine üst üste gelen telgrafnameler üzerine oy açıklamak ve daha önce Anadolu’dan Selanik’e asker gönderilmek gibi en önemli ve yaşamsal sorunların görüşülmesi için Mabeyn’de toplanan ve bütün vekilleri içeren özel meclislerde ben de -yani Hasan Rami- bulundurulmamıştır. Bunda şaşılacak bir şey yoktur. Çünkü ben Padişah hazretlerine ta Çanakkale’den ve on yıldır vekillerin sorumluluğunun gerekliliğini yazıyor, halkın işlerinin düzeltilmesini, özellikle Bahriyenin yağmalanmasına son verilemesi lüzumunu bildiriyordum. Her gün jurnal olunuyordum. Maiyetimde böyle aşağılıklara eğilimi olan kimi sezdimse derhal kafalarını ezdiğimden, beni jurnal etmek görevi özellikle Hademe Feriki Şakir Paşa ve avenesine, yani Bahriye sınıfından olmayanlara verilmişti. Aslında mülki sınıftan bu pisliği yapan adamlar da az değildi. Aksine bunlara “fi sebilullah”! “hasisliği bilen”! zehirli yılanlar daha çoktu. Beni gözetlemek için gönderilen ve yanımda bulundurulan hafiyeler tarafından kuşatılmış durumda idim. Her gün ne yaptığım, nereye gittiğim gözleniyor, yazılıyor, İstanbul’a uçuruluyordu. Öyle ki, Çanakkale’den ne yazsam aksi yapılıyordu. İstifam kabul edilmedi, kendimi ve yöremi inceleyerek yani kendilerini bu hainliklere bırakmış olan o kimseleri… Çoğunun eğitimden, deneyimden, özellikle metanetten ve serinkanlılıktan yoksun

bulunduklarını görüyordum. Bu nedenle sabırla ve ihtiyatla hareket ederek elimden geldiği kadar hizmet etmeye azmetmiştim…

Esasen dünyada insaniyete, vatanıma iki fenalık ettiğimi itiraf ederim. Bunlardan biri Çanakkale'de sürgün olduğum sırada Hademe Feriki Şakir Paşa'ya destek olmak, bu adama gelişme ve varlık sağlamak… Diğeri de nazırlık zamanımda Fotograf Sami'yi terfi ettirmektir. Fakat bu fenalıkların da elimde olmadan yapıldığı meydandadır. Çünkü Şakir Paşa kaymakam rütbesiyle Çanakkale'de görevlendirilmiş ve aleyhimde belgeler düzenlemeye girişmişti. Bu suretle bu habisin haberim olmadan yükselmesine sebep olmuştum.Fotograf Sami'ye gelince; Nezaret'e geldiğim zaman bu kişiyi kaymakam buldum. Geldiğimden az sonra idi ki, Bahriye Dairesi'ne adım atmamasını, görevden affedildiğini bildirdim. Aynı zamanda Saray'a da bu adamın Bahriye Dairesi ile ilgisi olamayacağını bildirdim. Bu önerim üzerine rütbesinin bir derece yükseltilmesi ile yaverlik arasına alındığını ertesi gün duydum. Ve irade Bahriye Dairesi'ne gelmeyerek bir gün sonra gazetelerin tebligat sütununa girdi. Hemen istifa ettim. *"Padişah selam ediyor, Bahriyeliler malumdur. Münasebetsizlik çıkar. Ben birini buluncaya kadar makamında devam edecektir, buyuruyorlar."* suretinde bir irade aldım.

Mutlu inkılâbattan bir gün sonra "!" Sami'yi İskenderun'a atayan benim. Bunu da çok görenler bulunursa ilk gün daha fazla bir şey yapamazdım.

Melunlukta Sami'den asla aşağı olmayan Arap Tevfik'i de aynı varakada aynı işleme tabi tutarak Mersin'e yolladım. Bu bir başlangıç idi. Ama ne yazık ki, Arap Tevfik yalnız fenalıkta değil, şeytanlıkta da fenalığı yüksek derecede olduğundan istifamdan sonra geri gelmiş, yeni Bahriye Nazırı Arif Paşa takımına yarenlik etmek üzere hatır ve hayale gelmez melunluklara başlamış ve ötede beride İttihad ve Terakki Cemiyeti'ne gitmiş olduğundan söz ederek aleyhimde türlü tehditlere kalkmış ve halbuki namuslu elli yıllık gemicinin Allah'tan başka hiçbir kimseden hiçbir korkusu olaamayacağını düşünememiştir.

Kal'a-yı Sultaniye'de kötü halleri görülenleri mazbata ile İstanbul'a yollardım. Doğal olarak bunların Harp Divanı'na vermeleri gerekirdi. Halbuki Nezaret bu gibileri süratle yetiştirmek ve aleyhimde kullanmak gibi kötü bir yol seçtiğinden Nezaret'e atandığımda bunlardan birtakımını

şurada burada iş başında bulmuştum. Ya Bahriye Nezareti bunları aramış, yahut bunlar Nezaret'e nüfuz etmişler, ne olmuş ise olmuş, aradan yıllar geçmiş idi.

Bunlara hiçbir fenalık etmedim. Çünkü böyle bir şey benim mesleğime karşıdır. Fakat ruhlarının derinliklerini tanıdığım bu insanlar ve benzerleri size tekrar yanaşmak ya da korunmayı istemek politikasıyla elde ettikleri bu yerleri Meşrutiyet'in doğuşu ile bir kez bağımsızlık hareketine sahip olunca ülkenin yazgısına hakem olmaya layık temiz ellere, açık alınlara borçlu olduklarını pek iyi biliyorlardı. Metanetli ve kararlı, iyi niyetli ve hastalığın kaynağını kesin olarak biliyordum. Buna göre bulanık suda avlanmak gibi bazı çıkarcı düşünceleri bunlarla elbirliği ederek hep birlikte hazırlamışlar; dünyada milletin gözünde nefret edilen bir kimse olabilmek ihtimaline değinen hiçbir kötü halim olmadığı halde herkesten önce benim evime saldırılmış, moralimin kırılması istenmiştir.

Devr-i sabık geçmiş, sığınma politikası sönmüş, şimdi dehşetli bir hızla… Büyük bir mevki yakalamak hırsıyla partizanlık politikası başlamış idi.

Aymaz insanlar! Gerçekler örtülebilir, bu da bir süre içindir, fakat hiçbir zaman kaybolmaz… olamaz! "Nazırlığım zamanı", "İnkılâp ve istifam nedeni", "inkılâptan sonra Meclis'in açılışına kadar başıma gelenler" ayrı ayrı birer cilt olmak üzere yazıldıkları halde burada şimdiden hemen basılmak ve yayınlanmak üzere olan bu cilde nazırlık hizmetime ve nefsimi korumaya yarayacak bir iki tümce eklemek zorunda bulunuyorum!

Bahriye Nazırlığı'na atandığımda ilk işim Burgaz hatta Varna açıklarına torpidolar sevk etmek olmuştur; Böylece karakol görevini yapmayı gerekli görmüştüm. Halbuki **şimdi vekillerin sorumluluğu ve işyapma özgürlüğü olduğu halde dahi böyle bir önemli işin dikkate alınmadığını Ada'da sabır ve tahammül içinde yaşadığım halde yakından biliyorum!**

Nazırlığa atandığım zaman Bahriye subaylarının İdare-i Mahsusa vapurlarında kaptan olarak kullanılması yöntemini kurmuştum**. Halbuki şimdi bunun anlamı değerlendirilmeyerek bu usulün kaldırıldığını kesin olarak öğrendim!**

Bu suretle subaylar sürekli şekilde seyrüseferde bulunacak, deneyim çevreleri genişleyip görüş ufukları artacak, gereksindiğinde donanmaya iyi bir rehberlik… iyi bir süvarilik edebilecekler… Deniz taşımacılığı, nispeten daha emin, daha güvenli bir halde yapılacaktır.

Nazırlığım sırasında ancak işlemlerin sağlıkla ve gelecek için başarı endişesiyle gedikliler hakkındaki mücadelem akıl ve insaf erbabı tarafından mutlaka teslim edilmek gerekir. Nazırlığım zamanında bozulmuş, yıkılmış, paslanmış olan havuzları… tersaneleri… gemileri tasfiyeye gayret etmek başlıca işim olmuştur.

Amelmanda [işe yaramaz-manda işi] memurların emekli edilmelerini, yeni.. güç işlerin genç ve **girişci**??? güçleri olanlara verilmesini uzun uzadıya, pek çok kere ve listeleri ile birlikte önerdim. Bahriye Nazırlığı'na atandığım tarihte tersane fabrikalarının hiçbiri işlemiyordu. Güya tatil edilmişlerdi. Ben bunları işlettim. Gerek İdare-i Mahsusa gerekse zırhlıların tamirlerini, eksiklerinin giderilmesini burada tamamlattırdım.

Denizcilikte önemli olan havuz kapaklarının tamiri sorununu da iyi bir sonuçla hallettim.

Torpido istimbotları kıçtan karaya bağlanmış, alt tarafları demir asiti tutmuş, çürüyorlar, bitiyorlardı. Ben bunları havuza çektirip temizlettim ve gerekli yerlerini tamir ettirdim. Albargaya çıkardım. Zırhlıların bordalarına -sancak iskelelerine- birer kıtasını bağlattım.

Nazırlığa atandığımda Bahriyelileri adeta miskinlik hastalığına uğramış durumda buldum. Kasımpaşa ciheti kahvehanelerinde esnemekle vakit geçiren zavallılara her an rastlanıyordu. Buna göre ayak talimlerini, kuru top talimlerini düzenli şekilde uygulamaya koymaya giriştim ve bir derece başarılı oldum.

Askerler, silah kullanımı gibi en basit ve en önemli şeyleri bilmiyorlardı. Bu önemli eksikliğin giderilmesine çalıştım, çalışmamın hayırlı sonuçlarını her kendini bilen gemici kabul eder. Askerlere diploma çıkarmak gereğini zorunlu tutmak, eğitim ve talim ve silah kullanmak konusunda bilgi ve maharet kazandığına ilişkin diploma almadıkça hiçbir şekilde terfi etmemek ve bu suretle çalışmayı ve dürüstlüğü özendirmek, tembelleri yola getirmek yöntemi izlendi. Bu işte de jurnal edildim. Özel cildinde (bu olay) kesin delilleriyle buna

cesaret edenler gösterilecektir. Deliliğime hükmedilmesine bakmadan gemilerin Haliç'te hareketsiz bırakılmamalarını, yöredeki limanlara, yöntemine göre gönderilip gemicilerin talimlerinin ve egzersizlerinin sağlanmasına çalıştım. Nezaret'e geldiğim zaman Nezaret'i borca batmış durumda buldum. Benden öncekiler cari masrafları ödemeyip büyük borç bıraktıkları halde benim için hem cari masrafları hem de bu bırakılan borçları ödemek zorunluluğu vardı. Halbuki ne para vardı ne de itibar bırakmışlardı. Genellikle Bahriye bütçesi subay sayısının, mürettebatın ve gereğinden fazla toplanmış işçilerin masraflarını karşılamaya yetersizdir. Bütçeye ek isteyip bunu elde etmek ve dengeyi sağlamak şöyle dursun bütçe içindeki ödeneklerden de nice gürültü patırtıdan sonra ancak üçte biri alınabiliyordu. Maliye Nazırı'na pek çok kez söylemiştim. Fakat onlar **kanıksamıştılar**??. Bu yüzden inkılâptan üç ay önce bir günde iki kez istifaya mecbur kalmıştım. İzmir'den Selanik'e vapur vapur asker gönderiliyor, Bahriye daha sonra haber alıyordu. İzzettin (gemisi) hazırlanıyor, kim nereye gönderilecek Nezaret bilmiyordu. İstifa etmek boşuna idi. Kendimi, sabır ve tahammül gösterilerek olandan yararlanmak suretiyle görevi yapmaya, hakkı savunmaya geleceğin mutluluğunu sağlamaya adamıştım. Bütün zırhlıları havuza çekmiş, seferber hale sokmak için kömürlerini de vermeye başlamıştım. Her gün jurnal olunuyordum. Dünyada işten başka bir şeye önem vermedim, sonsuz zorluklar içinde işimi yapmaya çalışıyordum. Ben nazır olmakla birlikte Savaş Mühimmatı (lojistik) Komisyon Reisi Müfettiş Ahmet Paşa ve ordusu tarafından her yerde göz altında bulunduruluyordum. Bu hal bana, Bahriye Nezareti'ne getirilmekliğim Zat-ı Hazret-i Şehriyarî'ce [Padişahça] Çanakkale'de iyi kötü bir donanma başında bırakılmaklıktan ise Daire-i Bahriye'de adeta bir mülkiye memuru durum ve yetkisinde bulundurulmaklığım ve bu suretle elimde vurucu kuvvet olmaksızın askeri disiplin açısından olan tecrübe ve yeteneklerimden yararlanılmasının tercih kılındığı üzerine olan kanaatlerini güçlendirmiştir.

Altmış bin liralık zimmetim varmış!
- yahut –
Aziz Bey kimdir ?

Bahr-ı Sefid Umum Kumandanlığı'na

Donanma-yı Hümâyun'un Dersaadet'ten kalkıp Nâra Limanı'na vardığı zamandan bu ana kadar geçen altı yıl içinde kumandanlık makamından bütün donanma görevlilerine ve askerlere eşit olarak gösterilmekte olan adaletli muamele herkesin şükranını çekmekte ve Padişah'ı memur hatta maaşlar ve maddi ödenekler konusunda adalete ve hakkaniyete uygun hareket edilmesi için ayrıca bir de İdare Komisyonu oluşturularak her şey özel yönetmeliğe göre uygulanmakta ve askeri erzak ise yerel hükümetin yönetim meclisince kabul ve tasdik edilmiş olan belediye fiyatlarına uygun koşullarla kabil eden müteahhit aracılığı ile verildiğinden her bakımdan nefaset içermekte olduğu hepimizin vicdanı önünde bulunmakta iken rivayete göre Aziziye Zırhlı Firkateyni'nden ***(Kaymakam Aziz Beyin)*** *güneş kadar açık ve kanıtlanmış olan yukarıdaki gerçeklere karşı olarak Bahriye Nezareti'ne ve Sadaret yüksek katına şikâyet göndererek tezviratta bulunması ve özellikle Kudüs-ü Şerif ve Akdeniz adaları ile İzmit sahiline havale edilmiş olup tümünün alınması henüz kabul olmayan ve herhalde beş on güne kadar alınıp dağıtılacağı herkesçe bilinen Nisan maaşı ile henüz verilmesine Padişah iradesi çıkmamış olan diğer bir fazla maaş için şu günlerde askeri gizlice kışkırtarak kanunların hükümlerine aykırı dedikodulara sebebiyet verilmesi aşağıda imzaları olan süvari kullarınca kesinlikle kabul edilemeyecek hallerden bulunduğu gibi sizin kumandanlığınızda görevimizi hamiyetle yerine getirmek olup bu bapta çalışmakta iken Aziz Bey'in zararlı haraketi görevimize uymadığından donanmamız için bir leke, bir iftira olduğunda ve böyle bir olayın oluşu ise görevimizin erdemi ve duyguları ile uzlaşmayacağına ve özellikle bu kişinin kışkırtmaları ve tezviratının ilerde askerlerimizin askeri ahlakları ve insanlıkları zedeleneyerek görevli bulunduğu gemideki disiplin ve askeri yönetim noktasında pek ziyade zıorluklarla karşılaşmamız muhtemel olduğundan kendisinin donanma hizlmetinden affedilmesini yukarıda arz ettiğimiz nedenlerden oluşan kesin zorunluluğa dayanarak istirham eylediğimiz….*

Fi 17 Teşrinisani sene 318 [1902 senesi 17 Kasım'ında]

Aziz Bey'in karanlık niteliğini anlatan bu şikâyet mektubu, bütün süvari ve ikinci süvarilerle topçu kumandanları tarafından imzalanmıştı. İnceleme yaptım. Doğru olduğu anlaşıldı.

Aziz Beyefendi'yi İstanbul'a sürdüm. Uygun görülecek bir başka hizmette çalıştırılmasını teklif etmiştim. O zamanda, o zamanki politikaya

ve Aziz Bey'in mizacına göre bu bir tür normal atama idi. Sıradan olan atamaların aksine olarak bu teklif Nezaret için saygı gösterilmesi, yerine getirilmesi gereken bir atama idi. Nitekim kendisi Dersaadet'te iyi bir şekilde alıkonulmuştu.

Aziz Bey Nezaret'e bu şekilde katılmayı nimet bilmişti. İnkılâptan sonra yine bu zeminde fakat başka bir yönde hareket hattı aldı. İnkılâp ile beraber ne yapmalıydı? İnkılâp ile yapılacak yeni yeni işler açılmıştı. Aziz Bey'e, İstanbul'dan ayrılmamak, yerini kurtarmak, gerekli hatta mümkün olursa bir şeyler kazanmak lazımdı. Düşündü; nihayet maksadını yerine getirecek bir yolu tuttu: Yeni Nazır'a partizanlık etmek!

Hakçası bu yol Aziz Bey'i şimdilik vefalı, cömert ve huzur ve rahatlık yoluna götürmüş ve maksatı da tamamıyla yerine gelmiştir.

Bu babta Aziz Bey Kal'a-yı Sultaniye'ye kadar giderek orada milletçe gerçek olduğu anlaşılan cinayetlerin üzerine artık mahkum bulunduğumu, birkaç parça emlak ve arazi kiralarının adamlarıma verilmemesi gerekeceğini teşhir ederek saf insanları kandırmış ve geri geldiğinde de partizanlığı kullanmak, yeni Nazır'a hoş görünmek üzere kollarını sallaya sallaya 60.000 lira zimmetim olması gibi bir çamuru ortaya atmıştır.

Bazı havadis gazetelerine de 50-500 nüsha daha sürmek üzere sermaye gerekiyordur; hâlâ da böyledir. İşte ey kutsal ulus… Bu gibi bazı gazete havadisleri… Bu gazete havadisi de bu kadar basit şekilde ve garaz dolu bir planla aldatıyor, bu kadar hasis bir maksatla bu derece nefret verici araçlarla aldatıyor ! Bu altmış bin lira hırsızlığı hezeyanında Aziz Bey kendisine Ahmet Kaptan adında bir ortak da bulmuştur.

Ahmet Kaptan'ın 26 Eylül sene 317 [26 Eylül sene 1901] tarihinde tarafıma verilen tutanakla on dört bin altı yüz yirmisekiz kuruş ve 15 Eylül 317 [15 Eylül sene 1901] tarihli tutanakla otuz dört bin altı yüz otuz beş kuruş zimmeti olduğu anlaşılmakla cezası verilmiş idi.

Şimdi işte fırsat vardı. Niçin saldırmasınlar; ama tezvir ve iftira gerekiyormuş, daha kötü daha iğrenç işlerde bulunanlar bu konuda niçin sıkılsınlar?

Düşünmemişler ki, benim bütün eski hesaplarım, Van'dan hasmım, düşmanım olan Hasan Hüsnü Paşa tarafından inceleniyor, her hareketim, her halim Hüsnü Paşa tarafından gözaltında bulunduruluyordu.

Düşünmemişler ki, daha sonraki hesaplarım da Nezaret'ten geçmiş, Divan'dan da (takdirle) tasdik edilmiştir.

Düşünmemişler ki, benim Kale'de satın alma işleri ile hiçbir ilişkim olamazdı. Kuntratlar mukavelattan tasdik ediliyor, kayda geçiyor ve sonunda bir heyet kuntruratta yazılı maddeler gereğince hareket ediyordu. Bu gibi konular için bir livadan ve saire ve saire ve saireden oluşan heyetler bulunuyordu. Heyet de kendi başına ,kendi keyfine göre fiyat koyamazdı. Bu konuda her ay belediyeden verilecek fiyat pusulaları asla dikkatten uzak tutulamazdı. Benim yanımda bu türden yapılan işlemlerden teşekkürü içeren yetmiş seksen mühürlü birçok beyanname vardır.

İşte gerek Aziz gerek Ahmet Efendiler mutlu inkılâbın başlamasıyla istifam üzerine oluşan yeni Bahriye Heyeti'nde bir özel yer kapabilmek için kolay yola dökülmüşlerdir. Allah âdil ve hak yücedir. Zaman bütün bu çirkinlikleri açığa çıkaracak ve fesatçılar cezalarını bulacaklardır. Bu konuda araştırmaya dayanmayan lafların bir hükmü olmayacağını söylemekle yetinirim.

ON BEŞİNCİ BAB

Düşünce ve duygu yaşamım- Hesaplarımda zimmet iftiraları- Benim evlat ve ayâlim gemilerdir…

1. Mahlülden [kalmış maaş] hiçbir şey almadım. Halbuki benim için bundan kolay, bundan basit bir şey yoktu. Özellikle yörede bunun pek çok benzeri vardı. Hanlar, hamamlar, apartmanmlar, çiftlikler değil bir tek tane bir şey almış isem gösterilsin!

2. Jurnal vermek değil, kabul dahi etmedim. Hatta bu haince sanata bulaşmış olan hiçbir kimse. O menhus dönemde bile benim bilgim içinde olarak maiyetimde yer almamıştır. Namus ve yaşamdan, terbiye ve faziletten nasibi olmayan bir habis *Saadet* gazetesinde benim şimdi albay olan bir kişiyi jurnal ettiğimden söz etmek cüretini göstemiştir. Albay olan kişi Kal’a-yı Sultaniye’de, Akdeniz Genel Filo Kumandanı sıfatı ile bulunduğum sırada kaymakam idi. İçki tutkunluğu ile maddi ve manevi bir çöküntü içindeydi. Ben bunu jurnal etmişim. Bir kez bir adam sürgüne gönderilmek için İstanbul’a gönderilmez. İkincisi, jurnal bir kişinin resmi merciinden ve daha büyük bir makamdan olamaz. Ben Kal’a-yı Sultaniye’nin denizcilik görevlilerinin en büyük âmiri olmak sıfatında idim. O adamı tarih ve numarası altında resmi yazı ile yukarıya göndermedim. Çünkü bana da resmen şikâyet edilmişti. Aleyhinde tutanak vardı. Üst makamım yani Bahriye Nezareti onu şikâyet maddesi üzerine yöntemine uygun olarak muhakemat dairesine vermek zorunda kalmış ve sonuç olarak yapılan duyurunun gerçek olduğu anlaşıldığıdan mahkûm edilmişti. Konunun ayrıntıları dosyasına

başvurulursa öğrenilir. Bu konudaki birçok evrakın bir suretini ben saklamaktayım. Eğer ona bir garazım olsaydı Nezaret'e geldiğim zaman bir şey yapabilirdim. Aksine bir insanda bir kusurun devam etmesinin gerekmediğini ve kendisinin zeki olduğunu göz önüne alarak nazırlığım sırasında kendisine iltifat da etmiştim. Deyim doğru ise namlı casus Müfettiş Ahmet Paşa da güya hukukun savunulması konusunda bazı hezeyanlarda bulunmaktadır ki, buna cevap vermek alçalma olur.

3.Son zamanlarda günlük gazetelerin birinde hakkımda yazılan satırları okudum. Mesleğimi ilgilendiren bilgim ve yeteneğim takdir edilmiş, yalnız zimmetler hakkında hayret edilerek açıklama istenilmiştir. Akdeniz Filo Kumandanlığı'nda bir buçuk yıl, Bahriye Nezareti'nde bulunduğum zamanlara ait hesapların tümü yasalara uygun olarak gerekli belgelere dayanmakta ve Bahriye Nezareti'nin resmi onaylamalarını almış olarak hiçbir türlü yanlışlığı olmaksızın kayıtlara geçmiş bulunmaktadır. Bu kumandanlıkta bulunduğum zaman askeri irademin altında yedi sekiz adet savaş gemisi vardı ki, bunların süvarileri mevzuata uyarak her ayın nihayetinde aylık harcamalarını gösteren hem kendileri hem de kâtip ve hesap memurları tarafından mühürlenmiş olmak üzere kumandanlığa birer senet verirlerdi. Bunların tümü ne kadar olursa olsun bu toplam tarafımdan bir senet kesilerek yerli muhasebeden gerekli meblağ alınır ve erzak müteahhitlerine verilirdi. Askeri erzakın satın alınması da sağlam koşullar içinde yapılır, belediyleden bir üye ve sair üyeleri süvari beylerle muhasebe memurlarından olarak oluşturulan İdare Komisyonu heyetince çeşitli cins erzak ve askeri satın almaların gerekli eksiltmesi yapılır ve bu komisyonun çıkan fiyatlara ve alım satım durumuna ilişkin mazbatası Bahriye Nezareti'ne gönderilip tasdik ettirilirdi. Bahriye Nezareti'ne ilişkin olan hesaplarım ise yine yöntemine ve yasalara uygun olarak yapılmıştır. **Zamanıma ilişkin hesapların tümü Islahat ve Tetkik-i Muhasebat Bahriye Komisyonu'nda incelenmiş ve Bahriye Şûrası'ndan da onaylanarak Divan-I Muhasebat'a gönderilmiş ve adı geçen Divan'ca da takdirnamler gelmiştir.**

Buna göre irtikâbım [hırsızlığım] hakkında söylenen sözler sadece hezeyandan ve bazı garaz sahiplerinin uydurmalarından ibarettir. Bunların araştırma sonunda açığa çıkacağından şüphe edilmemelidir. Şimdiki halde

düşünülecek şey, şu mutlu hüriyet döneminde denizciliğimizin süratle ileri adımlar atması sorunu olduğu halde Bahriyemizin Meşrutiyet yönetiminin ilanından beri bir ilerleme göstermek şöyle dursun karışıklığın, gerilemenin artmakta olmasıdır. İnkılâbın iyiliği üstüne birtakım aymaz ve kötü niyetli kişilerin aşağılık saldırılarına haksız şekilde hedef olmakla beraber Allah adil şahidimdir ki, aklımda donanmanın hareketsiz durumda olmasından başka zihnimi perişan eden bir şey yoktur; çünkü benim ailem, evim, barkım, ruhum gemilerden başka bir şey değildir. Onların yücelmesinden, şan ve şerefinden daha büyük mutluluğum yoktur. Hemen Cenabı Hakk bu mukaddes yurdu muhtaç ve layık olduğu mutluluğa eriştirsin.